

rodna gruda slovenija





CANKARJEVA ZALOŽBA

LJUBLJANA
Kopitarjeva 2

TEMELJNO DELO O NARAVNIH LEPOTAH TER UMETNOSTNIH IN DRUGIH VREDNOTAH SLOVENIJE!

LEPA JE MOJA DEŽELA!

Ni velika, ampak tu sem doma in v njej je vse polno reči, na katere sem ponosen:

- izredne naravne lepote
- nenavadni arheološki ostanki iz davnih tisočletij
- mnogotere rastline, ki rastejo samo tod ali redkokje drugje
- imenitni stari običaji
- veliki umetniški dosežki, literatura in jezik, ki smo si ga znali ohraniti vsej neusmiljenosti zgodovine navkljub
- veliki narodnoosvobodilni boj, kot izjemen vzpon samozavesti in sposobnosti majhnega naroda

Smo jih kdaj videli ali vsaj zaznali vse? No, vseh ni mogoče, saj jih je v tej majhni Sloveniji enostavno preveč.

Zdaj pa jih lahko zajamemo tako rekoč v prgišče, vse te ZAKLADE SLOVENIJE. Vrsta najboljših slovenskih poznavalcev za posamezna področja jih je odbrala da so res sami najtehtnejši, najbolj bleščeči. Desetine najboljših fotografov so posnele skoraj 600 izrednih slik, ki informirajo in očarajo. K vsaki je dodana osnovna informacija, povezuje pa jih esejistično besedilo z opozorili na vse tisto bogastvo, ki ga slikovno enostavno ni mogoče zajeti.

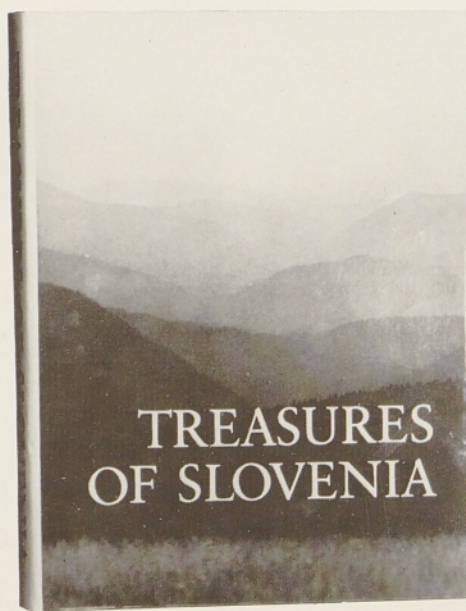
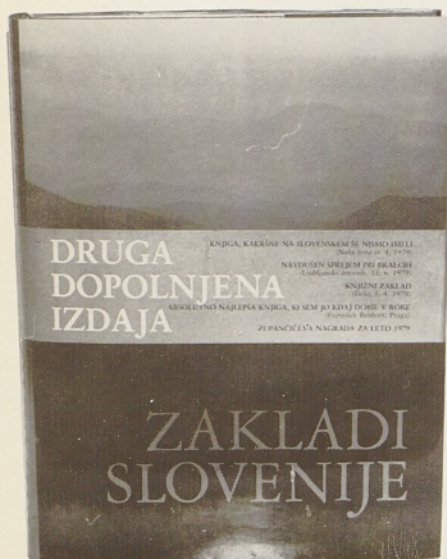
KNJIGA ZAKLADI SLOVENIJE JE PRED NEDAVNIM IZŠLA V ANGLEŠČINI IN NEMŠČINI. PRAV GOTOVO JE BODO VESELI VAŠI ZNANCI IN PRIJATELJI V TUJINI, TISTIM PA, KI ŽELIJO OBISKATI SLOVENIJO, BO KNJIGA NAJLEPŠA KNJIŽNA DOBRODOŠLICA.

Knjigo lahko naročite po pošti na naslov:

CANKARJEVA ZALOŽBA

IZVOZNO-UVOZNI ODDELEK

61000 LJUBLJANA
HRIBARJEVO NABREŽJE 13



ZAKLADI SLOVENIJE 780 din (24 US\$)

TREASURES OF SLOVENIA 980 din (30 US\$)

DIE SCHÄTZE SLOWENIENS 980 din (30 US\$)

(v dolarskih cenah so vključeni poštni stroški)

rodna gruda slovenija

številka 5 |



Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet – Dvojna morala	6
Gospodarske novice	7
Delež mladih je pomemben	8
Po Sloveniji	10
Reportaža na vašo željo – Bogenšperk	12
Mož, ki je spremenil Ljubljano	15
Naravni zakladi Slovenije	17
Slovenija v mojem objektivu	18
Ljudske šege na Slovenskem	20
Zakladi narodne in univerzitetne knjižnice	22
Naši po svetu	24
Vaše zgodbe – Deželica kot mama	28
Za mlade po srcu	30
Materinščina – Nove knjige	32
Mislimo na glas	34

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Tehnični urednik

Bruno Feher

Uredniški odbor

Marko Kern, Marko Pogačnik, Jože Prešeren,
Ina Slokan, Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž
Vizjak, Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
Švica 20 Sfr, ZDA – U. S. A. 11 US \$, -
Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-
2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Opročeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Slika na naslovni strani:

Pomlad na Slovenskem

Foto: Mirko Kambič

Minili sta dve leti od smrti tvorca nove Jugoslavije, predsednika republike, maršala Tita, vendar spomin nanj še ni zbledel in še dolgo ne bo. Tako živo je bilo njegovo delo in njegovo ime prepleteno z vsem našim življenjem, to velja tako za starejše kakor tudi za mlajše generacije, da pogosto še zdaj marsikdo ne more dojeti, da ga ni več med nami. Spomin nanj, živo prisotnost, ohranjajo tudi številne televizijske oddaje, časopisni članki, o njem pišejo stotine knjig, prikazujejo ga nam številne monografije, spomeniki, v vseh javnih prostorih so še vedno njegove fotografije in kipi in nihče niti pomisli ne na to, da bi jih zamenjal. Njegovo delo, še dolga desetletja bo dajalo navdih vsem političnim in družbenim delavcem, še vedno ni v celoti preučeno in raziskano. Podobno tudi v zunanjem svetu še vedno odmevajo njegove ideje o miroljubnem sožitju, o mirnem reševanju vseh mednarodnih sporov, o pravici do samoodločbe vseh narodov sveta, o neuvrščenosti. Duh predsednika Tita je prisoten tudi v najvišjem vodstvu naše države. Titova zamisel o kolektivnem vodstvu in kolektivni odgovornosti je sestavni del našega ustavnega in družbenopolitičnega sistema. Po smrti Josipa Broza Tita je v skladu z ustavo prevzelo vse svoje funkcije predsedstvo SFR Jugoslavije, ki vsako leto iz svojih vrst izbira predsednika predsedstva. V tem mesecu poteka mandat predsednika Slovence Sergeju Kraigherju, njega pa bo zamenjal dosedanji podpredsednik Petar Stambolić iz Srbije. Podobno pa vodijo predsedstva tudi druge naše družbenopolitične organizacije tako na zvezni kakor tudi na republiški ravni. Prav takšen način dela pa terja od vseh delegatov veliko sposobnosti in odgovornosti ter široko poznavanje vprašanj, o katerih odločajo.

Jože Prešeren

Nepozaben obisk slovenskih planincev

Pošiljam vam nekaj izrezkov iz argentinskih časopisov, ki so poročali o vrhunskem dosežku slovenskih planincev v Argentini. Tudi tukajšnja radio in televizija sta veliko poročala o tej odpravi na Aconcagu. V Sloveniji si ne morete predstavljati, s kakšnim veseljem smo vse to spremljali argentinski Slovenci, še posebej pa smo bili ponosni, da sta bila tolikokrat omenjena Jugoslavija in Slovenija.

Ko je primorska alpinistična odprava prispela na letališče v Buenos Airesu, smo jih pričakali s cvetjem in petjem. Prisotni so bili vicekonzul Majcen, dopisnik Tanjuga Blagojević, predsednik koordinacijskega odbora jugoslovanskih društev Enrique Piščanec, vodstvo društva Triglav in številni drugi rojaki. G. Lili Kralj je Tamari Likar, edini ženski v odpravi, izročila šopek cvetja, kar so posneli snemalci argentinske televizije za dnevnik. Že na samem letališču se je začelo pravo slavje, ki se je nadaljevalo s prevozom po buenosaireskih ulicah do društva Triglav. Kolona avtomobilov je bila okrašena z jugoslovanskimi in argentinskimi zastavami. Takoj, ko so vstopili v Triglavov dom, so naši planinci kar planili v bazen, kjer so se malo osvežili. Zvečer smo jih pogostili z asadom, medtem pa smo že gledali na televiziji posnetek z njihovega prihoda in poročilo o uspehu odprave. Prijateljsko srečanje se je nadaljevalo do poznih ur.

Še dolgo po njihovem odhodu iz Argentine smo se pogovarjali o dekletu in fantih te odprave na Aconcagu. Splošno mnenje je, da so bili čudoviti, skromni, ves čas so poudarjali samo trud in pripravnost kot bistvena faktorja njihovega uspeha. Teden dni po njihovem odhodu je znani novinar Carlos Burone intervjuval andinista Aitemberga iz Mendoze, ki je zatrdil, da so jugoslovanski alpinisti dosegli tak uspeh zato, ker »so bili odlično psihično in fizično pripravljene in ker so delovali kot skupina.« Vsi argentinski planinci občudujejo te naše pri-

morske fante. Poudarjajo tudi, da se je po isti poti poskušala pred tremi leti povzpeti na vrh Aconcague neka španska odprava, vendar je morala odnehati. Ta smer se zdaj upravičeno imenuje »Jugoslovanska smer«, na kar smo vsi zelo ponosni, saj je to tudi najtežja smer od vseh, ki vodi na vrh.

Mi, Slovenci v Argentini, mislimo, da resnično zaslužijo vse priznanje!

Cirila Kandus, Buenos Aires, Argentina

Pomemben slovenski film

Pred nekaj leti so v Clevelandu predvajali slovenski film, za katerega je vladalo precejšnje zanimanje. Toda na žalost smo bili razočarani, ko smo videli, da je veliko ljudi odšlo iz dvorane že pred koncem. Če se prav spominjam, je bil naslov tistega filma »Pomladni veter«. Številni ljudje smo menili, da je bil ta film nespodoben. Že takrat sem pisal, naj bi v prihodnje raje poslali kak film, ki bi bil primernejši za ameriško publiko. Zdaj pa o zadnjem filmu:

Jugoslovanski konzul v Clevelandu Zofka Klemen Krek nam je posredovala zanimiv in pretresljiv slovenski celovečerni film z naslovom »Boj na požiralniku«. Predvajan je bil 5. februarja v delavskem domu. Kljub slabemu vremenu, ceste so bile poledele, je bilo predvajanje dobro obiskano. Ob pretresljivih prizorih so se marsikomu orosile oči. Res je film verno prikazoval trpljenje slovenske bajtarske družine nekdanj, žal pa redkokdaj vidimo tudi kak film iz slovenskega sodobnega življenja, kako se grade nove tovarne, hiše idr. No, kljub vsemu – ljudje so bili s filmom »Boj na požiralniku« zelo zadovoljni. Hvala naši konzulki, ki nam ga je posredovala!

Jack Tomšič, Cleveland, Ohio, ZDA

Ali lahko tudi mi kaj storimo za Matico?

Ko prebiram Rodno grudo, lahko nemalokrat vidim, kako mnogi naši rojaki prosijo Slovensko izseljensko matico za raznovrstne usluge. Matica jim po svojih močeh vedno pomaga. Toda tudi mi moramo biti preudarni in objektivni v naših prošnjah, da ljudi doma ne bomo bremenili po nepotrebnem.

Večkrat berem, da si ta ali oni rojak želi, da bi šel kdo od Matice fotografirati njegovo rojstno vas. Taka želja je seveda razumljiva, če ni drugega izhoda, vendar pa bi to lahko pogosto na-

pravil tudi kak sorodnik ali prijatelj. Samo pomislimo, kakšni so stroški, če gre nekdo iz Ljubljane za prekmurškega izseljenca slikat ravnenske topole ali goričke borovce. Taka pot vzame najmanj deset ur časa, pri Matici pa mu morajo plačati dnevnicu in vse druge stroške, vključno z visoko ceno bencina. Tako lahko mimogrede vidimo, da to niso mačje solze.

Nekateri rojaki sprašujejo tudi za ceno naročnine, čeprav so cene objavljene za vsako državo posebej v vsaki številki Rodne grude. Tudi odgovori na taka vprašanja po nepotrebnem jemljejo čas in povzročajo nepotrebne stroške. Eni se pritožujejo, da Rodna gruda potuje predolgo, toda moramo razumeti, da revija potuje z navadno pošto, še posebno v čezmorske dežele. Najboljša in najhitrejša pa je seveda dostava z letalsko pošto – to stane sicer nekaj več, vendar se vseeno splača.

Zelo nepotrebno breme za ljudi na izseljenski matici je tudi neredno plačevanje naročnine. Ne morem razumeti nekaterih rojakov, ki po dve ali tri leta prejemajo to izredno lepo revijo, toda še na misel jim ne pride, če je plačana.

Ker smo še vedno v duhu 30-letnice Slovenske izseljenske matice, mi je prišel na misel pokojni ameriški predsednik John Kennedy, ki je svojim rojakom ob neki priložnosti dejal: »Ne vprašujte vedno, kaj bo Amerika naredila za vas, ampak se kdaj vprašajte tudi, kaj vi lahko naredite za Ameriko!« Vidite, dragi rojaki, posebno naročniki in bralci Rodne grude, ta zgodovinski Kennedyjev izrek bi lahko uporabili tudi v tem primeru – kaj lahko mi naredimo za Izseljensko matico? Dajmo, pokažimo svetu in samim sebi, da tudi mi nismo od muh, da tudi mi lahko kaj naredimo. Torej: obvezimo se, da bo vsak naročnik Rodne grude pridobil in to čimprej vsaj še enega novega naročnika! Vztrajati moramo pri tem, dokler ne dosežemo tega cilja. To bo najlepše darilo Slovenski izseljenski matici ob njeni 30-letnici.

Naše geslo naj bo: Vsak zaveden Slovenec in Slovenka, vsak zaveden rodoljub, naj si naroči in bere najbolj priljubljeno revijo Rodno grudo!

Prisrčne pozdrave vsemu osebju Matice in vsem zavednim rojakom po svetu pošilja

Gustl A. Fujs,
Hamilton, Kanada

Kje je lepa Slovenija

Na ogled sem dobil mesečnik Rodna gruda. Hvala vam. Revija je zelo zanimiva od strani do strani. Takoj pa mi je padel v oči zemljevid Evrope na

prvi strani, ki je precej zabrisan, tako da se sploh ne vidi, kje je naša lepa Slovenija. Kaj ste hoteli povedati s tem zemljevidom?

No, ne bodite hudi in vedite, da se vaš list lepo bere, da drži vse, kar je v njem zapisano, morate pa upoštevati našo občutljivost za vse, kar je v zvezi z našo lepo Slovenijo.

Stane Hočevar, Bern, Švica

Odg. uredništvo: Strinjamo se z vami in prav je, da ste nas opozorili, vendar ne na napako, temveč na slabo izvedbo. Že v tej številki si lahko ogledate nov zemljevid Evrope, kjer je Slovenija v Jugoslaviji bolj jasno označena. Upamo, da bomo s tem tudi zadovoljivo popravili napako.

Slovenske gore list

Po daljšem času se vam oglašam z nekaj besedami. Upam, da boste tudi v prihodnje pridno povezovali Slovence po svetu z domovino. Saj kakorkoli dobro živimo na tujem, nas vedno nekaj vleče nazaj. Bodimo ponosni, da smo slovenke »gore listi«!

Zahvaljujem se vam za knjigo – življenjepis maršala Tita. Ta knjiga me je resnično navdala s ponosom. Prebral sem jo že šestkrat. Prilagam vam tudi denar za naročnino Rodne grude in koledarja. Brez tega ne moremo več, saj nam prinese vsak mesec ljubezen Slovenije.

Poleg tega se vam želim zahvaliti za ansambel »Dobri prijatelji«, ki so nas v Vancouveru obiskali 5. decembra 1981. Tudi oni so nam prinesli košček domovine. Bili so odlični, bil je večer, katerega ni mogoče pozabiti. Niti enega plesa nismo izpustili. Še enkrat lepa hvala vsem in Slovenskemu društvu Vancouver. Upamo, da bo kak slovenski ansambel prišel v naše mesto tudi letos, saj ga željno pričakujemo.

Kje je pravzaprav ta naš Vancouver? To je mesto na Pacifiku, na zadnjem koščku Kanade. Še predsednik Kanade pozabi na nas. Slovencev tukaj je malo, mesto pa je precej industrijsko, klima je blaga, skoraj brez snega. To je tudi raj za upokojece in bogataše. Vsak šesti prebivalec je star že prek 60 let. Srečni smo, da je tu tudi pokrajinska vlada Britanske Kolumbije. Tako imamo nekaj republiških uslužbencev, med katerimi je tudi nekaj naših.

Želimo se vam tudi zahvaliti za lep sprejem na Slovenski izseljenski matici lansko leto. Naši pogovori so lepo vplivali na naše otroke. Tudi njim so ostali lepi spomini. Doma nam je bilo na splošno zelo lepo, vendar pa so nas razočarale radijske postaje. Ždi se mi, da še v Nemčiji in Avstriji predvajajo več slovenske glasbe kakor pa doma.

Zakaj je tako? Izseljenci smo ob tem zelo razočarani. Saj tujci ne žele slišati v Sloveniji svoje glasbe, temveč žele doživeti nekaj slovenskega, slišati slovensko glasbo!

Toni Borkovič, Victoria, B.C., Kanada

Spomini na 1943

Zahvaljujemo se vam za redno pošiljanje Rodne grude, ki jo preberemo do zadnje vrstice. V zadnjem poletju smo bili tudi na obisku v lepi Sloveniji, kjer smo obiskali svoje in predrago mamo, ki bo v tem letu stara 94 let. Med drugim smo obiskali tudi otoka Rab in Krk, po zaslugi Toneta Škerjanca pa tudi Bohinjsko jezero na Gorenjskem in številne druge kraje.

Iz moje rodne vasice smo obiskali razne zanimive kraje v Beli krajini. Najbolj mi je ostal v spominu kraj Dobrička gora – Maverlen. Tam so krasne vinske gorice z lepimi zidanicami in vikendi. Med vojno je bilo drugače. Spominjam se leta 1943, ko se je na Maverlenu mudil s svojim spremstvom Edvard Kardelj. Tisto noč smo vso noč patroljirali naokrog, da se ne bi približal sovražnik. Lahko rečem, da mi je Kardelj s spremstvom rešil življenje. Ker sem nameraval tisto noč prespati pri svoji družini, mi zaradi visokega obiska to ni uspelo, ker sem moral v patroljo. Ravno tisto noč pa so prišli beli in Italijani, obkolili stanovanje in vse preiskali, da bi me dobili v roke, a jim ni uspelo. Naslednji dan smo s Kardeljem jedli močnik in dobili vsak po nekaj cigaret. Določen sem bil tudi za vodnika Kardelju in njegovega spremstvu. Šli smo po pobočjih hribov proti Hrvaški. Tam jih je prevzel drug vodnik, jaz pa sem se vrnil. Spominjam se tudi Borisa Kidriča in še mnogih drugih, od katerih so nekateri že umrli, številni pa še žive.

Želel bi, če bi bilo mogoče kdaj kaj napisati o Maverlenu. Tam so bili med vojno tudi pomembni vojaški objekti. Tam se je ustavila marsikatera brigada, si nabrala živeža in novih moči. Maverlen je bil razgledna točka proti Črnomlju, kjer se je zadrževal sovražnik, v ozadju pa so se razprostirali obširni kočevski gozdovi. Do moje rojstne vasi Jerneja je od tam kake pol ure hoda.

Tu živimo v Zahodni Avstraliji, bolj samotno, na farmi. Otroci so se poževali in odšli od doma, tako da sva z ženo ostala sama. Na 180 hektarjih imamo do 150 glav živine, vendar nimamo veliko dela, ker je živina noč in dan na prostem. Včasih nas obiščejo tudi prijatelji iz Perth, Frank Pauzin z ženo in drugi.

Ivan Štrucell, Karridale, W.A., Avstralija

Jugoslavija stopa po lastni poti

V razgovoru za beograjsko televizijo, ki ga je prenašala celotna jugoslovanska televizijska mreža, je predsednik predsedstva SFR Jugoslavije Sergej Kraigher med drugim poudaril, da Jugoslavija tudi po smrti Josipa Broza Tita in Edvarda Kardelja stopa po lastni socialistični samoupravni poti in si krepi svoj položaj v svetu. S tem bi lahko tudi rekli, da družbeno dogajanje pri nas odseva prizadevanja, da bi v naši družbeni ureditvi odpravili še vse ostanke državnega načina gospodarjenja. Na gospodarskem področju, je rekel Sergej Kraigher, je treba doseči, da bo resnično delavec upravljal z družbeno-reprodukcijo.

Posebej je Sergej Kraigher govoril tudi o zvezni komisiji za stabilizacijo gospodarstva, ki jo vodi. Ob tem je dejal, da je naloga te komisije pripraviti dolgoročnega koncepta gospodarskega razvoja Jugoslavije. V okviru te komisije deluje posebna delovna skupina, s katero sodeluje tudi okrog 300 znanstvenikov, od ekonomistov, do sociologov, politologov in drugih.



Sergej Kraigher

Cankarjev dom dokončan

V marcu je bila dokončana tudi osrednja, največja dvorana Cankarjevega doma v Ljubljani, ki lahko sprejme okrog 1500 gostov, v drugih, manjših dvoranah, pa že več mesecev potekajo različne prireditve, večinoma kulturne.

Cankarjev dom razvija tudi živahno kongresno dejavnost, saj je bilo že lani 82 tovrstnih prireditev, še več pa jih načrtujejo za letos. V letu 1982 je Cankarjev dom razprodal že vse svoje zmogljivosti, svoje dvorane pa polnijo že vse do leta 1986. Med drugimi pomembnejšimi dogodki bo v domu letos tudi kongres UNCTAD s 1500 gosti iz 66 držav, mednarodni seminar o ljudski participaciji-OZN, konferenca bank iz dežel v razvoju, ter razne skupščine in kongresi.

Slovencev je več

Pri zadnjem popisu prebivalstva, ki je bil v začetku lanskega aprila, se je na območju SR Slovenije izreklo za pripadnost k slovenskemu narodu 1.712.445 prebivalcev. V zadnjih desetih letih se je torej število Slovencev v naši republici povečalo za dobrih 88 tisoč, v primerjavi z rezultati popisa iz leta 1953 pa se je število Slovencev povečalo za blizu 300 tisoč. V celotnem stalnem prebivalstvu Slovenije sestavljajo Slovenci po rezultatih zadnjega popisa 90,52 odstotka.

Od pripadnikov drugih narodnosti so v Sloveniji najmočnejše zastopani Hrvati: v Sloveniji živi 55.625 Hrvatov, ali za dobrih 13 tisoč več kot leta 1971. V celotnem stalnem prebivalstvu Slovenije sestavljajo Hrvati 2,94 odstotka, Srbi sestavljajo v celotnem prebivalstvu 2.23 odstotka, v Sloveniji pa jih živi 42.182.

V zadnjih desetih letih se je v Sloveniji izredno povečalo število ljudi, ki se narodnostno niso opredelili. Tako je bilo lani aprila v Sloveniji 26.263 Jugoslovanov, ali celo za slabih 20 tisoč več kot leta 1971. Nadalje se 2.975 prebivalcev po 170. členu ustave SFRJ ni opredelilo. Le-teh je bilo celo nekoliko manj kot pred desetimi leti.

Za pripadnost k muslimanskemu narodu se je lani izreklo 13.425 prebivalcev Slovenije, to je za dobrih deset

tisoč več kot leta 1971. V Sloveniji živi tudi 3.288 Makedoncev (pred desetimi leti jih je bilo za polovico manj), 3.217 Črnogorcev (leta 1971 jih je bilo 1.978).

Omeniti velja še obe narodnostni manjšini, ki živita v Sloveniji. Aprila lani je bilo v Sloveniji 9.496 Madžarov in 2.187 pripadnikov italijanske narodnostne manjšine. Obe manjšini sta v zadnjem desetletju številčno nazadovale. Italijanov je bilo v Sloveniji pred desetimi leti 3.001, Madžarov pa 9.785.

Poleg vseh naštetih pripadnikov narodov, narodnosti in etničnih skupin živi v Sloveniji tudi 1.435 Romov, 380 Nemcev, 433 Čehov, 180 Avstrijcev, 204 Poljakov, 105 Bolgarov itd.

Dolgoročni koncept gospodarskega razvoja Slovenije do leta 2000

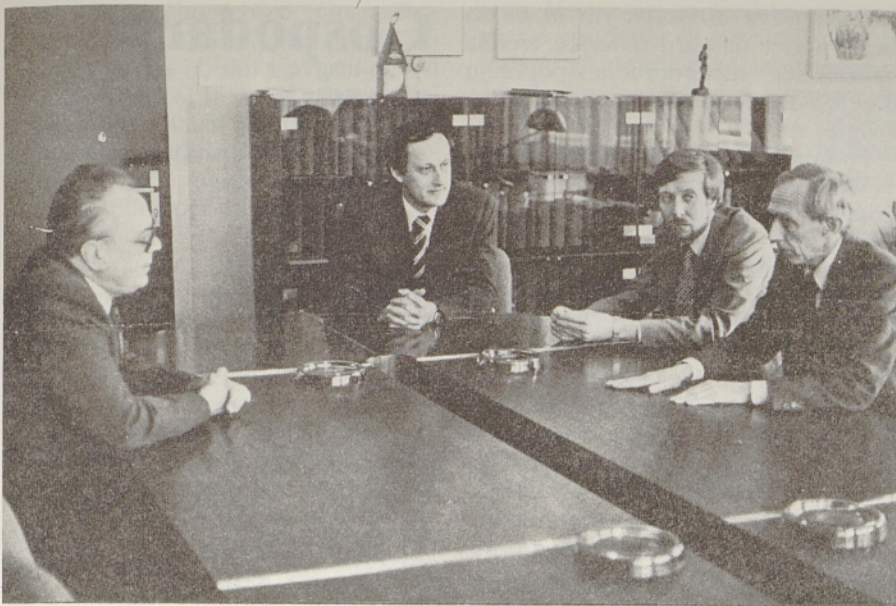
Slovenija se ne more usmerjati v vse dejavnosti, njen uspeh ni v lastni samozadostnosti, temveč kjer ima največ možnosti. To pa je predvsem njen proizvodni dejavnik – kakovostno delo. Čim več poudarka je treba dati storilnosti in natančnosti. Slovenske gospodarske organizacije so že decentralizirane (podobno kot v razvitih deželah), toda žal še niso visoko specializirane. V dobre kadre in tehnologijo je treba usmeriti razvoj Slovenije.

Vlaganja za jedrsko elektrarno Krško in Prevlaka

V Krškem sta se sestala koordinacijska odbora Slovenije in Hrvaške zaradi dograditve jedrske elektrarne Krško. Hkrati so obravnavali tudi že priprave za gradnjo jedrske elektrarne Prevlake, ki bi bila druga v Jugoslaviji. Ob širjenju pridobivanja elektrike iz jedrskih elektrarn pa bodo potrebna še večja vlaganja v rudnik urana na Žirovskem vrhu.

Jugoslavija ima pomembno tranzitno lego

Sodelovanje med Jugoslavijo in zahodnoevropsko skupnostjo na področju transporta je vse pomembnejše. V Bruslju sta se pogovarjala član komisije evropske skupnosti Georgios Contogeorgis in predsednik zveznega komiteja za promet in zveze Jugoslavije Ante Zelić. Ugotovila sta, da je treba izboljšati železniški promet med Jesenicami in Gevgelijo (zdaj je tudi



V začetku marca se je v Ljubljani mudil ambasador Avstralije v Jugoslaviji Michael J. Wilson, ki je prisostvoval odprtju razstave sodobnega avstralskega lončarstva v muzeju Goričane pri Medvodah. V Ljubljani je avstralski ambasador obiskal tudi članico predsedstva SR Slovenije Vido Tomšič, na Slovenski izseljenski matici pa se je s predsednikom Stanetom Kolmanom in tajnikom Markom Pogačnikom pogovarjal o naših rojakih v Avstraliji. Zlasti se je zanimal za stališča SIM do dela slovenskega naroda, ki živi na tujem in za naše dejavnosti v zvezi s tem.

Predstavnika Maticе sta avstralskega ambasadorja seznanila s predvidenim gostovanjem slovenske kulturnoumetniške skupine v Avstraliji ter razpravljala o možnostih, da bi skupina nastopila tudi za širšo avstralsko publiko. Predsednik SIM je avstralskega ambasadorja povabil tudi na tradicionalni piknik v Škofji Loki, kjer bosta letos nastopila tudi dva slovenska pevska zbora iz Avstralije. Na sliki z leve: Stane Kolman, Marko Pogačnik, sekretar avstralske ambasade Dawson in ambasador Michael J. Wilson (foto: Svetozar Busič)

bi preživeli težke čase, ki niso le naša prihodnost.

Potovali ste tudi med naše izseljence v prekmorske dežele, na novo pot pa se spet odpravljate. Kakšna so vaša spoznanja s srečanji z njimi, je bilo nadaljnje vprašanje slovenskega lista Delo, na katerega je dr. Šuštar odgovoril: Številni naši ljudje, ki sem jih srečal v Ameriki in drugje, ki so bili verni, so s tem ohranili tudi povezavo z domovino; tisti, ki tega niso imeli, so se včasih hitreje prilagodili drugemu narodnostnemu okolju. Nikakor pa ne bi hotel trditi, da je samo veren človek lahko dober Slovenec. Doživljal sem tudi, da je bila mnogim našim delavcem na začasnem delu v tujini in izseljencem vera v pomoč in podporo, da so ohranili narodno zavest. Ne morem pa trditi, da tisti, ki niso bili verni, narodne zavesti niso ohranili. Ne strinjам pa se s trditvijo, da je zaveden Slovenec tisti, ki je veren, nezaveden pa tisti, ki ni veren ali obratno.

In kaj porečete vašim duhovnikom v tujini, je zastavilo vprašanje Delo, na kar je ljubljanski nadškof odgovoril: Tole jim rečem: Potrudite se, da bi bili do vseh pravični, da ne bi komu delali krivice, kar vidite dobrega, pohvalite, krivici in nasilju pa se uprite, pa naj ju počenja kdorkoli. Druga stvar, ki sem jo povsod zelo poudarjal, je zvestoba dvema vrednotama: ostanite verni, ostanite povezani s svojim narodom. Tretja stvar, ki jo zmerom poudarjam, je poštenost. Potem jih zelo vabim, naj spoznavajo domovino, naj prihajajo sem, naj ohranjajo stike, naj berejo časopise, gojijo domačo pesem, ohranjajo stare navade.

Grčija postala članica evropske skupnosti, predvsem zaradi transporta premoga in jekla. Potrebna je tudi modernizacija magistralne ceste čez Jugoslavijo. Prav tako so vedno pomembnejša jadranska pristanišča. Seveda sta se oba predstavnika pogovarjala tudi o finančnih deležih pri izpopolnjevanju tranzitnih poti.

Delovanje klubov

Na jugoslovanski ravni so se pogovarjali o stanju zdomskih in izseljeniških klubov po svetu. Lani in v prvem mesecu letošnjega leta je bilo okrog 1.000 srečanji v 900 klubih po vsej Evropi. V pogovorih so ugotovili, da imajo posebno težaven položaj klubi delavcev s Kosova, ker so njihovi člani pretežno brez kvalifikacij. Tem klubom naj bi pomagali vsi ostali naši zdomci, nujna pa je tudi pomoč iz domovine.

Intervju ljubljanskega nadškofa dr. Šuštarja

Osrednji slovenski dnevnik Delo je objavil (20. februarja 1982) intervju z ljubljanskim nadškofom in metropolitom dr. Alojzijem Šuštarjem. Kot navaja Delo, je bil povod za razgovor papeževa okrožnica o človeškem delu, hkrati pa je potekal razgovor tudi o drugih aktualnih vprašanjih, ki zadevajo cerkev kot tudi samoupravno socialistično družbo.

Na vprašanje, kakšna bi bila celovita ocena stanja odnosov med cerkvijo in samoupravno socialistično družbo pri nas, je metropolit med drugim odgovoril: Mislim, da je obojestranska pripravljenost, da bi bili odnosi čim boljši. Sem za to, da se čim bolj odkrito pogovarjamo o naših skupnih interesih, o človeku, kulturi, skrbi za okolje itd. Potrebne so skupne rešitve, da

Umril je Lojze Ude

Konec februarja je v Ljubljani umrl Lojze Ude, znani slovenski javni delavec, publicist in borec za pravice slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem. Rojen je bil 1896 v Križah pri Trziču, med prvo svetovno vojno je sodeloval v uporu slovenskega gorskega polka v Codroipu, kot mlad častnik pa se je v letih 1918/19 udeležil tudi bojev za slovensko severno mejo. Med vojnama je bil odvetnik, publicist in zgodovinar, ves čas je bil povezan z naprednimi krogi, ki so v letu 1941 ustanovili Osvobodilno fronto. Od ustanovitve partizanskega znanstvenega inštituta leta 1944 je bil njegov član, hkrati pa je bil tudi predsednik verske komisije pri SNOS. Po vojni je z znanstvenim delom aktivno posegel v boj za meje nove Jugoslavije. Aktivno se je udeleževal tudi po upokojitvi in pisal zlasti članke iz sodobne problematike koroških Slovencev.

najjužnejšega afriškega rta in pa za nekaj deset milijard dolarjev vredne naložbe, ki v tem področju v poprečju dajejo dosti večje dobičke kot kjerkoli drugje.

Podobno je v Latinski Ameriki.

Veliko domišljije bi bilo treba, če bi hoteli dokazati, da imajo ljudje v Braziliji, Čilu, Boliviji in še kaki drugi južnoameriški državi v vseh pogledih več svobode, kot jo imajo ta trenutek Poljaki. Pri tem lahko zlahka zanemarimo verjetno najbolj kričeč primer Salvadorja, kjer je v zadnjih nekaj letih padlo več deset tisoč ljudi.

Toda Združene države Amerike ne samo, da ne pritiskajo na vojaške diktature Južne Amerike tako, kot pritiskajo na vojaško diktaturo na Poljskem, marveč ravnajo prav nasprotno: pripravljeni so jim nuditi gospodarsko in vojaško podporo. In to kljub temu, da v teh latinskoameriških državah nič manj ne teptajo človekovih pravic kot na Poljskem.

A to ni motilo uglednih predstavnikov ameriškega senata, da ne bi v začetku tega leta obiskali glavno mesto Čila in, po pisanju ameriškega tiska, prenesli diktatorju Pinochetu »tople pozdrave« ameriškega predsednika Reagana.

Tudi tu so kajpak razlogi za tako ravnanje in politiko dovolj dobro znani. Ameriška vlada sklepa z latinskoameriški vojaškimi diktaturami prijateljstvo, ali vsaj utrjuje dobre odnose zato, da bi se lažje zoperstavila »komunistični nevarnosti« (izraz iz ameriškega političnega besednjaka), ki da preti Južni Ameriki.

Vsakdo seveda išče svoje zaveznike in jih vpleta v niti svoje politike, to je razumljivo in naпослед je to tudi suverena pravica vsake države.

Na drugi strani Sovjetska zveza svari, da pomeni ameriško ravnanje vmešavanje v notranje zadeve Poljske in v zvezi s tem skoraj nič manj glasno ne vpije »primite tatu!« ... Pozablja pa na Afganistan, ki je še vedno po vseh merilih vzeto zasedena država pod politično-vojaško diktaturo, oprto na sovjetsko armado.

In Afganistan ni edina senca, zaradi katere temni sovjetski prestiž.

Vse to seveda ni nič novega, a vendar se zdi, da je v tem čudnem svetu, v katerem živimo, dobro kdaj pa kdaj spomniti, da veliki branijo sveta načela tedaj, kadar jim je to v prid – in nanje pozabljajo iz istega razloga.

Janez Čuček

Gospodarske novice

Dvojna morala

Poljska je še vedno v žarišču zanimanja, toda ne samo zaradi dogodkov v tej državi, marveč – dasi presenetljivo precej manj – tudi zaradi stvari, ki se plečejo okoli nje.

Poglejmo: Združene države Amerike niso skoparile z besedami obsodb ravnanja poljskih vojaških oblasti in niso izgubljale časa s pripravo gospodarskih povračilnih ukrepov.

Predsednik Ronald Reagan in člani njegove administracije so znova in znova poudarjali kršitve človekovih pravic na Poljskem ter izjavljali, da je to v nasprotju z določili in duhom Helsinške listine, zaradi česar da je treba tako početje tudi kaznovati z ostrejšimi političnimi in gospodarskimi ukrepi.

Vsakdo ima kajpak pravico, da ravna, kakor sodi, da je prav, a vendar je skoraj nemogoče spregledati, da se je ob poljski dramo še enkrat pokazalo nekaj, kar bi bilo nemara najbolj mogoče označiti kot dvojna morala.

Prav tedaj, ko je namreč predsednik Ronald Reagan ukazal strokovnjakom svoje vlade, naj pogledajo, kako bi bilo mogoče kaznovati Vzhod z gospodarskimi sankcijami, so ti ljudje po prejšnjem predsednikovem ukazu pripravljali omilitve ameriških gospodarskih omejitev do Južne Afrike.

Noben razumen opazovalec ne bo trdil, da se v Južni Afriki v taki ali drugačni obliki ne dogajajo podobne stvari kot se na Poljskem. Tudi v Južni Afriki očitno (pa že dolgo, dolgo časa) kršijo človekove pravice. Podrobneje povedano: zapirajo ljudi brez sojenja, ne dopuščajo (da ne uporabimo ostrejšega izraza) politične dejavnosti, poostreno nadzirajo prebivalstvo.

In vendar Združene države Amerike proti južnoafriški vladi še zdaleč ne nastopajo tako trdo kot proti poljski.

Razlogi so kajpak na dlani. Vlada Združenih držav Amerike ima v Južni Afriki in okoli nje življenjsko pomembne interese, ki jih želi na vsak način zaščititi. Predvsem se boji, da ne bi na jugu črne celine narasel vpliv Sovjetske zveze, nič manj pa ni zaskrbljena za svobodno plovbo okoli

Več deviz od kristala

Steklarna Boris Kidrič v Rogaški Slatini je znana izvoznica. Izvažajo pretežno v ZDA, že od leta 1948, ko so prodali čez lužo za 50 tisoč dolarjev izdelkov. Lani pa je izvoz dosegel že 7,5 milijona dolarjev, to je 60 odstotkov celotnega prihodka, ki je znašal 586 milijonov dolarjev. Vsak zaposleni v steklarni je lani zaslužil povprečno 10.530 dinarjev, kar pa ni veliko. Slatinski steklarji so namreč do leta 1970 zaslužili krepko nad republiškim povprečjem.

Izvoz je bil lani in predlanskim prvič rentabilen, ker je prinesel zaslužek. V ZDA na primer iztržijo za kakovosten kristal, ročno napihan in brušen, tudi do štirikrat več kot na domačem tržišču. Pri tem je pomembno, da so izvozni izdelki v ZDA že pet let opremljeni tudi z zaščitnim znakom »R« in napisom Steklarna Boris Kidrič Rogaška-Jugoslavija. Za letos so v Rogaški Slatini načrtovali povečanje izvoza na 8,2 milijona dolarjev, vendar bomo morali – družbene potrebe po devizah so očitne – storiti še več in doseči okroglih 9 milijonov. To pa pomeni izvoziti 70 odstotkov celotne proizvodnje.

Nezadnje čakajo steklarje še večje naloge, saj načrtujejo, da bodo do leta 1986 trikrat povečali proizvodnjo, in prav toliko izvoz. V ta namen bo treba usposobiti še 650 ljudi, največ pihalcev in brusilcev. Pri novih načrtih, ki zajemajo večji delež mešane, strojno-ročne izdelave, računajo na sovlagateljski delež ameriških partnerjev. Vse naložbe bodo sicer znašale okoli milijardo dinarjev. Ker v Rogaški Slatini porabijo za lasten uvoz le tretjino zasluženih deviz in tretjino odstopajo družbi, se v zadnjem času za združevanje preostalih pogovarjajo z nekaterimi celjskimi delovnimi organizacijami. Na ta način bodo laže in hitreje zagotovili denar za načrtovane naložbe.

Nova vrata v ZDA

Ugotovitev, da je tržišče ZDA zasičeno, je enostranska in ne velja za

celotno ameriško tržišče. Gospodarska delegacija Slovenije, ki je bila januarja letos na obisku v zvezni državi Georgiji v ZDA, je v svojem poročilu, ki ga je obravnaval plenum sekcije za pospeševanje ekonomskih odnosov v ZDA pri GZS, ugotovila, da obstoja vrsta realnih možnosti za razširitev gospodarskega in znanstveno-tehničnega sodelovanja s to zvezno državo. Med časom obiska je imela vrsto uspešnih pogovorov, med drugim o ustanovitvi posebnega obrata Gorenje Velenje v mestu Macon, kjer naj bi sestavljali varilne aparate Varstroja, obenem pa bi bila to pomembna točka za razširitev prodora Gorenja na tržišče ZDA in v karibskem področju. Obravnavali so tudi poslovne odnose Slovina in Coca-cole ter menili, da jih je treba še nadalje razvijati in povečati količine pa tudi izbiro naših vin, ki jih izvažamo pod imenom AVIA. Celo predstavniki Coca-cole so bili presenečeni nad izredno hitro rastjo izvoza naših vin v ZDA. Leta 1980 je znašal izvoz 80 tisoč kartonov po 12 steklenic, lani je dosegel 125 tisoč kartonov, letos pa naj bi Slovina izvozil v ZDA že 250 tisoč kartonov, to je 3 milijone steklenic vina. Slovensko vino se je na ameriškem tržišču dobro uveljavilo, zato so se cene povečale za okoli 50 odstotkov. V to poslovno sodelovanje naj bi se v prihodnje vključila tudi Mercator in Emona, ki bi izvažala blago za široko potrošnjo. Izredno zanimive možnosti se odpirajo tudi Litostroju z njegovim programom proizvodnje majhnih hidroelektrarn. Že v času Carterjeve administracije je bil sprejet predlog, da bi v ZDA postavili okoli 17.500 malih elektrarn, ki naj bi izkoriščale manjše vodne vire. Na ta način bi v ZDA povečali proizvodnjo energije za okoli 2 odstotka. Nekaj takih mini hidroelektrarn naj bi postavili tudi v Georgiji.

Slovenijales bo prek svoje prodajne mreže v ZDA razširil program prodajnih proizvodov in poskušal sodelovati tudi pri gradnji hotelov Holiday Inn z opremo, pohištvom in svetili. Velike možnosti pa se odpirajo tudi za prodajo blaga in storitev grafične industrije, s področja športne opreme, oblačil in obutve ter vrste drugih proizvodov.

Posebno pozornost je delegacija namenila možnostim skupnega nastopa na tržiščih Afrike, Azije ter Srednje in Južne Amerike. Ameriški partnerji naj bi prispevali predvsem kapital, vključevali pa naj bi se v nekatere projekte, ki so jih že uspešno zastavile naše OZD v državah v razvoju.

Delovne organizacije naj bi do konca februarja pripravile ponudbe in programe, ki bi jih v okviru sekcije za ZDA skrbno obdelali, tako da bi naslednja delegacija, lahko ameriškim partnerjem ponudila konkretne pred-

loge. V razpravi so predstavniki delegacije poudarili, da smo do sedaj pri našem nastopu v ZDA vse preveč računali le na velike uvozno-izvozne firme v New Yorku in Chicagu, Georgija pa, v skladu s svojo politiko direktnega povezovanja s tujimi partnerji, ponuja nova vrata za večji prodor na tržišče ZDA. Ob podpori ministrstva za industrijo in trgovino te zvezne ameriške države so se odprle možnosti direktnih poslovnih stikov s številnimi pomembnimi podjetji ne samo v Georgiji, ampak tudi na tržišču jugovzhodnega dela ZDA. Tako priložnost bi moralo slovensko gospodarstvo čimbolje izkoristiti. V to nas sili tudi neugodna trgovinska menjava, ki jo imamo z ZDA.

Novoteksov prodor v Alžirijo

2400-članski delovni kolektiv novomeške tekstilne tovarne Novoteks, ki ima proizvodne obrate v Novem mestu, v Metliki in Trebinju (SR BiH) je v letošnjem poslovnem letu sprejel visoke izvozne obveznosti. Do konca letošnjega leta bodo na tržišča Evrope, Amerike in Afrike, morda pa tudi Azije, izvozili za 10 milijonov dolarjev metrskega blaga in konfekcije.

V zadnjem času so se novomeški tekstilci močno uveljavili v Alžiriji, kjer so v dveh letih s pomočjo beograjskega izvoznega podjetja Jugoport oziroma sarajevskega podjetja »22. december« izvozili 200.000 tekočih metrov blaga, letos bodo izvozu 200.000 metrov blaga dodali še 120.000 komadov moških hlač. Prepričani so, da bodo s svojimi modnimi izdelki osvojili tudi kupce v Alžiriji, kar jim bo odprlo še večji plama na tržišču severne Afrike.

Po logiki dobrega gospodarja si tudi v Novoteksu prizadevajo, da bi na tujem trgu prodali čimveč svojega dela, vendar je lažje prodreti z metrskim blagom, kot pa z izdelki konfekcije, s katero je svetovni trg zasičen.

V Novoteksu, kjer je proizvodnja na evropski ravni, opravljajo še vedno dodelave (»lohn« posle) za zahodnonemškega partnerja, ki jim bodo letos prinesla 6,5 milijona zahodnonemških mark dohodka.

Tomos sklenil pogodbo s kitajskim Jahlingom

Koprski Tomos bo še letos na Kitajsko izvozil 5000 avtomatskih motorjev za motorna kolesa. Že maja bo na Kitajsko iz Reke odplula prva čez-oceanska z 2500 Tomosovimi agregati. To bodo prvi konkretni sadovi pogodbe o dolgoročnem kooperacijskem so-

delovanju, ki sta jo Tomos in Jahling iz Čunkinga podpisala že lani na Kitajskem.

Tomos bo v naslednjih petih letih vsako leto povečal število motorjev za Jahling (okvirje za motorje bodo Kitajci izdelovali sami), tako da bi leta 1986 izvozili že 50 tisoč motorjev. Toliko pa znaša celoletna Tomosova proizvodnja te vrste motorjev (sicer jih izdelava skupno okoli 200 tisoč). V petih letih bi torej na Kitajsko izvozili 150 tisoč motorjev v vrednosti 15 milijonov dolarjev.

Kooperacijska pogodba obvezuje Tomos, da za protivrednost uvozi iz Kitajske nekaj repromateriala, ki pa ga je moral doslej uvažati za konvertibilne devize. Kljub na videz ne toliko zanimivi blagovni menjavi pogodba zagotavlja Tomosu velik prihranek pri nakupu nekaterih repromaterialov.

Malo nezaposlenih

Slovenija se lahko pohvali, da ima precej nižjo stopnjo nezaposlenosti kot razvite države. Po natančnejših podatkih je v gospodarstvu lani novembra delalo 661.291 ljudi, kar je za 0,7% več kot leto dni prej. V Sloveniji je stopnja nezaposlenosti (osebe, ki iščejo zaposlitev v primerjavi z zaposlenimi) od 1,3%, do 1,6%. Na Japonskem je ta stopnja 2,1%, v Avstriji 4,1%, v Zahodni Nemčiji 7,3% in v Belgiji 10,2%. Po številkah sodeč je v Sloveniji preplah odveč.

Cvetje za izvoz

Na našem Jadranu naj bi zgradili stekleni grad na 1000 hektarih zemlje. To bi bil velik rastlinjak, kjer bi gojili izbrano cvetje, pa tudi zelenjavo – vse seveda za izvoz.

Iz Nizozemske, ki je največja in v svetu najbolj znana gojiteljica cvetja in povrtnine, je splitski cvetličarni »Jadro« prispela ponudba, da bi skupaj zgradili rastlinjak. Na Jadranu je dovolj sonca – in tako bi Nizozemska prihranila mnogo dragocene energije.

Zaslужek doma

Prizadevanja, da bi se našim ljudem, ki se vračajo z dela v tujini, omogočilo čim več možnosti zaslužka doma, je Jugoslavija skupaj z Nizozemci in Danci napravila načrt za gradnjo ali razširitev osmih podjetij v nerazvitih predelih naše domovine. Za to bo potrebnih okrog 25 milijonov dolarjev; od teh bodo Nizozemci in Danci prispevali okrog 8 milijonov dolarjev. Tako bodo zagotovili delovna mesta za okrog 2000 povratnikov iz tujine.

Delež mladih je pomemben

»Zavedati se moramo, da smo na določeni stopnji razvoja družbeno-ekonomskih odnosov, v neki krizi gospodarstva in tudi vrednot... Za razrešitev te krize pa je mladina najbolj zainteresirana,« pravi DARJA COLARIČ, od minule jeseni predsednica republiške konference zveze socialistične mladine Slovenije (ZSMS), organizacije, ki ji prerokujejo – tako kot mladim na Slovenskem – večjo vplivnost in pomembnost.

Pomenek z Darjo Colaričevo daje vpogled v delo mladinske organizacije, ki si je zadala nalogo, da ne bo odmaknjena od mladih, da ne bo – kot temu rečemo – forumska, temveč v tesnih stikih z mladimi po vseh osnovnih organizacijah, se pravi v šolah, na fakultetah, v delovnih organizacijah...

»Prav v osnovnih organizacijah bomo morali ugotoviti, ali potrebujemo kakšnih novih organizacijskih oblik. Osebnostno mislim, da jih je dovolj pa da so zelo različne, prepričana pa sem, da potrebujemo boljše prigrame dela. Seveda ni takšna ugotovitev nova, ponavlja se tako kot se menjujejo mlade generacije. In vsaka generacija hoče nekaj novega, ima svoj pristop do stvari, spreminja se njen družbenopolitični in socialni položaj...«

Darja je kljub svoji mladosti zrela politična delavka. Tudi predava na politični šoli, in ob svojem zadnjem predavanju; pravi, je ugotovila skupaj z mladimi poslušalci, s katerimi se je po predavanju pogovarjala, da za to, da je mladina takšna, kakršna je, ni kriva zgolj mladinska organizacija. Vzgoja se začne že v družini, nadaljuje v vzgojnih ustanovah, šolah, in konec koncev vpliva tudi mladinska organizacija. »Mi kot mladinska organizacija, dobimo delno že izoblikovanega človeka,« pravi Darja. In nadaljuje: »Zdi se mi, da vse bolj postajamo zadovoljni sami s seboj, s svojim standardom, obnašamo se prestižno in pozabljamo na svojo okolico. In to ni v redu. To se slabo kaže tudi pri mladih. Ker smo mladi in delno še neizoblikovani, včasih pristajamo na to, da na lahek način pridemo do nečesa. Več-

krat nam to očitajo. Toda mladina ima vzornike, podzavestno jih ima, v starih, učiteljih, svojih sodelavcih... Če bi bili tisti, s katerimi gre mlad človek v korak naj, naj, potem bi bil tudi mladi človek tisto, kar pričakujemo od njega. Mislim, da smo sicer mlada generacija zdravega duha, čvrsta in da bi znali v vsakem primeru vskočiti, reagirati. To nam dokazujejo tudi posamezne akcije, v kmetijstvu na primer...«

Spričo gospodarskih težav postaja seveda vprašljiv tudi standard mladih, postaja nekam negotova njihova prihodnost. Takole meni Darja v imenu mladinskega vodstva o tem:

»Ravno zaradi sedanjega in prihodnjega trenutka bomo prisiljeni, da se bomo še bolj zavzeli za reševanje težav. Toda le, če bomo enotni, če bomo množični in če ne bomo nastopali kot posamezniki, bomo dosegli določen uspeh.

Denimo – zaposlovanje. Mlada generacija ne more sedeti križem rok, temveč mora spremljati ta pojav, poglobiti se mora tudi v politiko štipendiranja...«

Včasih smo togi

Mladina se ne zna vedno prilagoditi, toga je, meni Darja, predvsem pa ne zna dalje, navzgor, posredovati svojega mnenja in v poiskati rešitve za težave, ki jo tarejo.

»Klubska dejavnost je ena izmed najbolj dobrodošlih oblik dela mladih,« izjavlja Darja Colaričevo. »V klubu se lahko mladinec sprosti, se ukvarja s tisto dejavnostjo, ki ga veseli. Seveda pa bo treba poskrbeti za klubske prostore tam, kjer jih mladi še nimajo, poskrbeti za denar, ki je potreben za opremo teh prostorov, da se bo mlad človek počutil prijetno, domače, da ne bo razočaran.«

Žal še vedno se dogaja, da v delovnih organizacijah pa krajevnih skupnostih mladinske organizacije ne jemljejo vedno resno. Kot nujno zlo jo štejejo. Zato je povsem pravilna Darjina misel, da je mladinska organizaci-

ja lahko vplivna samo, če je množična. Če bi bili mladi kot organizacija pripravljeni enotno nastopiti zoper karkoli, s čimer se ne strinjajo, zoper stališče, ki jim je tuje, bodo potem tudi »odrasli« mlade upoštevali. Kot sebi enakopravne. Mnenja naj se krešejo, pravi Darja, to je pravilno. In potem prijazna misel, »da bi mi znali razumeti mlajšo generacijo, ko bomo starejši, kajti tudi ti, ki so zdaj starejši, so bili nekoč mladinci. Res je, da so živeli v drugačnem času, v drugačnih razmerah, a so se vendarle prebijali.«

In še nekaj Darjinih »mladinsko samokritičnih« misli. Da so mnogi mladinski funkcionarji zgolj usmerjeni v dosežanje lastnih, osebnih uspehov, da jim gre – kot pravimo – za kariero. Sebični so, skratka. A je mar ta lastnost zgolj lastnost mladih?... Potem ugotavlja Darja, da se mladinec in mladinka ne oglasita na javnih sestankih, dokler se jima zdi, da so stvari urejene, pravšnje, odpreta usta šele, ko se jima zdi, da gredo stvari narobe. Napak, pravi Darja, vedno je treba reagirati. »Naš delegatski sistem nam omogoča, da reagiramo na pojave, ki se nam zde pravilni. Tudi na takšne. Ne se obnašati sebično, marveč samoupravno. Oglasimo pa se največkrat šele takrat, ko nam začanja iti slabo. Ko ugotovimo, da imamo slabo plačo, premalo dopustniških dni. A kje smo bili takrat, ko smo sprejemali pravilnike o plačah, dopustih? ...

Zmanjšati brezposelnost

Minulo jesen je tudi prevzel dolžnost predsednika konference mladih delavcev pri republiški konferenci ZSMS BRANE FLORJANIČ. Zato zna zelo razložiti položaj in vlogo mladih delavcev na Slovenskem, ve, kakšne so njihove naloge in bo moral – še z drugimi – usklajati interese toliko in toliko tisočev slovenskih mladih delavcev.

»Gospodarski položaj pri nas in v svetu se zaostčuje,« pravi, »to pa pogojuje tudi položaj delavcev v združenem delu, torej tudi mladih. Nedvo-

mno se bo v letošnjem letu socialno-ekonomski položaj delavskega razreda, še posebej mladega rodu, še poslabšal. Zavrlo tega se zastavljajo nekatera resna vprašanja, ki zadevajo zaposlovanje, stanovanjsko politiko, mlade družine, otroško varstvo . . .

Seveda je naša najvažnejša naloga v prihodnje – izvoz.

Poudariti moram, da smo mladi že vse minulo leto opozarjali na problem nezaposlenosti. Tudi podatek, da je bilo v letu 1981 na voljo za tretjino manj pripravniških mest in razpisanih 6600 štipendij manj, nam zgovorno priča o resnem stanju. To lahko potrdimo še s podatkom republiškega zaveda za načrtovanje, ki predvideva v letu 1982 40-odstotno povečanje števila brezposelnih. Tako bomo morali poiskati vse rezerve, da bi v čim krajšem času zmanjšali brezposelnost. To bo možno predvsem z omejevanjem nadurnega dela in pogodbenega dela, z razpisom vseh del in nalog, ki jih sedaj še vedno opravljajo upokojnenci, dosledno pa bo treba upoštevati tudi zakon o zaposlovanju pripravnikov in uvesti v podjetja večizmensko delo,

predvsem tam, kjer je možno povečati izvoz. Vsekakor pa ne moremo mimo dejstva, da bo breme načrtovanega povečanja zaposlovanja nosila – mlada generacija.«

Pa o možnosti vplivanja »vodilnih« mladincev na delovno mladino.

»Mislim, da bodo mladi delavci morali delati v svojih osnovnih organizacijah, v šolah, tovarnah, na drugih delovnih mestih, ne da bi čakali na ideje in napotke, ki bi naj prišli ‚z vrha‘. Več samostojnosti, kratkomalo . . .«

Skrbeli bi naj ne le za zabavo v klubih (in disko klubih), za rekreacijo, temveč tudi za resnejše zadeve. Sodelovali naj bi z vso vnemo pri reševanju družbenoekonomskih problemov, zaposlovanja, izobrazbe.

»Pred nami je predkongresno leto,« pravi Brane Florjanič. »Že to spodbuja pospešeno delo mladinske organizacije. To bo obenem tudi leto, ki so ga mnogi ekonomisti in politiki napovedali kot zelo kritično, družbenoekonomski položaj delavcev, torej tudi mlade generacije, pa se bo še poslabšal. Se lahko mladinska organizacija v tem obdobju uveljavi kot organizacija

mladih, ki lahko zastopa in ščiti njihove interese?«

Naj bi se.

»Vsekakor zahteva obdobje, ki je pred nami, celovito in odgovorno lotevanje reševanja vseh naštetih težav,« pravi Brane. »Dejstvo, da je pred nami kongres, pa to odgovornost še povečuje.«

In še to pristavi, da letošnjega leta na Slovenskem mladi delavci ne bi smeli gledati preozko, samega zase, temveč kot del srednjeročnega obdobja, ki bo vsekakor imelo določene specifičnosti in pojave še nadaljnjega »zategovanja pasu«. Zavedati se bo namreč treba, da ne bo moč uresničiti vseh nalog kar v tekočih dvanajstih mesecih, kar pa seveda še ne pomeni, da bo izgubljena bitka za stabilizacijo.

Napak, ki so se kopičile leta in leta, ne moremo odpraviti kar čez noč, pa če si to še tako vneto želimo. Počasi in vztrajno jih bomo odpravljali. Pri tem pa je izredno pomemben delež mladih.

Priprava: J. Vigele



Mlada delavka v metliškem Kometu (foto: Janez Zrnc)

V BODONCIH v Pomurju, kjer živi nekaj več kot tisoč ljudi, zberejo letno okrog 200 tisoč samoprispjevka, veliko pa naredijo tudi s prostovoljnimi delom. Nova štirirazredna šola, vrtec, pošta in prostori krajevnega urada dajejo kraju tudi lepši videz. V Bodoncih vzdržujejo kar 37 kilometrov vaških cest, 290 kmetov pa že vrsto let sodeluje s kmetijsko zadrugo Panonka.

V mladinsko organizacijo v **BOLEHNEČICAH** je vključenih 36 mladih, ki so prizadevni tako na kulturnem kot na športnem področju, pa tudi delovnih prostovoljnih akcij ne zanemarjajo. Dogovorili so se, da bodo uredili sanitarne prostore v vaškem gasilskem domu, nogometno igrišče in v dvorani zagotovili najnujnejše za tenis.

V **BOLJUNCU** je bil marca otvoritveni koncert letošnje pevske revije z naslovom Primorska poje. Do pričetka maja je na dvanajstih koncertih sodelovalo 130 pevskih zborov z obeh strani meje, sklepni nastop pa je bil v Ajdovščini.

Letošnji zbor pionirjev Jugoslavije bo junija v **ČRNOMLJU**. Računajo, da se ga bo udeležilo 4 do 5 tisoč pionirjev in gostov iz vse Jugoslavije, prav tako pa bodo nanj prišli tudi pionirji iz zamejstva in otroci slovenskih delavcev na začasnem delu v tujini.

V **GANČANIH** se je 90 članov tamkajšnje strelske družine zbralo na občnem zboru. Ugotovili so, da so v nekaj zadnjih letih dosegli vidne uspehe, ena največjih nalog pa je prav gotovo gradnja sodobnega strelišča na prostem, ki ga bodo uredili do konca tega leta.

V občini **GORNJA RADGONA** bodo kar štiri gasilska društva praznovala letos sto let delovanja. Najstarejša gasilska društva v občini so v Gornji Radgoni, Apačah, Orehovcih in Ziberčih, vsako društvo pa bo na svoj način proslavilo pomembno obletnico.

V občini **ILIRSKA BISTRICA** so samo v minulem letu vložili v razna melioracijska dela več kot šest tisoč dinarjev. Obnovili so namreč nekaj starih kanalov, zgradili več novih in

tako vrnilo kmetijstvu precej hektarov opuščene in slabe zemlje. Če bodo načrti pripravljeni pravočasno, se bodo melioracijska dela nadaljevala tudi v prihodnjih letih. Pri občinski kmetijski zemljiški skupnosti ocenjujejo, da bodo do leta 1985 posušili več kot 100 hektarov kmetijskih površin, uredili pa bodo tudi približno 60 hektarov planinskih pašnikov.

Letošnje leto bo le – po večletnih zatikanjih – stekla gradnja marine v **IZOLI**. Gradnja pristanišča za jahte s 1600 navezi je razmeroma draga naložba, zato pa bo gradnja organizirana etapno. Že letos naj bi naredili 100 navezov v obstoječem akvatoriju in začeli z napipavanjem glavnega valobrana.

V letu 1981 so v Luki **KOPER** pretovorili 2,059.700 ton blaga, skupaj z nafto pa 2,450.000 ton. Načrt so izpolnili 100-odstotno, vendar niso dosegli pretovora iz leta 1980. Največ so pretovorili kontejnerjev, 713.000 ton, vse zanimivejši pa so tudi razsuti tovari, ki so jih lani pretovorili 607.700 ton. Načrtujejo, da bodo v luki Koper pretovorili letos 2,475.000 ton blaga brez nafte.

Prebivalci **KOSTANJEVICE** na **KRKI** so v minulih petih letih tudi s samoprispjevkom zagotovili posodobitev in razširitev osnovnošolskega poslopja, medtem pa je občinska zdravstvena skupnost Krško v njihovem mestu zgradila tudi novo zdravstveno postajo, ki so jo poimenovali po rojaku dr. Ivu Ivaniševiću. V tej postaji je tudi lekarna, a je zavoljo podražitve gradbenih del zmanjkalo denarja za opremo.

V Gozdnem gospodarstvu Kranj v **KRANJU** so minulo leto precej vlagali v gozdove, a tudi pri zasebnikih so uspeli storiti korak naprej v obnovi gozdov. Tako so lani zgradili 14 km novih gozdnih cest, obnovili pa so jih za 6 km.

V tovarni Sava v **KRANJU** bodo posodobili in povečali proizvodnjo klinastih jermenov. Poleg običajnih klinastih jermenov, ki jih uporabljajo za

poljedelske stroje, avtomobile in drugo, bodo začeli delati tudi klinaste jermene, z rezanim robom in sinhronizacijske jermene, ki jih sedaj še uvažamo. Pri tem bodo uporabili licenco francoske firme Kleber Colombes, ki bo poskrbela tudi za prodajo Savinih izdelkov na tujem tržišču.

Aktiv kmečkih žena pri Agrokombinatu v **KRŠKEM** je tudi za letos pripravil vrsto izobraževalnih oblik za svoje članice. Najimunitnejša pa je bila vsekakor razstava z naslovom Blago iz starih skrinj, ki so jo priredili v leskovski osnovni šoli. Privlačna je bila zavoljo številnih starih prtov, ročno izdelanih in umetno okrašenih prtčkov, rjuh in podobnega narodopisnega blaga, ki se malce zaprašeno in obledelo skriva v marsikakšni skrinji. Med zanimivejšimi eksponati je bil tudi 120 let star robček, ki ga je dekle poklonilo svojemu izvoljencu, ko se je odpravljalo na vojsko.

Pri podjetju Agrokombinat v **KRŠKEM** so poskrbeli, da v tamkajšnji hladilnici zori malodane 100 vagonov domačih jabolk in hrušk, ki naj v letošnjem stabilizacijskem letu nadomeste za drage devize uvožene oranže in jabolka.

V občini **LENDAVA** so čebelarji organizirani v tri družine, čebelarska družina Lendava pa šteje trenutno 43 članov, ki imajo skupaj 90 panjev. V poprečju pride torej na posameznega čebelarja nekaj čez 20 panjev, kar pravzaprav ni dosti, če upoštevamo, da je bilo pred kakimi 20 leti na tem območju več kot 1500 panjev. Na osnovni šoli v Genterovcih bodo v kratkem organizirali čebelarski krožek, ki ga bo vodil učitelj, ki je tudi sam čebelar.

Novo šolo, ki jo gradijo v **LENARTU** v Slovenskih goricah, bodo predali namenu ob dnevu republike. Stari šoli bodo prizidali enajst učilnic, večnamenski prostor, kuhinjo, jedilnico, knjižnico, kabinete in druge potrebne prostore. Nova naložba je vredna več kot 39 milijonov dinarjev.

Ne mine leto, da bi v **LIPI** ne uprizorili kakega dramskega dela. V letošnjem letu so v tej pomurski vasi uprizorili z velikim uspehom Partljičevo monodramo Ribe na plitvini, zdaj pa se pripravljajo na celovečerni nastop 40-članskega mešanega pevskega zborra. Le-ta se prvikat predstavlja javnosti in zategadelj med vaščani ne manjka radovednosti.

Predstavniki centrale IBM iz Pariza so se te dni sestali v **LJUBLJANI** s predstavniki slovenskega republiškega izvršnega sveta; pogovarjali so se namreč o možnostih za dolgoročno industrijsko sodelovanje, prenos tehnolo-

gije in povečanje izvoza slovenske elektronske industrije s prodajo IBM.

Uredništvo Dela in druge službe tega slovenskega osrednjega dnevnika so se preselili v novo stavbo, Dom slovenskega politično-informativnega tiska na Titovi cesti 35 v **LJUBLJANI** Uredništvo Dela je razporejeno v štirih od skupnih 16 nadstropij in so možnosti za delo neprimerno boljše kot v stari stavbi v središču Ljubljane v Tomšičevi ulici. V novih prostorih, ki so sodobno opremljeni, posebno hvalijo klimatizacijske naprave in dvigala. Velika prednost je tudi v tem, da imajo le dober korak do tiskarne, doslej pa so morali rokopise in odtise prevažati.

V **LJUBLJANI** bomo predsedniku Titu postavili spomenik, ki bo odražal zahvalo za njegov prispevek k razvoju naše samoupravne socialistične skupnosti in bo dokaz vtakanosti njegove misli in hotenj v nadaljnji razvoj slovenskih rodov prihodnjim.

Hotel Orel v **MARIBORU** je vložil kar precej denarja v preureditev restavracije Ljudski vrt, denarno pa so pomagali uresničiti ta sedem let stari načrt tudi gostinci beograjske Višnjice in Srbije iz srbskega Kraljeva. V mariborski restavraciji Ljudski vrt je moč naročiti poleg nekaterih slovenskih domačih jedi in pijač tudi pleskavico cvrčak, hadžijski čevap, leskovško mučkalico, bela jetra, fižol prebranac, srbsko gibanico, projo s sirom, pito in še marsikaj. Cene so približno takšne kot v mariborskem hotelu Orel. Za dobro razpoloženje skrbi že od otvori-

tve ob pianinu glasbenik Werner Us-sar, kuharji iz Srbije pa kar tekmujejo za kakovost pripravljenih jedi.

Tovarna Metalna iz **MARIBORA** je podpisala pogodbo z bolgarskim podjetjem iz Varne za izdelavo in namestitev dveh portalnih pristaniških žerjavov v vrednosti 2,8 milijona dinarjev. Žerjava bodo izročili kupcu v prvi polovici prihodnjega leta in jih pod nadzorstvom strokovnjakov Metalne namestili v ladjedelnici v Burgasu.

Člani kluba mladih v **MURSKI SOBOTI** so izdali letošnjo prvo številko glasila z naslovom Mlada jelšnica. Jelšnica je namreč staro ime pomurskega središča, glasilo pa je izšlo v nakladi 350 izvodov. V njem bo največ misli najmlajših Pomurcev.

Zavod za družbeno načrtovanje v **NOVI GORICI** pripravlja dolgoročni načrt razvoja novogoriške občine do leta 2000. Po mnenju strokovnjakov bo veljalo industrijo usmeriti v največji meri v razvoj računalniško krmiljenih strojev v povezavi z mikroelektroniko. Zato so nujni primerni razvojni programi, za katere imajo v novogoriški občini možnosti predvsem tovarne Iskraavtoelektrika, Meblo in Gostol.

Temeljna organizacija z imenom Zelišča tovarne Krka v **NOVEM MESTU** je lansko leto izvažala kakih 300 vrst zelišč in plodov. Prodaja v tujini, največ na zahodno tržišče, kjer najraje kupujejo gobe, bučne pečke in podlaskovo seme, jim prinaša »čiste« devize, saj uvoz pri tem skorajda ni potreben. Pred dvema letoma pa je temeljna organizacija Krke Zelišča pričela tudi s proizvodnjo zeliščnih proizvodov v obliki čajev, kapljic, sirupov, tablet in kapsul ter bonbonov, na katere se domači trg dobro odziva.

Gojenje školjk postaja pomembna dejavnost Droge v **PÖRTOROŽU**. Lansko leto je vzgojila 40 ton školjk dagenj, letos pa načrtuje 250 ton. Tristo metrov od obale v Sečoveljskem zalivu širi Droga nasad školjk. Seme, potrebno za gojenje školjk, morajo sedaj še uvažati, kasneje pa ga bodo pridobivali doma. Droga je lansko leto školjke v glavnem prodala v Italiji.

Na **RAVNAH na KOROŠKEM** je bila sklepna prireditev jubilejnega 15. pevskega srečanja Od Pliberka do Traberka, na kateri je nastopilo 20 zborov iz koroških občin ter zamejstva. Ob spremljavi pihalnega orkestra ravenskih železarjev so 700 pevcem dirigirali znani slovenski dirigenti, med njimi tudi Radovan Gobec. Skupaj je na reviji, ki je trajala cel mesec, nastopilo 50 zborov, koncerti pa so bili v mnogih krajih na Koroškem in v zamejstvu.

osebnosti

Življenjsko osemdesetletnico je te dni praznovala pesnica **MILKA HARTMAN**, ki sodi med pomembne slovenske književnike na avstrijskem Koroškem. Doma v Libučah pri Pliberku je kot kulturna delavka vselej stala ob strani slovenskega koroškega ljudstva. Imenovali so jo »potujoča učiteljica« tečajev, soustanavljala pa je tudi številna slovenska prosvetna društva. Za različne prireditve je pisala recitacije, odrske prizore, skrbela za režijo in redno pisala v slovenske liste. Nešteto krat je nastopila neposredno na javnih prireditvah in radiu, leta 1934 izdala v samozaložbi svoje **DEKLIŠKE PESMI**, po vojni pa še tri pesniške zbirke z naslovi **MOJE GREDE**, **LIPOV CVET** in **PESMI Z LIBUŠKEGA PUELA**. Ob njeni 80-letnici je izšel izbor njenih pesmi.

Za svoje literarno delo je prejela številna priznanja, med njimi tudi tržaško literarno nagrado Vstajenje in ljubljansko odličje svobode z zlatim listom za dejavno spodbujanje kulturnega življenja.

Znani slovenski geograf **DR. ROMAN SAVNIK** je te dni praznoval življenjsko 80-letnico. Sodeloval je pri pisanju malone vseh geografskih učbenikov, ki so bili med obema vojnama v rabi na slovenskih srednjih šolah, in bil zgledni vzgojitelj.

Upokojen je bil kot višji znanstveni svetovalec SAZU, vendar ni prenehal z delom. Zaslužen je pri izdaji številnih geografskih zbornikov, speleoloških kongresih, mnogo njegovih poljudnih spisov pa je raztresenih tudi po mladinskih revijah in dnevnih časopisih.

Dr. Roman Savnik pa je najzaslužnejši za izid Krajevnega leksikona Slovenije, dela, kakršnega nimajo niti vsi veliki narodi, in o katerem smo že pisali v naši reviji. Za delo s Krajevnim leksikonom je dr. Savnik prejel ugledno Kidričevo nagrado.



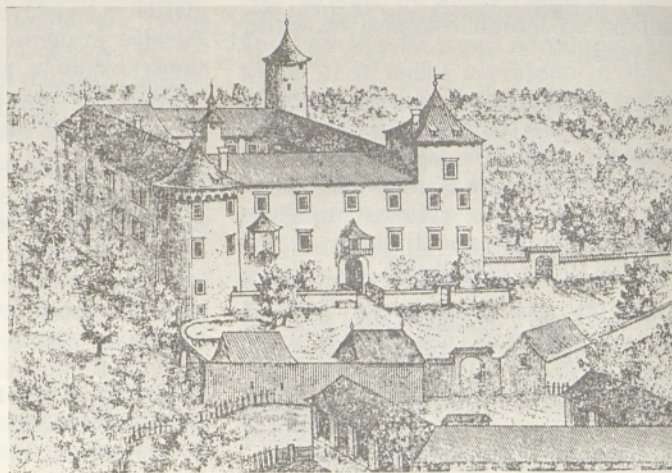
Ribiči na Otočcu (foto: Janez Zrnc)

Bogenšperk

grad, kjer sta se lepo sporazumeli preteklost in sedanost



Grad Bogenšperk pri Litiji spada med naše najlepše ohranjene gradove



Bogenšperk, kot ga je narisal sam Valvasor v svoji Slavi vojvodine Kranjske (izšla leta 1689)

Rad bi, da bi ob priliki obiskali grad Bogenšperk pri Litiji, ki je menda zadnje čase lepo obnovljen.

**Milan S.,
Essen, ZR Nemčija**

»Ako je pošten rodoljub dolžan časti svoje domovine v vseh potrebnih primerih kri in življenje, ji je dolžan v prav nič manjši meri služiti s peresom, da v svetu pri vsaki priložnosti zaslovi. Zakaj prav ista narava, ki nam je vsadila ljubezen do domovine, nam je naklonila tudi najrazličnejše možnosti za pospeševanje njene slave ter nam naložila dolžnost, da ji z vsemi močmi služimo. Zategadelj moramo domovino ljubiti in spoštovati tako kakor starše...

V svesti si tega, menim, da sem dolžan svojo drago domovino Kranjsko ne le sam zase častiti, marveč žarke njene slave tudi v daljnji svet pošiljati... « je za uvod v SLAVO VOJVODINE KRANJSKE leta 1679 napisal Janez Vajkard Valvasor.

Ko me gleda takole s slike s prodornimi, ostrimi, pa zamišljenimi očmi, si mislim: kaj bi neki rekel, če bi kakšno soboto dopoldne spet stopil v svoj grad?

Če bi prej jezdil po svoji ljubljeni Kranjski, kjer je poznal 254 gradov, pa potem našel svoj dom, kako ponosno stoji, belo pobarvan, obnovljen, bi bil morda kar vesel...

Saj je grad Bogenšperk eden redkih ohranjenih gradov na Slovenskem. Stoji 412 metrov nad morjem, do njega se pripelješ skozi Šmartno iz Litije.

Valvasor je napisal: »To je eden tistih starih gradov na hribu sredi gozdov... Čeprav grad leži visoko, je vendar blizu studenec...« in še na več drugih mestih poudarjal, da se mu zdi lega tega gradu visoka.

Danes po lepi cesti kar mimogrede premagaš vzpetino in grad se kmalu izza ovinka prikaže pred teboj. Okolica je mikavna, gozdovi so res lepi, kar romantičen pa je lipov sredo, ki je le 200 metrov od gradu...

Oglasila sva se pri Možinovich, Lojzka že 18 let razlaga zgodovino gradu vsem, ki si želijo ogledati grad. Nikomur nikoli ne odreče, ona nima določene urnika. In vseeno ji je, koliko ljudi pelje skozi stare sobane... Takrat je ni bilo doma. Vendar nama je grajske prostore odprl in prijazno razkazal njen mož, ki je kot je videti, tudi ves prežet z zgodovino gradu, še bolj

pa z načrti, kaj vse je še treba narediti... Ko se nam je pridružila še Lojzka, smo se skupaj odpravili skozi prostor in čas...

Grad je bil verjetno zgrajen konec 14., na začetku 15. stoletja. Raziskave in ugotovitve strokovnjakov kažejo na različne možnosti, Lojzka pa pove svojo lepo zgodbo takole:

»Pet minut od gradu je oddaljen grad Lichtenberg, kjer so imeli v četrtem rodu le hči Veroniko. Ta se je poročila z bogatim Boltežarjem Wagnom, ki je poleg starega zidal nov grad in se po njem imenuje Wagensperg.

Grad je menjal lastnike – Lojzka jih zvesto našteje in pri letnicah se nič ne zmoti – in leta 1672 ga je kupil Valvasor ter ga obdržal do 1693. leta; on tudi navaja spremenjeno ime. Na gradu je pisal svoje knjige; zamislil (in deloma uresničil) si je širok program umetnostnih, zgodovinskih, zemljepisnih in prirodoslovnih knjig.

Njegov raziskovalni duh ga je vodil po svetu, veliko je potoval, vsaka nova stvar je pritegnila njegovo pozornost, za vsak pojav je iskal vzrok.

Tako je razjasnil naravni pomen presihanja Cerknškega jezera in zato prejel visoko priznanje: postal je član

angleške kraljevske družbe. Dunaju je tudi predlagal, da bi skozi Ljubelj naredili predor... Žal so se ti načrti izgubili, uresničeni pa niso bili zaradi kuge v Avstriji.

Ko je pisal Slavo, je na Bogenšperku ustanovil bakroreznico in tiskarno za plošče, kar je prvo tako grafično podjetje pri nas. Poleg Slave vojvodine Kranjske je izdal še precej z bakrorezi opremljenih del, precej pa jih je ostalo v rokopisu, med njimi tudi mnogo risb. Knjige, tiskarna in raziskovanje so prisilili Valvasorja, da je leta 1693 prodal Bogenšperk in se preselil v hišo v Krško. Knjige je ponujal deželnim stanovom, vendar jih nihče ni bil pripravljen kupiti. Tako so sedaj last zagrebške nadškofije, prav tako pa mnogo rokopisov. Erazem Francisci, ki je popravljaval Slavo (pa tudi sam kaj napisal po Valvasorjevih zapiskih), pravi, da Bogenšperk po pravici lahko štejemo za nekaj Parnas, saj je tam poleg matematičnih instrumentov in rokopisov knjižnica, ki obsega nekaj tisoč knjig.

Za Valvasorjem se je zvrstilo še nekaj lastnikov gradu; po letu 1945 je ostal prazen, izropan, poškodovan.

V letih 1949–1964 je bil v njem jezuitski samostan, pozneje je zanj začela skrbeti občina Litija in kulturna skupnost občine. Odbor za obnovo gradu si zelo prizadeva in nekateri uspehi so že tu: grad ima dobro (novo) električno napeljavo, ima nov vodovod, centralno kurjavo, telefon.

Nekaj sob je že prav lepo urejenih, v nekaj prostorih je muzej tiskarstva, v drugih muzej NOB, v veliki Valvasorjevi knjižnici je poročna dvorana, kjer je vsako soboto precej živo...

V prostorih pri vodnjaku so uredili prijeten gostinski lokal, nekaj prostorov so napolnili lovci s svojimi trofejami, nekaj je pripravljenih za občasne razstave...

Vendar bo treba še marsikaj narediti, grad je velik in prostorov ne zmanjka.

In trud prav gotovo ni zaman: grad že sedaj priteguje veliko obiskovalcev, saj je poleg prijetne okolice zanimiva tudi zgodovina, ki jo ponuja na svojih hodnikih in sobanah.

Lojzka pa seveda še posebej časti Valvasorja: »So po svetu veliki in močni narodi, ki nimajo ne opisane ne

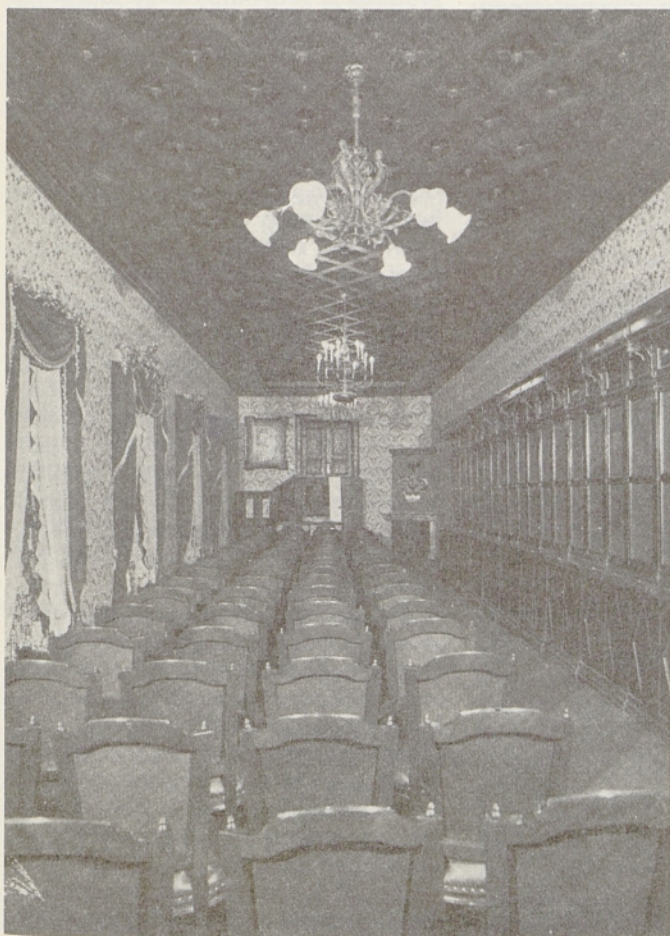
orisane zgodovine za seboj, a mi, mali slovenski narod, imamo po njegovi za slugi lepo in bogato zgodovino.«

Rečem ji: »Kako ste to lepo povedali! Ali ste se to tudi naučili?« Ona pa: »Ja, veste, to pa tako čutim. Je tudi res, ne? Ja, tisti s spomeniškega varstva mi vedno pravi, da je prepričan, kako sem zadnja Valvasorjeva potomka...«

In Lojzka se veselo smeje, pa nas vabi, naj pridemo še, bo drugič še več povedala... Ostane mi, prijazna in preprosta ženska, v najlepšem spominu zato, ker še sama ne ve, da po svojih najboljših močeh dela prav tisto, kar je sam sebi zapovedoval Valvasor v uvodu v Slavo vojvodine Kranjske.

Ko bi le vsi Slovenci imeli toliko posluha in ljubezni do svoje zgodovine...

Mira Dobravec



Nekdanja Valvasorjeva knjižnica je danes poročna dvorana litijske občine



Detajl gradu z dvoriščne strani

Živahen gledališki utrip

Med vsemi umetniškimi zvrstmi stopa gledališka dejavnost v tekoči sezoni v Sloveniji agresivno v ospredje. Posebnost te agresivnosti so vsekakor številna nova izvirna domača dramska besedila, ki jih uprizarjajo slovenska gledališča – od Maribora do Nove Gorice, največ v Ljubljani, nekatera gledališča pa preskušajo odmevnost starejših slovenskih dramskih besedil, ki so bila ob nastanku zaradi različnih vzrokov spregledana. V tem zapisu bomo skušali povzeti in opredeliti nekatero posebnosti gledaliških predstav od novoletnih dni do srede februarja, tistih predstav, ki so nastale po starejših besedilih in po novih.

Naj bo za začetek namenjeno nekaj besed uprizoritvi Golievega **Jurčka**, kakor ga je pripravilo Slovensko stalno gledališče iz Trsta v Cankarjevem domu v Ljubljani. Mineva namreč pol stoletja od nastanka te največkrat igrane Golieve socialne pravljice, ki jo je prav zaradi časovne in tematske pogojenosti in spremenjenih družbenih razmer težko vključiti v mišljenjski in doživljajski svet današnjih mladih gledalcev na Slovenskem. Toda predstava v režiji Maria Uršiča, gledališko artistično razgibana v prvem delu, v drugem pa izostrena v konfliktnih etične narave je mlade gledalce zainteresirala tako s svojo teatraliko kot s svojim preprostim sporočilom. Nastop igralcev Slovenskega stalnega gledališča s klasično slovensko mladinsko igro je bil v Ljubljani toliko bolj dobrodošel, ker tri ljubljanska poklicna gledališča, med katerimi je tudi Slovensko mladinsko gledališče, niso poskrbelo za namensko predstavo za mlade gledalce v tistem prednovoletnem času, pa tudi sicer zelo mačehovsko ravnajo z mladimi gledalci.

Slovensko mladinsko gledališče je svojo dolžnost do mladih gledalcev sicer izpolnilo sredi januarja z nekoliko nenavadno predstavo, s **Smrad opero** po besedilu pesnice Svetlane Makarovič in v uglasbitvi zagrebškega rock-pankovskega skladatelja Davorja Rocca. To je dokaj duhovita predstava, ki se ob popularni glasbi izživlja še v mnogoterih teatraličnih artizmih, kakor si jih zamišlja kar naprej avantgardni režiser Dušan Jovanović. Meta-

forika te predstave, oprte na konflikt med smradom in dišavami, ki tudi vzpostavijo red, se nanaša tudi na ekologijo in je v svojem žanru tako povedna kot zabavna hkrati.

Vsekakor največji gledališki dogodek letošnjega januarja, če že ne vse sezone, pa je bila krstna uprizoritev prve drame pisatelja Draga Jančarja z naslovom **Disident Arnož in njegovi**. Dramo sicer priznanega pisatelja, avtorja novel *O bledem hudodelcu* in romana *Galjot*, je uprizoril ansambel Drame Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani pod režijskim vodstvom Zvoneta Šedlbauerja in z igralcem Radkom Poličem v naslovni vlogi. Pisatelj si je za svojo dramo sicer izbral življenjsko usodo čudaškega reformatorja, Prešernovega sodobnika Andreja Smolnikarja, vendar samo v nekaterih tematskih izhodiščih. Sicer pa je to drama o oporečniku in oporečništvu kot takem, o njegovih mejah in nemogućnostih, kadar presega zasebnost in se začne vtikati v veljavni red. Tako se Jančarjev Arnož iz utesnjenih slovenskih razmer zateče v Ameriko, toda njegova strastna reformistična volja izzove tudi tam konfliktnost usodnih razsežnosti, iz katerih izhaja spoznanje, da je pač najprej treba živeti in šele potem filozofirati. Predstava v Drami z imenitnimi dramskimi igralci, med katerimi so bili poleg Poliča še Lojze Rozman, Majda Potokarjeva, Ivo Ban, Boris Juh, Marjana Brecljeva in Božo Šprajc, je v izostreni naturalistični postaviti in siloviti igri nazorno pokazala meje in nemogućnosti subjektivizma in pravzaprav pomeni nekakšen nehoteni obračun s filozofijo eksistencializma.

Sredi februarja je potekal v Kranju Teden slovenske drame, ki pomeni nekakšno parado izbranih gledaliških predstav slovenskih teatrov, tistih uprizoritev, ki so nastale po sloveskih besedilih. Teh predstav je bilo izbranih kar dvanajst. Med njimi je tudi posrečena uprizoritev **Punčke** Ferda Kozaka v režiji Jožeta Babiča in v izvedbi Slovenskega stalnega gledališča iz Trsta. Moč te predstave je zlasti v psihološko profiliranih likih in v uglašeni ansambelski igri slovenskih igralcev iz Trsta. Za začetek Tedna

slovenske drame pa je Prešernovo gledališče v Kranju poskrbelo za vznemirljiv in gledališko atraktiven dogodek. Po dobrih štiridesetih letih od nastanka je namreč uprizorilo некоč sporno dramo Vitomila Zupana **Stvar Jurija Trajbasa** v režiji umetniškega vodje Prešernovega gledališča Matije Logarja in z igralcem Daretom Ulago v naslovni vlogi. Ta Zupanova zgodnja, prva drama se opazno navezuje na Cankarjevega Kralja na Betajnovi, vendar gre pri razpletu daleč naprej. Medtem ko je Cankar svojega Kantorja ob koncu drame pustil na začetku svojega vzpona v moči in oblasti, pa je Zupan prikazal samovoljnega oblastnika, ki se v sebi in s svojo vestjo razkroji in tudi fizično propade. V tako zaokroženi usodi je Zupan pokazal nemogućnost obstoja individualizma v takšnem subjektivističnem obsegu, kakor ga je uveljavljal Trajbas kot graščinski oskrbnik s tem, da je izžemal kmete, ubil gospodarja in vse to tudi filozofsko utemeljeval. Prešernovo gledališče je poskrbelo za slikovito, že kar mogočno uprizoritev na sceni Nika Matula. Uprizoritev Zupanove drame **Stvar Jurija Trajbasa** jo razrešila še eno uganko, ali bolje rečeno skrivnost, in pokazala, da je bil hrup okoli te drame ob njeni prvi objavi leta 1947 zgolj in samo rezultat s takratnimi družbenimi razmerami pogojene miselnosti.

Naj bo za konec omenjena še ena predstava, ki so jo v simpatično obnovljenem Loškem gledališču uprizorili tamkajšnji amaterji. Odločili so se za dramo Ivana Mraka o znamenitem slovenskem impresionistu **Ivanu Groharju**, ki jo je z oznako, da gre za »slovensko tragedijo«, Ivan Mrak napisal leta 1938. Tudi to je pretresljiva tragedija o posamezniku v spopadu z okoljem. Jedro tega spora je Groharjevo umetništvo, strankarsko razdeljena družba pa mu ne more spregledati dveh posebnosti: da je prišel iz socialno najnižje plasti s podeželja in da ustvarja umetnine mimo veljavnih estetskih zakonitosti. To je v cankarjanskem duhu napisana tragedija o moči umetništva v majhnem, ozkosrčnem okolju.

Naj bo vsaj omenjeno tudi to, da je v zadnjem času zelo dejavno tudi eksperimentalno gledališče Glej z različnimi oblikami gledališkega snovanja, od bolj tradicionalno uglašene predstav do eksperimenta, kakršnega so že jeseni izvedli z uprizoritvijo alegorije Zdravka Duše **Jaslice**. V zadnjem času pa so pripravili nekaj predstav v obliki recitalov.

Hkrati potekajo izbori predstav tako za Festival malih in eksperimentalnih odrov v Sarajevu kot za Sterijevo Pozorje v Novem Sadu.

France Vurnik

Mož, ki je spremenil Ljubljano

Pred 110 leti se je v zdaj že podrti pritlični hiši v ljubljanskem Gradišču rodil Jože Plečnik, mož, ki je pozneje usodno zaznamoval podobo slovenskega glavnega mesta. V mizarški delavnici svojega očeta, ki bi ga bil moral naslediti, se je srečal z umetnostjo oblikovanja in se ji zapisal z dušo in telesom. Graška obrtna šola mu je približala risarske odlike dunajske arhitekturne šole, tam dosežena diploma umetniškega mizarja pa mu je bila samo odskočna deska za veliko višji cilj – dunajsko likovno akademijo.

Po obiskovanju arhitekturnega oddelka dunajske likovne akademije v mestu, ki se je prav tedaj spreminjalo iz umetnostne province v eno svetovnih središč moderne arhitekture, in po delovno sila uspešnih letih v avstrijski prestolnici se je odločil za učiteljevanje na umetnostno obrtni šoli v Pragi. Ko je bila v Ljubljani ustanovljena univerza, se je odzval vabilu in se vrnil domov vzgajat slovenske študente arhitekture. Zaradi te, kot je dejal sam, domovinske dolžnosti se je odrekel celo profesorskemu mestu na praški akademiji in vrsti z njim povezanih ugodnosti.

Čeprav je nato precej let nihal med rodnim mestom in Prago, kjer mu je češkoslovaški predsednik Masaryk zaupal prezidavo Hradčanov, je posejal po Ljubljani vrsto arhitekturnih biseroev, ki so dali mestu svojstveno podobo. Od začetka dvajsetih let pa do vojne je uredil trg pred cerkvijo sv. Jakoba, Cojzovo cesto, bivši Kongresni trg, Vegovo cesto, Tivoli, sezidal je Čevljarji most in Tromostovje, popelšal obrežje Gradašnice, postavil Univerzitetno knjižnico, tržnice in Žale. Za zmagoslavno najavljanje funkcionalizma mu ni bilo kaj prida mar; arhitektura je bila zanj predvsem čista umetnost in oblika pomembnejša od uporabnosti. Toda čeprav so sledovi njegovega dela v rodnem mestu tako globoki, da govorimo danes kar o Plečnikovi Ljubljani, je ostal na domačih tleh vseskozi bolj ali manj nerazumljen.

V skromni hiški za trnovsko cerkvijo, kjer je veliki mož zasnoval dobršen del današnje ljubljanske podobe, še vse govori o človeku, ki je »ljubil le-

poto, ji služil z vsem srcem, pri tem pa živel kot asket«. Danes je v hiši Arhitekturni muzej, ki je postavljen za varuha Plečnikove dediščine, in njegovi delavci se trudijo, da bi to nalogo kar najboljše izpolnjevali.

»Ne gre samo za varovanje umetnikovih arhitekturnih spomenikov,« pravi ravnatelj muzeja, umetnostni zgodovinar Peter Krečič, »ampak tudi za njegovo bogato duhovno dediščino. Današnji arhitekti in urbanisti dajejo vse premalo poudarka Plečnikovi zamisli o celostnem mestu, o mestu, ki bi živel in dihalo kot celota, ne pa da ga trgamo z najrazličnejšimi zazidalnimi otoki.

Plečniku je treba priznati, da je bil naš zadnji veliki arhitekt, ki je imel občutek za mestne detajle. Trudil se je, da bi skrbno dodelal še tako majhno podrobnost – od fasade do zadnje kljuke na vratih. Žal vse kaže, da imamo za to njegovo izrazito obrobno, a zato za mesto nič manj pomembno detajliranje vse premalo posluha.

Tam, kjer bi denimo morala stati po njegovi zamisli drevesa, se danes razrašča trava in plevel.«

V zadnjem času je zanimanje svetovne strokovne javnosti za Plečnikovo ustvarjalnost precejšnje in umetnik postaja zaradi novih, postmodernističnih tokov v svetovni arhitekturi spet slaven in čaščen. V Ljubljano prihajajo velika imena svetovne arhitekture, v Londonu pa pripravljajo razstavo o tem našem velikem umetniku. Tudi slovenska javnost je spodbujena k razmišljanju o njegovi dediščini in vsečesče je slišati mnenje, da je razveseljiv svojevrsten prispevek k varovanju njegovega izročila tudi prenova stare Ljubljane, akcija, s katero bo staro mestno jedro spet oživel.

Darka Zvonar



Detajl z ljubljanskega Tromostovja, kot ga je zasnoval arhitekt Jože Plečnik (foto: Marjan Zaplatil)

Slapovi v Sloveniji

(nadaljevanje in konec)

**SLAP NA FRAMSKEM POTO-
KU** na Pohorju je 12 metrov visok
slap, ki pada čez odporno lečo iz trše
kamenine in je v sušnem času zelo
majhen.

Dostop je možen po cesti Hoče pri
Mariboru-Areh na Pohorju, kjer pri
odcepu za Mariborsko kočo zavijemo
po markirani stezi navzdol v grapo
Framskega potoka in smo v nekaj mi-
nutah pri slapu.

SLAP GRMEČICA – Nasproti vasi
Nomenj, 6 km za Bohinjsko Bistrico
proti Bledu, se z desne strani izliva v
Savo Bohinjko hudourniški potok Gr-
mečica, ki z velikim strmecem priteka z
roba Jelovice. Spodnji del dolinice je
ozka deber in preden potok doseže
dolinsko dno, se prebija skozi zavit
vintgar in pada v treh stopenjskih sla-
povih, visokih po oceni od 8 do 12
metrov. Skupna višina vseh treh sla-
pov in brzic je 30 do 40 metrov. Kadar
je v potoku veliko vode, slapovi zelo
močno bobnijo, ob suši pa lahko po-
tok celo presahne. Celotna podoba
slapov z okolico je zelo slikovita, žal
pa neoznačena.

Do slapov vodi neoznačena pot z
železniške postaje Nomenj, kjer v
smeri proti Bledu zavijemo desno pod
železnico, nato po kolovozu čez most
čez Savo in takoj za mostom ob Savi
navzgor. Čez 400 metrov že zaslišimo
grmenje padajoče vode.

MOKRA PEČ, LUCIFER, je slap,
ki je zanimiv le v zimskem času, saj bi
ga poleti težko uvrstili med slapove.
Na severnem robu planine Zaprete,
tik preden se odpre pogled na Mar-
tuljkovo skupino, izvira potoček, ki
teče proti severu in pada čez navpično
steno kakih 150 metrov proti Savi.
Pretok ima le kakšen liter na sekundo,
zato ob suši presahne. Poleti zaradi
majhnega pretoka sploh ni viden, ker
se voda kar razprši ob steni. Pozimi se
spremeni v mogočen in slikovit leden
slap, plezalni izziv za mnoge alpiniste.

Ker je dostopen le s plezalno tehni-
ko, si ga turist najlaže ogleda od daleč,
in sicer z magistralne ceste Mojstrana-
Kranjska gora pred Gozdom Mar-
tuljkom.

Uresničena pričakovanja

Slovenska naravna zdravilišča je v
preteklem letu obiskalo okrog 145 ti-
soč gostov, kar je za devet odstotkov
več kot v letu 1980. Obiskovalcev iz
tujine je bilo lani 29.672, kar je za štiri
odstotke več kot v letu 1980.

Obiskovalci so prebivali v zdravili-
šjih 1.107.692 dni; poprečna doba bi-
vanja je znašala osem dni, enako kot
leto poprej. Obiskovalci iz tujine so
lani prenočevali 191.079 dni, ali za
sedem odstotkov več kot leto poprej,
podaljšala pa se je tudi njihova po-
prečna doba bivanja s šest dni v letu
1980 in 7 dni v letu 1981.

V vseh nočitvah zdravilišč sestavlja-
jo nočitve gostov iz tujine skorajda 18
odstotkov (leto dni poprej 16 odstot-
kov), med gosti iz tujine pa jih je
največ iz Avstrije (46 odstotkov),
Zvezne republike Nemčije (15 odstot-
kov), Italije (10 odstotkov), ostali pa
so pretežno iz evropskih držav (Švica,
skandinavske dežele...).

Število nočitev bi bilo lahko za
dva odstotka večje, če med letom za-
radi novogradenj v Rogaški Slatini in
Šmarjeških Toplicah ne bi bile zmog-
ljivosti zmanjšane za okoli sto postelj.

Posebna paketna ponudba

Hotel Bellevue-Pohorje, ki sodi k
mariborskemu gostinskemu podjetju
Majolika, nudi v času od 1. marca do
30. junija posebne vikendske pakete.
Vikend paket prične v petek z večerjo
in se zaključuje v nedeljo s kosilom.

Cena vikenskega paketa je 660 di-
narjev po osebi, otroci do desetih let
imajo 30 odstotkov popusta, turistična
taksa pa je vključena v penzion.

Hotel je C kategorije in ima 96
postelj. Sobe imajo toplo in hladno
vodo, nekatere tudi prho in WC. Do-
stop je možen z osebnim avtomobilom
(iz Maribora 25 km) ali z vzpenjačo
(vozi vsako uro od 7.00 do 19.00 ure).

Rezervacije sprejema hotel po tele-
fonu (062) 72-05 in (062) 72-06.

Golf klub na Bledu

Blejsko igrišče za golf je skicirano in
opisano v prospektu formata 10 krat



Naslovna stran prospekta Golf kluba
Bled

20 cm, ki je popestren s tremi barvni-
mi slikami. Besedilo je napisano v an-
gleščini in nemščini. Prospektu je pri-
ložen cenik za uporabo igrišča in ra-
zlične storitve Golf kluba Bled. Cene
so navedene v ameriških dolarjih in
nemških markah.

Prospekt lahko naročite – s cenikom
vred – pri: Golf klub Bled, Zavod za
turizem, 64260 Bled, Cesta svobode
13, tel. (064) 77-007.

Nov prospekt Kobilarne Lipica

Spet je izšla nekolikanj prenovljena
zgbanka o Kobilarni Lipica, njeno be-
sedilo pa je napisano v slovenščini,
nemščini, italijanščini, angleščini in
francoščini. Format prospekta je
21 cm krat 14,5 cm. Na njegovih stran-
eh je na kratko opisana Lipica s svo-
jo gostinsko turistično ponudbo, nave-
deni so urniki predstav, ogledov in
jahanja, na zadnji strani pa najdemo
še stilizirano skico, ki ponazarja lego
Lipice v širšem prostoru.

Prospekt je moč naročiti v Kobilarni
Lipica, 66210 Sežana, tel. (067) 73-
009.

Koledar prireditve v Sloveniji

Turistični informacijski center pri
Turistični zvezi Slovenije je poskrbel
za tiskano izdajo vsakoletne publika-
cije z naslovom Koledar prireditve v
Sloveniji za leto 1982.

Koledar obsega 36 strani formata
10,5 cm krat 22 cm. Na njih so poleg
datuma, kraja in naslova prireditve
navedeni tudi kratki opisi prireditve in
kje je moč dobiti informacije za posa-
mezne prireditve.

Publikacija je izšla v slovenskem in
angleškem jeziku. Naročite jo lahko
pri Turistični zvezi Slovenije, 61000
Ljubljana, Miklošičeva 38-VI, tel.
(061) 313-087.

Naj vam naštejemo nekaj večjih
majskih prireditve v Sloveniji: 1. maja
bo v **LJUBLJANI** prvomajsko praz-
novanje na Rožniku, istega dne v **ČR-
MOŠNJICAH** mednarodna in repu-
bliška dirka v motokrosu, na **BLEDU**
tradicionalna veslaška regata, v **POR-
TOROŽU** pa sejem cvetja. 14. in 15.
maja bo na **BLEDU** mednarodno tek-
movanje barmanov, 19. do 21. maja v
PORTOROŽU mednarodni bridge
turnir in 20. maja prav tam mednarod-
na regata jadrnic, 29. maja bo v
LJUBLJANI republiško prvenstvo v
kartingu, istega dne v **IZOLI** Istrska
regata, v **MAREZIGAH** 10. razstava
refoška, 30. maja pa v **RADIZLU**
velika tomobola na dirkališču, v **HO-
TAVLJAH-SLAJKI** pa dan šmarnic.

naravni zakladi slovenije

Gregorčičev slap

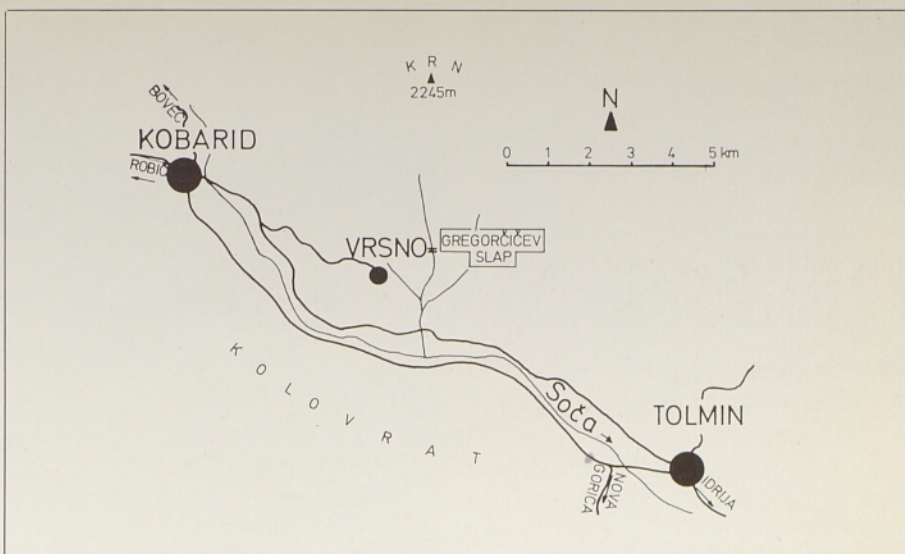
Med turističnimi zanimivostmi zavzemajo slapovi pomembno mesto. Vedno znova radi prihajamo pod skalne stopnje, kjer lahko občudujemo in doživljamo nemirno gibanje padajočih vodnih pramenov, prisluhnemo bobnenju slapov... Za Slovenijo je značilna nenavadna pestrost – mnogo raznoterih naravnih znamenitosti na majhnem prostoru. Zato je tudi večina naših naravnih pojavov po velikosti v primerjavi s svetovnimi bolj »žepnega formata«, vendar pa zelo slikovita.

Podobno je tudi s slapovi, ki jih poznamo v naši ožji domovini nad osemdeset. Višji merijo nad trideset metrov, medtem ko je najvišji dosedaj znan slap Boka (106 m) pri Bovcu. Večina večjih slovenskih slapov je dobro znanih in dostopnih. Naj vas spomnim le na slap Savice, Peričnik, slap Savinje (Rinka), Martuljkova slapova in podobno. V tej družbi pa je Gregorčičev slap najbolj skrit in neznan, zato ga danes tudi поблиže predstavljam.

Mimogrede si ga lahko ogledamo ob obisku Gregorčičevega spominskega muzeja v pesnikovem rojstnem kraju Vrsnem. Do prijazne vasice na sončnih pobočjih Krna se lahko pripeljemo z avtom, prav prijeten pa je sprehod iz osem kilometrov oddaljenega Kobarida.

Zaradi izpostavljene lege je z Vrsnega zelo lep razgled v dolino Soče ter pobočja Kolovrata in Matajurja. Kadar pa se obrnemo proti severovzhodu, zagledamo pred sabo divjo in razgibano sotesko, v enem kraku pa tudi bel vodni trak – Gregorčičev slap. Potok Brinta (Korito) teče najprej skozi kratka korita, nato pa pada o steni v elegantnem pramenu v tolmun. Z 88 metri ga uvrščamo med naše najvišje slapove, saj ga po višini zaenkrat presegata le Boka in slap Savinje. Gregorčičev slap lahko opazujemo z Vrsnega ali pa z bližnjih Selc. Do vzhodja ne vodi nobena pot, tako da se je do tolmana razmeroma težko prebiti čez krušljive stopnje, zato neizkušnim planincem izlet v samotni objem slapu odsvetujem.

Peter Skoberne



slovenija v mojem objektivu



Kanal ob Soči

Foto:
Marjan Garbajs

Idrija



Novomeški rotovž



rodna
gruda
slovenija

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.—U. S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

Letters to the Editor

Dear Mr. Prešeren:

Enclosed please find payment for the next (1982—1983) subscription of Rodna gruda. May I say how excited was to receive the January '82 issue, since it brought back so many fond memories of beautiful Slovenia. Also some sad memories, since it was exactly one year ago that my sister, Emma Novak, passed away.

Now that I have returned to health, I am very excited about studying the Slovene language. My niece and I are having a great time and feel confident that we can renew that which we lost so many years ago for lack of use.

The January issue of Rodna Gruda just exploded in my face with your beautiful article "Slovenes like to sing", by Ilija Bregar. As mentioned in my previous letter to you, Šentvid pri Stični is where I have many cousins. And they spoke so much of the "Tabor pevskih zborov". What I would give to have a record of what must have surely been 7000 beautiful voices heard by 25.000 fortunate people.

Sincerely yours,
**James T. Urbas, Massillon, Ohio,
U.S.A**

Gentlemen:

The year 1981 has passed so quickly and again it is time for renewal of your beautiful Rodna Gruda which I

eagerly look forward to receiving each month.

June 1, 1982 will be 70 years since I arrived in America leaving my mother, Anna (Ramuta) Kompare, and two sisters, never again to see them or my birthplace. So, you can understand my great interest and love for Rodna Gruda which brings me up to date on all the progress being made in Slovenia.

I am enclosing a check to cover the years 1982 and 1983 and best wishes for continued success.

Sincerely yours,
Mrs. Anna Buck, Chicago, Ill., U.S.A.

Gentlemen,

I have sent to you through an International Money Order the amount of 32.00 in U.S. money, which is to cover four years of subscription to the magazine Rodna Gruda. I realize that I owe for 2 years prior, and I would like to now renew for 2 more years.

I do have one other request; hopefully you will be able to comply. I was born in Zgornja Sorica and I have noticed that whenever pictures appear in your magazine, they are from Spodnja Sorica. Would it be possible for you to print a picture of Zgornja Sorica in some future issue. It would certainly give me much pleasure.

Sincerely yours,
Rose Slabe, Chicago, Ill., U.S.A.

News

Increased exports of »Radenska«

Last year a total of 170 million litres of mineral water and 46 million litres of non-alcoholic drinks were bottled at "Radenska". Important

export successes were achieved, too. Last year exports of mineral-water to the convertible-currency area were up by 10 % compared with 1980. The number of foreign guests staying at Radenska's hotels increased, too. A further increase of 10 % in exports is planned for 1982.

Slovene businessmen in the U.S.A.

At the beginning of January a delegation of Slovene businessmen visited the United States of America. The delegation was headed by the Vice-Chairman of the Republic of Slovenia's Committee for Energy Resources, Industry and Construction. The members of the delegation visited the Federal State of Georgia, where they had talks with the representatives of state institutions, industry and science about the broadening of economic and scientific contacts between Slovenia and Georgia and the southeastern states of the U.S.A.

"Slovenijales" already has its own assembly plant for colonial-style furniture in Atlanta, the state capital of Georgia, and "Slovin" has business relations with the Coca-Cola Company. "Gorenje" of Titovo Velenje is planning the opening at Atlanta of a plant for the assembly of welding apparatus. The delegation will also establish closer contacts with the well-known Georgia College of Technology.

Miroslav Krleža is dead

The death took place on December 29th, 1981 at Zagreb of one of Yugoslavia's greatest literary figures, the much respected modern Croatian writer, poet, novelist, playwright, essayist and editor, Miroslav Krleža. During the period from 1917 up until his death he published more than 60 books, which have been translated into 40 languages from all parts of the world and into the languages of all the Yugoslav nations and nationalities.

Miroslav Krleža was one of the most important personalities of our age in all of Yugoslavia. He had a great knowledge of culture and science, and acquired a worldwide reputation through his literary works. At the same time, as a Communist and a close friend of the late President Tito, he became a sociopolitically active writer, with a refined feeling for human dignity, and in this way helped in the creation of the historical path of Yugoslav socialism and the Yugoslav system of selfmanagement.

Miroslav Krleža had an important influence on Slovene culture and history, too, for as early as in 1931 a play of his was being performed at Ljubljana's Drama Theatre. Later on several great masters of Slovene direction and acting learnt a great deal from his work.

Miroslav Krleža was buried in Zagreb on January 4th, 1982.

Interest in Louis Adamič's life and works

Three popular books written by Louis Adamič, including "Dynamite", are to be published this year by the "Borec" Publishing-House of Ljubljana. On the other hand, it will be necessary to wait some time for the publishing of his scientifically-commentated works within the framework of the Slovene and Yugoslav publishing-houses.

The Committee for the marking of the 30th anniversary of the death of Louis Adamič has expressed special recognition to those institutes and individuals who made contributions to the acquisition of a better knowledge of Adamič's life and works. These include the University of Ljubljana, the Slovene Academy of Science and Arts, the National University Library, the daily press, certain publishing-houses, the American and Yugoslav diplomatic and consular offices, the organizations of Slovene emigrants in the U.S.A., the University and Centre for emigrants at Minneapolis, and the University of Pittsburgh, as well as, among individuals, for instance the Klančnik family from the U.S.A., who presented the Slovene Academy of Science and Arts of Ljubljana with a documentary film about Louis Adamič.

»Business Week of the Yugoslav Economy« proposed by Common Market countries

A proposal is being drawn up by a committee of the West European countries that a "Business Week of the Yugoslav Economy" be organized, at which businessmen from Yugoslav

organizations of associated labour and from the ten Common Market countries could find out more about the possibilities for the strengthening of economic cooperation in the fields of trade, industrial cooperation, the establishing of mixed enterprises and similar. In Brussels it is considered that such a meeting could take place already in 1982.

The news about the proposal for increased economic cooperation between Yugoslavia and the ten common market countries followed from the answer to a written question sent to the committee in Brussels by the European delegate Lucien Radous, the Belgian socialist, who is known in West European political circles as a protagonist for closer links between S. F. R. Yugoslavia and the E. E. C.

Austrian Academy of Science celebrates 125th anniversary of the birth of Nikola Tesla

On December 16th, 1981, at Vienna, in the rooms of the Austrian Academy of Science, a special meeting was held to celebrate the 125th anniversary of the birth of the great Yugoslav scientist, Nikola Tesla. It was organized by the Technical University of Vienna, the Austrian Association for Electronics, and the Austrian Academy of Science. Participating in the meeting were a large number of Austrian academics, professors of the Technical University of Vienna, representatives of the Austrian Association for Electronics and the Yugoslav Ambassador to Austria, Milorad Pešić. Fascimiles of Tesla's scientific works and diplomas, including his diploma as an honorary doctor of science of the Technical University of Vienna, were on display.



The village of Sorica (photo by Peter Pokorn)

Slovene Grape Festival

Vintage Revelries — a special form of Slovene garden party

My name is Edward Modetz and I am president of the American Yugoslav Club in Aurora, Minnesota. The club's purpose is the promotion and preservation of our heritage.

Last year we held a Grape Festival in the fall which was very successful. Many of our members were in Yugoslav costumes which added to the color of the Festival.

We were told our Festival did not follow the true Grape Festival program. This is the reason for this letter. Please send whatever would be helpful to us. Thank you. Sincerely yours,
Edward Modetz, Aurora, Minnesota

We Slovenes are sociable by nature, and know how to find opportunities for entertainment. The larger the company, the merrier the party can be. The whole village used to have fun at weddings, harvest festivals and church festivals. Over the last few decades our social life has been accompanied by "garden parties" ("vrtne veselice"), events which attract guests from all parts of society. They take place in the summer, outside, and are organized by various societies. Food and drink are laid on, and music for dancing is arranged. In Ljubljana such parties became characteristic during the nineteenth century, when many liberal and clericalistic societies were active there, and somewhat later in the country, towards the end of the nineteenth century and at the start of the twentieth century. At that time village societies,

under the influence of those in the towns, started to be established, and became the centre of village cultural and social life. The most frequent were the Volunteer Firemen's societies; the latter also held such parties the most frequently. These were non-political societies for which people felt a strong need, so for this reason the firemen were the most popular, and their events the most visited. The firemen's societies have remained true to this tradition up to the present day, and so it's not surprising that we immediately think of them and their garden parties whenever the word "veselica" is mentioned.

One of the reasons why societies held parties was in order to fill their cash-boxes, but that wasn't always the only object. It must be stressed that in the country there were fewer opportunities for entertainment than in the town. This is one of the main reasons why these societies gave parties, particularly if the people running the society were of the sociable kind. Many individuals wanted to brighten up the social life of the village. In order to make the events given by their societies different from those given by others, people arranged various party games, lotteries and competitions for prizes to take place during the party, such as bag races, competitions in pole-climbing, competitions in bowls, etc.

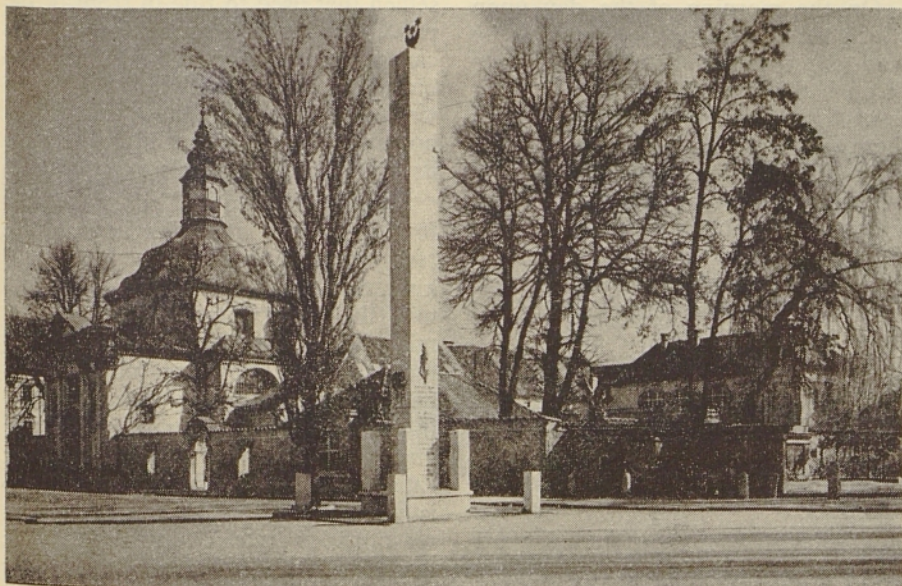
One of the particularly characteristic festivals were the so-called "vintage revelries" ("vinske trgatve"). Their tradition dates back to the previous century, and maybe even further back. They started to be held in Ljub-

ljana at the beginning of this century, and from Ljubljana they spread to the suburbs and countryside. Many societies and inn-keepers laid on such parties, which were organized according to the traditional festivities held in the wine-producing areas. The idea of celebrating the vintage roused people's interest, and through these events the organizers increased the number of guests and, simultaneously, their takings. However the reason for the holding of such vintage revelries on such a large scale lay not only in the financial success they brought, but also in the determination and enthusiasm of some of the organizers, who started to lay on these parties without knowing whence the custom had come and how it was supposed to run. They used their own ideas, just as these ideas came to them during the preparations. This gave the organizers a lot of opportunities for fun. The vintage revelries were always held in the Autumn, at the end of September or at the start of October.

At these events the general area in which the party was to be held was turned into a hillside with vineyards, ("vinska gorica") and the dance-floor area, which was decorated with vines loaded with grapes, became the "mayor's vineyard" ("županov vinograd"). This vineyard was laid out in the hall of the local village hall, in the house next to the party area, or in the inn, if the organizer of the revelries was the inn-keeper. The tables and benches for guests were outside. Wires were strung up above the dance-floor and entwined with grapevines, to which bunches of grapes were tied. In the middle of such a "vineyard" a wreath of grapevines was made, onto which the best grapes were hung. In some places a large sieve ("reta") was hung up in the middle instead of a wreath of grapevines.

The main fun at these events consisted of the stealing of grapes from the "mayor's vineyard", and the breaking of "laws", which the village "notary public" read out in a jovial fashion at the beginning of the party. He read out more than thirty clauses, the size of the fine to be paid if caught breaking one depending upon the particular "offence". If somebody refused to pay the fine, then he was given a "prison sentence". If one of his friends didn't "rescue" the prisoner, then he had to buy his own way out. The "prison" was an improvised one, made out of planks, nailed together, and was situated in one particular part of the party area.

The two main characters who appeared at the vintage revels were the "mayor" (the owner of the vineyard),



Ljubljana — in front of the open-air-theatre Križanke, Napoleon's statue

and the "mayor's wife". They sat behind a laid table to one side of the dancefloor, together with the "notary public". Then there were the "sentries", also known as "constables" ("biriči"), who had to look after the "company of thieves". The "vintners", generally 4 couples — men and women, were also vital. The "mayor" was dressed in a dark satin suit, and wore a "buckwheat grain" hat on his head. Most frequently the "mayor" and his wife were dressed in national costume. The "notary public" wore evening dress with a bow-tie, and a tall top-hat. He held a thick volume, the "code of laws", according to which "law-breakers" were judged, and a big pencil. In order to distinguish them from the "mayor's wife", the vintner girls ("viničarke") were dressed in national costume but without bonnets ("avbe"). Instead they wore headscarves, known as "abtahe" or "zavijačke". Sometimes the vintner-girls wore the national costume of Bela Krajina. In order to make them appear more severe, the "sentries" were dressed in old soldiers's uniforms.

The band started to play a few melodies connected with the vintage such as "En starček je živel . . .", and then the dance, and the whole party, started.

As the "major's vineyard" was the best on the whole hillside ("gorica"), and the grapes there were the best, too, guests could hardly resist the temptation to pick at least one grape to see if it was as sweet and tasty as it was supposed to be. For this reason the "vineyard" was closely guarded, with stiff penalties for disregards of the law. In order to make it easier for the "sentries" to guard the vineyard, the grapes were hung so high above the dance-floor that they were impossible to reach just by raising one's hand. A dancer who couldn't resist the tempting grapes had to jump up to reach them or else to lift up his partner who could then pick off a grape. However it was difficult to pick any grapes without being seen by the watchful "sentries".

At the narrow exit from the dance-floor fines were exacted from transgressors. The size of the fine depended on the size of the grape and, of course, from where it was picked. Grapes picked from the middle of the wreath or sieve ("reta") were the most expensive in terms of the fine that had to be paid. Usually it was the son of rich parents who led his dancing partner under the "reta". Frequently there were plenty of dancers amongst the "company of thieves", so sometimes the vintners and vintner-girls had to help guard the latter.

Apart from stealing grapes, guests could do all sorts of forbidden things and break the rules of propriety. For instance it was forbidden to dance with the "mayor's wife" or with the "vintner-girls", but it was their task to entice as many people as possible to dance. If the "mayor" noticed that somebody was dancing with "wife", then he had the intruder immediately punished. On the other hand, anybody who refused to dance with the "mayor's wife" or one of the "vintner-girls" had to be punished according to the "law-book". It was not the done thing to make the "mayor's wife" look silly, either. It was also forbidden to touch the "mayor" or the "mayor's wife". "Mati županja" or "oče župan" were titles not be forgotten when addressing the "mayor's wife" or the "mayor".

All those taking part had to be capable of fulfilling the roles given to them. A middle-aged married couple were usually chosen to be the "mayor" and the "mayor's wife". The latter had to have a lively character, a quick tongue and never to be at a known to the company, and he had to have similar qualities, and had to be good dancers. The "mayor", too, had to be of sociable character, to be well-known to the company, and he had to know how to make fun. The "notary public" had to put on an official and solemn appearance, but a comic one, too. These roles were a great honour for those who were chosen for them, especially the roles of the "mayor" and the "mayor's wife". In order to repay the honour paid to them, the mayor and his wife presented the society with a considerable sum of money or with an object of value. For this reason the organizers were always careful to choose a well-off couple for these roles.

On the morning of the day upon which the vintage revelries were to be held, the company drove in carriages through the nearby villages and hamlets. At the head of the procession there were always three riders on horseback. Then followed the carriage in which the mayor and his wife travelled, with the notary public sitting on the right of the latter. If the organizers could, they stressed the differences in class by means of the mode of travel used by the individual performers. Thus the mayor, his wife and the notary public travelled in an open carriage. They were followed by "parizarji" (farm carts): the cart carrying the vintners and vintner-girls, the cart carrying the band, and the cart carrying the constables or guards. On their way through the villages they stopped at the village centres and in front of every inn. The hearty com-

pany could be heard, with shouts of merriment, music and singing and other noise, from far away. Wherever they stopped, people gathered round them. The "notary public" read out the clauses of the laws, as fines had to be paid for all transgressions already on the rounds. He determined the size of the fine as he went, and adjusted it to the financial means of individual disregards of the law. He charged the rich higher fines than the poor. The band kept on playing without a break, while the "mayor's wife" and the "vintner-girls" tried to entice people to dance with them. At the same time the vintners offered people wine, but at an unusually high price. The organisers were sometimes quite intrusive with their dancing, selling of wine and sometimes violent causing of infringements of the law. In spite of this such visits to the villages were popular, as they brightened up village life and caused a lot of caused a lot of laughter.

The organising of vintage revelries died out soon after the Second World War. The main reason for this was that very few people were willing to help with the preparations, and apart from this the laying-on of such a party took a lot more time and effort than that needed to prepare a more ordinary kind of garden party. However in recent years several village societies have been endeavouring to revive the tradition and arrange vintage revelries once again. However the main object of the organizers is not to make money, but to revive the former customs. In spite of the fact that the organizers would like to copy the former revelries as faithfully as possible, some changes have occurred and novelties been introduced. The horses that used to pull the carts have been replaced by tractors, and the horsemen that used to ride in front of the procession have been replaced by a car with a loudspeaker. An empty barrel is carried on the cart with the vintners; now the wine comes from bottles and is somewhat hidden due to its non-traditional labels.

People who can still remember the former vintage revelries have different opinions about the new, modern kind. Some like them, whereas others miss the "real vintage". Others again miss the horses, and would like to see the party area more carefully laid out and decorated, with greater severity in the exacting of fines from the disobedient. The lower standard of decoration at the modern vintage parties is a result of the already-mentioned reason: it's very difficult to get volunteers for all the necessary work. People just don't have the time. But with the introduction of tractors and simi-

lar novelties the old customs have also gained something and adjusted themselves to the modern age. Such changes convince one that the exact copy-

ing of old patterns in new circumstances is impossible, and also has no sense.

The Jewess

By Ivan Dolenc

Evening was already drawing near, but we were still working. In those days during the war no one looked at the time—we had to work until we finished repairs on the last train that came by. From the year before I already knew that Linz was not pleasant in the wintertime. However, I had never experienced a December like

this one. Over the Danube a low, grey mist; and above the numerous rows of factories glared a frozen sky, from which thrust the spherical snowflakes that descended slowly upon us.

My hands were ice-like. All day long they had held cold tools. I warmed myself with the *schnaps* I carried in my breast pocket, as I had seen practised by the other older workers. In every way I acted like those around me and was satisfied that I could not be taken for a foreigner; I spoke German well—everybody confirmed that I spoke with an Austrian accent.

Only my identification card could betray me as a foreigner, for it was written there. But I used this card only when buying food and other items at the store.

Peering along the long railway station, I counted the cars: "Three more, maybe four, then we're finished for today!" I was looking forward to the solitude in my warm room at Mrs. Kirschner's. She had already been a widow for fifteen years when they forced me upon her as a tenant in the midst of her antique furniture.

I must admit she was very good to me. She was a real Austrian: petty, good-hearted and pleasant, without that great German enthusiasm. Never did she speak of the war, as though she were still living in Caesar's time, as though there were neither bombs nor air-raids.

She lived alone on the second floor of a half-dilapidated house which, with its division of flats, would have been more akin to a barracks, if it were only a little larger. I could see that it was good for her to have me there. At least she had someone to talk to on Saturdays and evenings during the week; and whenever I was in the flat at times of air-raids, I always helped her carry to the basement those two suitcases containing all of her sixty years of life.

Now she was already sixty-three and looked at least eighty. She once told me that she had aged more after the outbreak of the war than in all the years before. I was a good listener and that pleased her. She was powerfully loquacious, sometimes almost a little too much so.

On the rails it was growing darker and the snow was falling always in thicker swirls. I was connecting the last two cars and looking around at the others to see if they were already preparing to leave, when I heard the foreman's shrill voice over the platform:

"Noch ein Zug in zwanzig Minuten! Abwarten!" (Another train in twenty minutes! Wait!).

I stamped on the ground to warm my feet. About a hundred metres in front of the rails resounded. As the train approached, the falling wet snow peeled off its black outlines. I was hoping it would stop only for as long as it took to examine the brakes and grease the axles under the cars, then it would disappear into the darkness from whence it came.

After rolling the tool cart to the side, I waited. This handcart bearing tools was at one time used on the platform for carrying mail and passenger's baggage, but that was in peaceful times, when people travelled to summer resorts. Now, passenger trains



The source of the River Soča (photo by Mirko Kambič)

transported only soldiers to the front and the wounded back inland. Cargo trains were full of articles from occupied territories. Here and there they contained some sacks of provisions and cigarettes, from which all of us on the tracks, without distinction of nationality or level of enthusiasm or hatred for the Third Reich, stole rambantly.

"Fertigmachen!" (Finish up!), boomed the loudspeaker over the platform. **"Der Zug am dritten Gleis hat nur dreissig Minuten Aufenthalt!"** (The train on platform three has only a thirty-minute stopover!).

There were three of us standing by the tracks. According to the length of the train, three, perhaps four cars awaited each of us. As the grinding train pulled up in front of us, I quickly counted the cars. Eight, nine, twelve . . . that meant four cars each.

But this was a strange train—I had never seen one like it. From each bridgehead, in succession, an S.S. officer with a rifle leaped to the ground. The one closest to me brought with him a big bucket for drinking water and called out to me:

"Wasser!" (Water!).

With a gloved finger I pointed towards the station, where there shone a few dim lights. It was too dark to see the soldier's face; but judging by the sound of his voice, I estimated that he was still young. The soldier's mention of water made me think of horses.

The cars were shut tight and silent. I heard neither horses hooves nor anxious neighing. With my hammer I banged on the first car and told myself that I had to finish the job as soon as possible.

Then, I heard footsteps behind me. I did not rise—I knew that the soldier had returned with the water. After opening the door of a car, he shoved the water bucket through the crevice.

Above him human shouts could be heard. Even a child's cry could be heard. The car was full of people! Of exiles? Of prisoners?

Along the tracks more bolts on the cars were opened. From all of them could be heard the same stifled lamenting voices.

With the gas lamp I lay under the car and began to examine the axle. Behind me, someone shouted: **"Ruhe!"** (Silence!).

My lamp illuminated the wooden bottom of the car. A screw in front of my eyes suddenly dropped out and the plank sank under the weight of footsteps. At first I saw only a slipper, which was blue and covered with hand-stitching. Then I saw yet another slipper and the foot that was in it. I banged the axle once, twice, then

bent over sideways and again fixed my eyes on the crack. Lifting my lantern, I now saw even more feet; leaning slightly backwards. I made out twenty or more female shapes sobbing loudly around the bucket of water by the exit. All were draped in coarse woollen gowns and had the Star of David on their backs.

I moved aside and drew back from underneath the car. I dashed to the second, to the third and then to the fourth. At each I hastily finished my work. Then I returned to the first car and again held the lamp to the opening. This time, big eyes stared at me from the car. They gazed out from deep caverns and around them stretched a wrinkled, bony face. Those eyes stared at me terrified and glad, sad and hopeful. All of the happiness of life and all of the horror of the war was gathered in their watery gleam. It was as though I were looking at birth and death at the same time.

At once, all of the similar terrors of the past two years flashed by me: the smashing of the black-green cars and the vans in the April snowy slush, the beating of heavy boots on the city pavement, the Hitlerite chants, the waiting at night, and again the waiting for the heavy pounding on the door, the everyday shootings on Sodi Street, our eternal rebellious silence "If I can't speak in my own language, I won't speak at all!" — and then the bombs and the gunfire, and again Hitlerite barking everywhere; and in the midst of it, childrens' conversations behind closed doors and covered windows . . .

"Well, shall we go?"

"Where to?"

"To Pohorje, of course."

"I don't know how to use a gun yet."

"You will learn quickly, girl."

"What about my mother?"

"You won't tell her a thing! I won't tell my mother anything either. We will disappear soon. In the afternoon, after bloody Russian training."

"Do I need skis?"

"Of course. And dress yourself warmly!"

"What about my brother?"

"He's too small yet. He would whine in the woods."

"Without my brother, I'm not going anywhere!"

"Then stay home! We'll see each other after the Germans are gone."

Those huge, weary eyes before me half closed, as though they were trying to give me some sort of signal. From somewhere below them came an almost inaudible gurgling. After that, a long emaciated hand, only bone and flesh with five stubby growths, slid

through the crevice. The tips trembled before they drooped down towards me.

I extended my free hand to meet the unknown female acquaintance. For a moment, perhaps two, I held her hand, thought quickly about what I could give her from my pockets, concentrated even more immediately on the opening above me, which it might have been possible to enlarge, if I tackled the screws on the other side; I listened sharply and intensely, in the way a pursued animal does, to the voices around the train and to the orders of the S.S. soldiers; then my thoughts trailed to the handcart, full of tools, to Mrs. Kirschner, who was already so tired of the air-raid alarms that she would not see or hear anything—to everything from the green tops there, far in the south, to home, to my own people, to freedom . . .

Then, at once, all of these thoughts shattered, like a house that has been struck by a long, rumbling bomb.

I was chilled to the marrow, then unexpectedly was charged with the effect of an electrical current. Only after some time, slowly, as though I did not want to, I realized that I was holding something cold, absent, unalive, unknown, dreadful. The Jewess was dead.

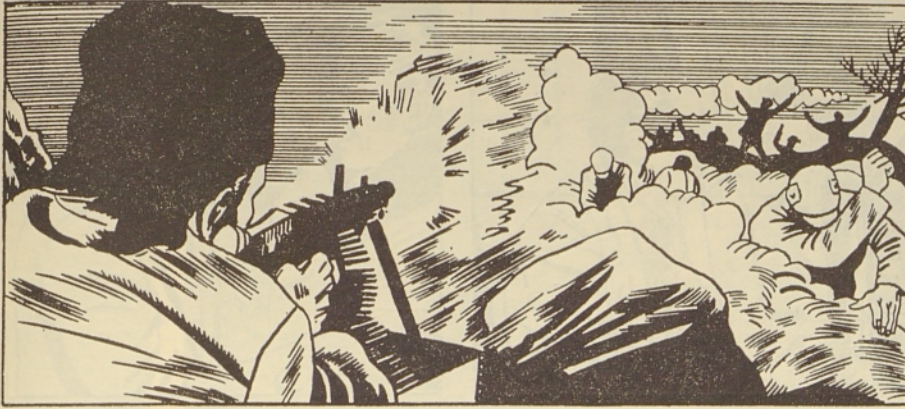
I looked into her eyes. I found them to be just as narrow as the crevice in the car, almost lying on the wooden planks, still wide open, and around them absolutely nothing except two deep caves, black as the night. The motionless gaze was fixed on the joined hands of two friends who so amiably and tenderly greeted one another on an evening during the war.

From that horrifying moment of beauty on the terrible tracks I was torn by the whistle on the platform and the shouts and the pace of the pitiless black boots on the gravel. I had to gather all of my strength in order to loosen against my will the dead fingers that now gripped mine firmly, as though forever.

Shaking, I pulled myself out from under the car onto the platform, turned towards the handcart and blindly pulled it towards me. I was still looking into those huge, glassy eyes which reflected my everyday curse of the war, my identification card of an enslaved minor, and my heritage of being a certain everyday candidate of death in the office of the Reich's stationmaster.

Translated from the Slovene by
Danica Dolenc

Through the American jungle



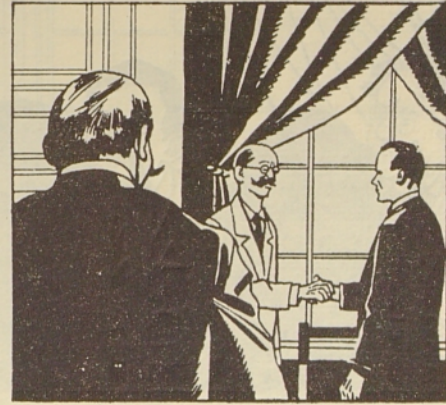
184, 185. In Louis Adamič's native land war held sway. Slovenia had been split up between the Germans, the Italians and the Hungarians. The Yugoslav government, together with King Peter, had fled to Cairo, and thence to London, and had abandoned the Yugoslav people to the rule of the occupying forces.

Louis Adamič wanted to know what was going on in his homeland. He often recalled what the young Communists had told him when on his visit to Yugoslavia.

The newspapers published articles about how General Draža Mihailović was fighting against the enemy, and about his chetniks, who were killing Catholic Croats. Suspicious representatives of the exiled Yugoslav government arrived at New York. Louis Adamič wanted to find out the truth for himself. With the approval of the American

Ministry for Foreign Affairs, he set up a network of underground links with sources in Occupied Europe. In this way he got news from the Liberation Front, too.

The American newspapers were singing the praises of Mihailović as a legendary hero. The victories won by the partisans were attributed to him and his chetniks. Adamič wanted the American people to hear the truth. However, for a long time no newspaper was prepared to publish his article about the partisans. For this reason, in December 1942, he invited twenty radio-commentators, who were reporting about the events taking place in Yugoslavia, to listen to him at a special conference. Further articles and interviews followed. Louis Adamič worked unceasingly.



186. During the first half of 1942 American Slovenes, or Slovene Americans as the writer called them, established S.A.N.S., the Slovene-American National Council for aid to the homeland. Several months later Yugoslav Americans established Z.O.J.S.A., the Combined Committee of South Slavs, whose members wanted to provide similar aid to their homeland.

Adamič wanted this aid to reach the right hands, the hands of those who were really struggling for the liberation, and not the hands of those who wanted to sell Yugoslavia.



187. He worked night and day. During the Autumn of 1943 and the Winter of 1943/44 he lived for six months at the Shelton Hotel in New York. He was collecting material for his new book "My Native Land".

In this way he made a lot of enemies. Reactionary Serbian, Croatian and Slovene newspapers published articles aimed against him. They accused him of being a Communist, as they knew that this would blacken him in the eyes of government officials.

However Adamič answered all these attacks without agitation. He unmasked his opponents, and no threat could weaken his determination.



188. His friend Mirko Kuhel, who shared the hotel room with the writer for some time, was quite startled when he entered the room for the first time. Sheets of paper were lying in all parts of the room; it looked as though they had been blown to all corners by the wind. Adamič was fixing them onto the walls, on to the lampshades, and on to the bedspread. He had told the chambermaid that she was not to touch them on any account.

Sometimes he used to jump out of bed in the middle of the night, switch on the table-lamp and start typing.



189. "Listen, Louis! How can you keep up that tempo? How do you sleep and when do you rest? Do you still think and worry in your sleep?"

But the writer didn't hear him. He lay back in his bed and fell fast asleep.

After a few months he fell ill. He had to go to a health-resort. His friends were worried on his account. They were glad when he rejoined him, with his broad smile.

Louis Adamič had too many plans to be able to afford being ill. He had to finish his book, which he had drafted before the outbreak of the war. He also wanted to write about the role of America in the Second World War.



190. The war ended. Yugoslavia became a federative people's republic. Yugoslav representatives, who were taking part in meetings of the United Nations, came to visit Adamič, and invited him to visit his native land.

His brother France wrote to him, too. His mother wrote to him: "I'm now seventythree years old. I wish I could see you once more before I die".

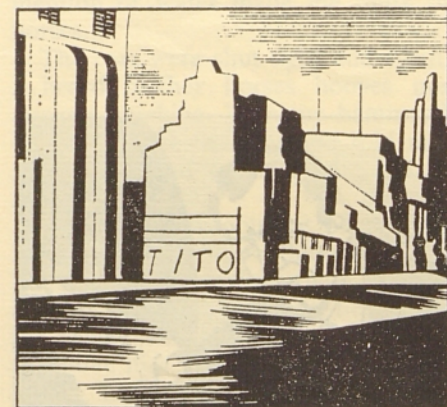
Adamič was preparing a new story entitled "The Education of Michael Novak". In it he wanted to show the de-

velopment of America in the first half of the twentieth century. He was still excited by America and enthusiastic about the American technical revolution. He was also very interested in the Soviet Union. He was convinced that peace in the world depended on the two super-powers. He wanted to visit the Soviet Union, and stop on the way in Yugoslavia. However, in the meantime the break between Yugoslavia and the Soviet Union took place.



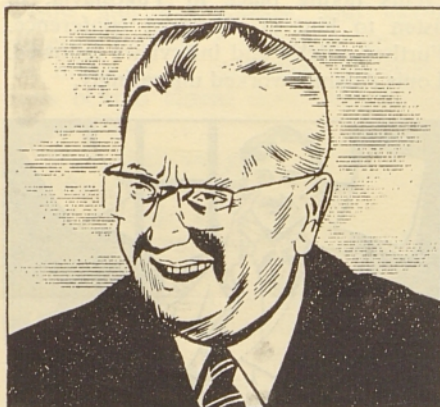
191. "I want to find out what my country is like now after the war and the revolution", he told his wife and friends. "Maybe I could meet Tito. I wonder if everything's true that's written in the newspapers. I won't stay for long. I'd like to spend a restful holiday at a cottage in Gorenjsko.

At the start of 1949 Louis Adamič arrived by plane at Belgrade. His brother France had come to meet him, but he couldn't see him straightaway. A group of men were standing behind a high pile of snow, and the mist was hiding their faces. Adamič recognized three of them: Vlado Dedijer, Aleš Bebler and Boris Kidrič.



192. Then they entered the airport's restaurant and with a glass of plum brandy in their hands chatted with the writer about his plans. Louis Adamič wanted to leave for Slovenia, but Boris Kidrič told him that Tito was hoping to see him before he left for Slovenia.

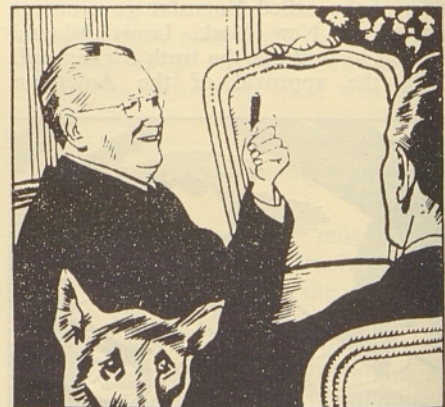
He stayed in Belgrade. He compared the Belgrade he now saw with the Belgrade he had known on his first visit. A lot of houses were still in ruins, and piles of snow were lying everywhere. He met groups of young men and women, who were cleaning up the city with pick-axes and shovels. There were a lot of slogans on the walls and elsewhere, wishing the best for Tito and the New Yugoslavia.



193. During the next few days he talked to various representatives of the government, as well as to ordinary people he met in the streets. He couldn't forget the words with which the Yugoslav aeroplane pilot had described life in Yugoslavia: "There's lots of hard work to be done, but it's wonderful".

That definition was insufficient for Louis Adamič, he wanted to get down to the essence of things, and find out about the quarrel between the Soviet Union and Yugoslavia. For this reason he could hardly wait for his talk with Tito.

When he entered Tito's room, he was confronted by the latter's big Alsatian dog, Tiger. Marshal Tito greeted the writer warmly and thanked him for everything he had done for Yugoslavia during the war.



194. "You know, it was a very near thing that I didn't go to America", Tito confided to him.

"Oh, really? Why didn't you go?" "There was no money. I needed 25 dollars, apart from the fare," Tito told him. "Do you intend to write a book? What are your plans, Can we help you?"

The writer answered that he wished first to visit his mother, and then to have a rest. No, for the time being he wasn't planning to write a third book about Yugoslavia.



Vršič – koča na Gozdu

Na Sorškem polju



Ljudske šege na slovenskem

Mlaj za prvi maj

Praznovanje prvega maja je rodilo marsikatero novejšo šego, posebno v rudarskih središčih Slovenije. Rudarji so namreč prvi maj še posebej slovesno proslavljali in to že konec prejšnjega stoletja. O tem govori zapis dr. Borisa Kuharja, ravnatelja Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani.

»Velik praznik idrijskega rudarja je prvi maj. Prvič so ga tu praznovali že leta 1889 (prvi maj je bil uradno razglašen za mednarodni delavski praznik leta 1889 ob ustanovitvi druge internacionale v Parizu in to na kmetiji kmeta Kobala nad Idrijo. Ta dan je bila povorka z godbo in rdečo zastavo na čelu. Sledila pa je zabava s plesom. Bila je to dostojna in vedra zabava, ki je nosila na sebi pečat resnosti, katero so ji vtisnili pionirji socializma v Idriji. Že takrat in vsa leta pozneje, vse do današnjih dni, so rudarji za prvi maj krasili okna svojih hišic in stanovanj z zelenjem in rdečimi nageljni, s pisanimi trakovi, zastavami, svečami in lampijoni. Leta 1900 so idrijski rudarji praznovali prvi maj na Čerinovšu pri kmetu Antonu Kogeuju.

Pozneje pa se je udomačila navada, da so rudarji prvega maja kolesarili z okrašenimi kolesi po okolici. V gumbnicah so nosili rdeče nageljne. Po vrhovih nad Idrijo pa so kurili kresove. Po osvoboditvi so bile ob prvem maju parade, proslave in veselice. Danes pa so le še proslave in značilni prvomajski izleti Idrijčanov ter njihova kolesarska tekmovanja.«

Praznovanje je vselej spremljalo tudi dobro kosilo. Slovesno kosilo pa v Idriji ni minilo brez idrijskih žlinkrofov, ki jih še danes hvalimo kot izvrstno specialiteto. V Idrijskih razgledih je zapisal njih »zgodovino« dr. Boris Kuhar.

Žlinkrofi

Idrijski žlinkrofi so podobni italijanskim raviolom, toda tudi ti niso italijanski, saj so kitajska iznajdba in jih je Marco Polo prinesel že v 13. stoletju s potovanja po Kitajski. Iz Italije so prišli v Idrijo. Toda Idrijčani so tej jedi dodali svoje in tako so

nastali idrijski žlinkrofi. Mogoče pa je tudi, da so jih prinesli v Idrijo avstrijski in češki rudarji skupaj z nemškim imenom »Schlick-Krapferln«.

Dolgo so bili žlinkrofi osnovna, boljša jed idrijskih rudarjev. Ti z njimi še danes proslavijo rojstvo otroka, god, na vsaki svatbi pa so glavna jed, V pripravi idrijskih žlinkrofov so idrijske gospodinje pravi mojstri. Obstaja-

jo podatki, da so posamezne gospodinjice z večjimi družinami v svojem življenju skuhale tudi čez milijon žlinkrofov. Pri večjih družinah so jih pripravili za kosilo in večerjo tudi do sedemsto. Pri številnih, predvsem revnih družinah, pa so bili žlinkrofi le redko na mizi.

Iz Idrije so se žlinkrofi razpršili čez hribe še v Žiri in vse do Škofje Loke.



Postavljanje mlaja v Metliki

Posebnost pri idrijskih žlinkrofih je njihov nadev in pa omaka. Pri tej gre za značilen okus. Po mnenju Idrižčanov so žlinkrofi najboljši, če je poleg bakalca ali koštrunova omaka.

O priljubljenosti te idrijske jedi govorijo tudi številne anekdote. Poglejmo si tole: kako je treba jesti žlinkrofe po predpisih? Enega se ima v ustih, drugega se drži pred nosom na vilicah in tretjega se gleda še v skledi.

V Idriji so prirejali celo tekmovanja, kdo bo pojedel več žlinkrofov. Posamezni rekorderji so jih pospravili tudi do stopetdeset in ti veljajo še dandanes v Idriji za junake.◀

Fantovski prazniki

Povsem drugačna junaštva pa so morali izkazati mladi fantje, da so jih starejši hoteli sprejeti medse. Maj je bil namreč mesec fantovskih praznikov, čas, ko so starejši sprejemali mlajše v svojo družbo. Skoraj obvezno je bilo tedaj postavljanje mlaja, ki je marsikje preraslo v pravo tekmovanje med vasmimi, kdo bo imel lepši, višji mlaj.

V Draščih pri Metliki so fantje zbrali kar precej denarja za smreko. Ta je morala biti visoka, čim višja, saj se je po njeni višini kazal vaški ugled. To bi lahko dandanes primerjali z merjenjem ugleda po »kubaturi«
avtomobila ali velikosti in opremljenosti hiš, vikendov itd.

Kupljeno smreko so fantje najprej oskubili do vršiča, na vršič pa nataknilo bučo – bunko (stekleno), ob njej pa započili še zastavo. Od vršiča navzdol so bili razvrščeni trije zeleni venci, deblo pa je bilo ovito z bršljanom. Tako okrašeno smreko so postavili sredi vasi in v višini 4 metrov pritrdili nanjo še iz zelenja in cvetja spleteno skoraj meter veliko srce. Tudi vanj so zataknilo več zastavic in pridali še napis. Največkrat je ob velikem mlaju stalo še dvoje manjših okrasnih dreves.

Vsak mlaj je imel stražarje. Mlaj je namreč moral stati ves maj, če ne...

Če se je zgodilo, da so ga fantje iz sosednje vasi prežagali, je bila to za vso vas največja sramota. Mlaj so podrli vselej šele zadnji dan v maju. Tudi podiranje mlaja je bilo, kot njegovo postavljanje, spremljano s posebnim »ceremonijalom«. Mlaj je bilo treba podreti zelo počasi, tako da se bunka na njem ni razbila. Za njo so tekmovali skoraj vsi vaški otroci. In ko je bil mlaj že na tleh, je prišlo na vrsto žaganje vršiča. Deblo je prišlo prvo nedeljo v juniju na licitacijo. Kdor je dal več zanj, ta ga je dobil. Fantje, ki so vodili to obredje, so si denar nato razdelili in seveda porabili v najbližji

gostilni. Gostija je bila velika, nanjo pa so smeli prav vsi, ki so kakorkoli sodelovali pri krašenju mlaja, drugi pa ne.

Mlaj za dekle

Danes fantje dekletom izpovedo svoje simpatije in antipatije največkrat tako mimogrede, brez posebnih vidnih dokazov. Včasih pa so znali to narediti tudi drugače. Na primer na Dolenjskem, kjer so fantje postavili mlaj prvega maja pred hišo kakšnega lepega dekleta v vasi. Pred hišo tiste, ki je niso marali; pa so postavili pod okno trnje.

Postavljanje mlaja zasledimo tu in tam še na podeželju, ob kmečki ohceti, drugače že skoraj ne. Razen v tržaški okolici, v Dolini, kjer velja postavljanje mlaja za največjo prireditvev letu. Tod so se priprave na majenco začele že veliko pred prvim majem. Največkrat je bilo to že sredi marca, ko so sprejeli starejši fantje v svojo družino tudi mlajše, dečke stare nad 16 let. Ti so bili sprejeti le, če so plačali fantovsko – cigaro, kozarček žganja in nekaj vina.

Zadnja seja fantovske družbe je bila prvi četrtek v maju. Po tej so šli fantje na lov za češnjo, ki jo je bilo treba okrasiti. Podobno je veljalo v Podjuni okoli Velikovca, kjer so morali na večer pred prvim majem fantje na skrivaj posekati najlepšo češnjo, jo olupiti in spraviti v vas. Naloga ni bila nič kaj lahka saj so za namero vedeli tudi gospodarji. Ti seveda niso stali križem rok. Ko je bila češnja nazadnje, včasih tudi po številnih zapetljajih, le v vasi, postavljena in okrašena, je to oznanila tudi pesem: »Na gorici, na placu, tri rožice cveto...«
Namesto češenj pa so na njej »cvetele«
pomaranče, limone, zastavice...

Glavno slavlje je bilo v Dolini ob mlaju v nedeljo popoldne. Takrat so nosili vsi dvajsetletniki belo srajco, v gumbnici šopek cvetja, v roki pa steklenico vina. Pod mlajem so zaplesali, rajali in zabavali, kakor je kdo znal in mogel. Vse skupaj se je zavleklo še na ponedeljek in končalo v torek s podiranjem mlaja. V Dolinah je ta treščil ob tla. V Buljancu pa so postavili sredi vasi bor. Razlika je bila v tem, da so tod postavljali in krasili mlaj v noči pred prvim majem le fantje, dekleta pa so medtem pripravljala doma malico zanje. Pa še nekaj je bilo drugače: 16 letni fantje, ki so želeli biti sprejeti v moško družbo, so morali tu nakupiti vse limone in pomaranče za okrasitev bora. Teh pa je bilo včasih tudi do 500 kilogramov. Morali so okrasiti tudi vse vaške ulice z zelenimi topolovimi vejicami in za povrhu še pritrditi rdečo zastavo na vrh bora.

Naslednji dan, v torek, je bila na vrsti povorka. Fantje so stopali po štirje v vrsti, na čelu pa je eden izmed vaških fantov nosil topolovo vejo. Zaustavili so se pri vaški kulturni dvorani, kjer je potekala nato do srede popoldneva fantovska ura. Kaj se je na njej dogajalo, ni smel vedeti nihče drug kot tam navzoči, oziroma ne bi smel vedeti; pa kaj ko se prepovedane stvari najhitreje razvedo.

Po fantovski uri je sledilo podiranje mlaja. Ko je bil ta podrt, so ga fantje prodali na dražbi in denar zapravili v gostilni.

S šibo med odrasle

Razlike pri sprejemanju mlajših fantov med starejše so bile od vasi do vasi opazne. Ponekod je zadostovalo, da so mladi fantje plačali nekaj za vino, pomaranče ali limone, drugod pa so morali prestati bolj hude preiskušnje. Tako so jih za primer na Murskem polju starejši fantje pošteno prepodili skozi vas in če so katerega mlajših ujeli, so ga natepli s šibo.

Zanimivo in malce drugačno je bilo sprejemanje novincev v fantovsko družbo tudi v okolici Ljutomera. Slovesnost, ki je spremljala ves obred, se je začela z nabiranjem daril po hišah in končala s skupno večerjo ter nagonom mladeničev, ki so komaj napolnili 16 let.

V celotni »prireditvi«
je imel vsak svojo vlogo: fantje so nabirali darila, poskrbeli za vino, mlajši fantje so morali še pomagati gospodinjam pri krasitvi sobe, v kateri bo gostija, dekleta so pripravile šipkove vence. Te so dobili po večerji mladeniči kot znamenje, da so sprejeti med starejše fante. Dekleta so jim jih stisnila v roke in to tako, da so fantiči dobro občutili šipkove bodice.

Fantje in dekleta so ponekod sedeli skupaj za mizo, bili pa so tudi kraji, kjer so morali sedeti ločeno, so se pa z veseljem pomešali pri plesu. Tja do zore je trajala slovesnost, na kateri ni smel manjkati tudi kumov nagovor oziroma zahvala. Kum je bil eden od mladeničev, ki so bili ta večer sprejeti v družbo starejših. Njegova naloga je bila primerno, šaljivo sestaviti govor, na katerega so nato vsi hiteli nazdravljati. Naslednje jutro se je zabava nadaljevala še s poslušanjem pipe – če kaj škrtca (šlo je za pipo pri sodu vina) in malico, če je še kaj ostalo od prejšnjega večera.

Zakladi Narodne in univerzitetne knjižnice

Kadar nas pot zanese mimo poslopja Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, ki jo je mojstrsko načrtoval sloviti slovenski arhitekt Jože Plečnik, lahko pravzaprav le slutimo, da se za temi zidovi skriva veliko knjižno bogastvo.

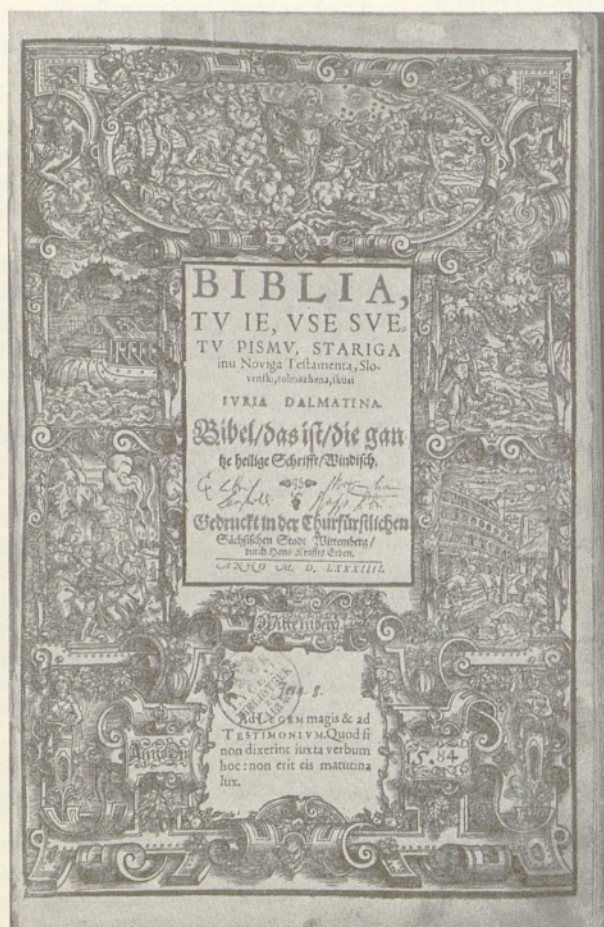
Bogata narodna dediščina je seveda nasledstvo tradicionalnega poslanstva Narodne in univerzitetne knjižnice, saj sega njena ustanovitev že kar precej več kot dve stoletji nazaj v zgodovino. Nastanek knjižnice uradno beleži za svojo letnico ustanovitve leto 1774, ko je cesarica Marija Terezija z odlokom namenila 637 knjig, ki so jih rešili ob požaru razpuščenega jezuit-

skega kolegija, splošni rabi v ustanovljeni knjižnici pri ljubljanskem liceju. Že 1807. leta je knjižnica dobila pravico do prejemanja obveznega izvoda vseh tiskov na območju dežele Kranjske, med francosko zasedbo, od leta 1810 do 1813, pa so to pravico razširili na celotno področje Ilirskih provinc. Po ukinitvi ljubljanskega liceja 1850. leta je knjižnica postala Študijska knjižnica, po koncu prve svetovne vojne pa so jo leta 1919 preimenovali v Državno študijsko knjižnico in je tako postala osrednja knjižnica za vso Slovenijo.

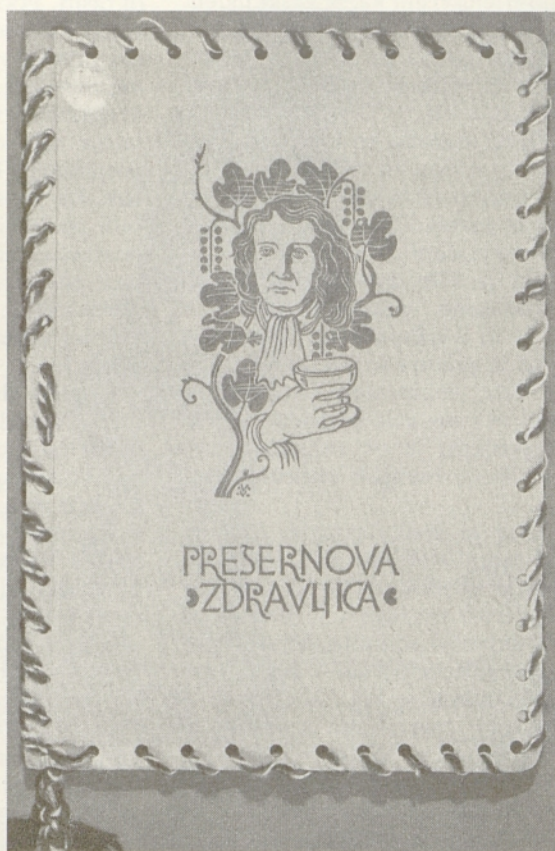
Ko so leta 1919 ustanovili slovensko univerzo v Ljubljani, je knjižnica

prevzela naloge tudi osrednje univerzitetne knjižnice, leta 1938 pa je bila uradno preimenovana v Univerzitetno biblioteko. Šele po osvoboditvi leta 1945 so knjižnici priznali pravni status slovenske Narodne in univerzitetne knjižnice, nacionalne kulturne ustanove slovenskega naroda.

Čeprav je bil naslov narodna knjižnica priznan šele po dejanski osvoboditvi slovenskega naroda in po njegovi polnopravni uveljavitvi, je knjižnica že v samem začetku opravljala poslanstvo in naloge osrednje slovenske knjižnice. Še več, nemara lahko kot prvi zametek za takšno slovensko osrednjo knjižnico štejemo že Trubar-



Naslovna stran Biblije Jurija Dalmatina iz leta 1584, ki je najpomembnejše delo slovenskega protestantizma



Naslovna stran Zdravljice Franceta Prešerna iz leta 1944; knjižnica je verjetno edini ilegalni bibliografski tisk v okupirani Evropi. Na razstavi zakladov NUK so bile tudi knjižice pesmi, ki so ilegalno izšle med narodnoosvobodilno borbo v letih 1941–1945.

jevo utemeljitev javne knjižnice za deželno Kranjsko in slovensko cerkev v letu 1569. Slovenski razsvetljavec Anton Tomaž Linhart pa je leta 1784 že izdelal načrt, kako naj bi zbrane knjige in še nekatere druge knjižne zbirke združili v organizirano javno knjižnico, ki naj bi poudarjeno zbirala gradivo za proučevanje zgodovinskega razvoja dežele Kranjske.

Vsi ti napor in načrti niso bili nemara takoj uresničeni, vendar se je zavest o celostni narodnozgodovinski vlogi osrednje slovenske knjižnične ustanove utrjevala in uveljavljala. Številne dragocene zapuščine so tako našle zavetišče v knjižnici, množile so njene fonde, bogatile njene zbirke. Načrtno in organizirano zbiranje gradiva pa je ustvarjalo in tudi dandanašnji ustvarja najbogatejšo zbirko slovenskih, katerih vrednost za slovensko kulturo in zgodovino je neprecenljiva.

Narodna in univerzitetna knjižnica hrani v svojih trezorjih mnoge redkosti pa tudi nekatere svetovne unikate. Dragocenosti segajo od srednjeveških rokopisov prek največje jugoslovanske zbirke inkunabul, redkih slovenskih tiskov, kartografskega in slikovnega gradiva, rokopisov, glasbene zbirke do tiskov iz časov narodnoosvobodilnega boja.

Zakladi Narodne in univerzitetne knjižnice, NUK je njena kratica, so jedro zbirke knjižnice, ki sicer šteje 1.382.112 enot knjižničnega gradiva. Knjig je 734.707 in med njimi 506 inkunabul, periodični tiski (časopisi, časniki) obsegajo 187.185 zvezkov, med 2899 enotami rokopisnega gradiva je 85 srednjeveških latinskih, 35 cirilskih in glagolskih rokopisnih kodeksov, kartografsko in slikovno gradivo šteje 156.632 kosov, glasbena zbirka obsega 62.051 enot, posebni tisk pa zajema 235.842 primerkov.

Vsako leto se zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice poveča za nekaj nad 50.000 enot, kar predstavlja že zajetno poprečno knjižnico. Česar knjižnica nima, si lahko izposodi drugje v Jugoslaviji in v svetu. Medknjižnična izposoja poteka namreč s skoraj 300 knjižnicami v svetu. NUK vzdržuje seveda redne stike z vsemi nacionalnimi, osrednjimi univerzitetnimi in drugimi velikimi knjižnicami v Jugoslaviji in v tujini.

Od srednjeveških rokopisov do redkih tiskov

Danes je v rokopisnem oddelku NUK v Ljubljani shranjenih 78 rokopisnih kodeksov v 85 zvezkih, kar je hkrati največji fond te vrste v Sloveniji, kjer je skupno evidentiranih 159 srednjeveških rokopisov. Najstarejši srednjeveški rokopis sodi v 9. stoletje

po našem štetju, največ pa se je tega dragocenega gradiva nabralo iz cistercijanskega samostana v Stični, ki je eden najstarejših samostanov na slovenskem ozemlju. Po količini sledijo potem rokopisi z gradu Bistra, iz Kostanjevice, Gornjega grada, Jurkloštra in iz Pleterij.

Med izbrane dragocenosti iz srednjeveškega obdobja sodijo tudi stari rokopisni spomeniki južnoslovanskega kulturnega področja. To so rokopisni kodeksi, ki so pisani z glagolskim in cirilskim črkopisom ter izvirajo iz hrvaške Istre, Bosne, Srbije, Makedonije in Bolgarije.

Potem so tu inkunabule. S tem izrazom poimenujejo od 17. stoletja dalje raziskovalci zgodovinskega razvoja knjige in tiskarstva tiste knjige, ki so nastale v prvem obdobju tiskarstva, ko je bila takojmenovana črna umetnost šele v povojih. Poleg tega, da vključuje tudi tabularne inkunabule, ki so bile odtiskovane s pomočjo plošč, v katere je bilo kot lesorez vrezano besedilo posamezne strani, dandanes pod tem pojmom razumemo predvsem tipografske inkunabule, se pravi tiske, ki ki so bili natisnjeni s premičnimi črkami po Gutenbergovem postopku v času med sredino 15. stoletja in vključno letom 1500. Vsejugoslovanska bibliotekarska akcija, ki je potekala pred tremi desetletji, je evidentirala fond inkunabul v vseh knjižnicah in drugih hraniliščih v državi, in dokazala, da ima najboljše zbirko inkunabul v Jugoslaviji prav ljubljanska NUK.

Prvotna hranilišča inkunabul na Slovenskem so bili predvsem najstarejši in tudi mlajši samostani, ki so nastajali na slovenskih tleh po 9. stoletju. Spet je cistercijanski samostan v Stični tisti, ki je današnjim rodovom ohranil največ inkunabul, ki so tudi med najlepšimi. Veliko inkunabul je prišlo v NUK tudi iz Bistre, največkrat pa so najzanimivejše gornjegradске inkunabule. Nekaj več kot desetina fonda inkunabul je leposlovne vsebine, predvsem pa gre za verski tisk. Zbirka inkunabul, ki jo hrani NUK, je dragocena tudi z avtorstvom likovnega pričevanja. Poleg preprostih in skromnih tiskov so tu tudi likovno umetelni in razkošno oblikovani, dvobarvni, vmes so dragocene perorisbe, v več barvah in zlatu ročno slikane miniature in številne inicialke pa ročno izrisani exlibrisi. Zanimive so na inkunabulah številne pozneje dodane glose ob robu besedila in razni zapiski v latinskem, nemškem in italijanskem jeziku, npr. o zgodovinskih in vojnih dohodkih, o napadu Turkov na Ljubljano, o kmečkem uporu leta 1515, kugi, cenah, o kralju Matjažu, slovenska imena mesecev so tudi vmes pa imena ptic, slovenskih pozdravov, šaljiva rekla, po-ročni oklici in še marsikaj.

Posebno poglavje zakladov NUK je slovensko rokopisno gradivo. Že pred prvo svetovno vojno so prihajale v knjižnico literarne zapuščine pomembnejših Slovencev, med drugimi zbiralca ljudskih pesmi Emila Korytka, pesnika Franceta Prešerna in vsestranskega kulturno-političnega delavca Frana Levstika, nadalje Jerneja Kopitarja, Žige Zoisa, Jurija Japlja, Matije Čopa, Frana Metelka in Mihe Kastelca. Med rokopisno zapuščino cerkvenega pisca Matije Kastelca je pač najvažnejša Biblija, Linhartovih rokopisov hrani NUK kar 41, predvsem pisma so to, pomembno rokopisno gradivo pa je zapustil tudi Janez Bleiweis, ki je dolgo časa stal v središču slovenskega političnega življenja. Tovrstna zbirka NUK hrani tudi mnoge zapuščine slovenskih književnikov, ki so bili sodobniki slovenske Moderne (Kvedrova, Fran Govekar, Lojz Kraigher, Etbin Kristan, Franc Saleški Finžgar), od mlajših rodov pa so v rokopisni zapuščini NUK tudi dela Ivana Prijatelja, Srečka Kosovela, Alojza Gradnika, Slavka Gruma in še številnih drugih slovenskih literarnih ustvarjalcev.

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani pa hrani v rokopisni zbirki tudi redke tiske. To so tiski, ki so pri nas in v svetu ohranjeni v manj izvodih, ki hkrati pomenijo dragocenost za razvoj slovenske pisne kulture in za katere na splošno lahko rečemo, da spričo svojega zgodovinskega pomena zaslužijo posebno pozornost. Sem lahko prištejemo Dalmatinovo Biblijo, Trubarjeve knjige, dela Valentina Vodnika... Med redke tiske pa Narodna in univerzitetna knjižnica šteje tudi vse tisto, kar ni le natisnjena knjiga, ampak ima kakorkoli vrednost unikata. To so predvsem tiski z rokopisnimi posvetili avtorjev, z njihovimi opombami, popravki ali s kakršnimi koli rokopisnimi dodatki. Tudi takšni tiski sodijo med zaklade naše razgibane preteklosti. A knjižne posebnosti še prihajajo v NUK; redko sicer iz starejših obdobij, a tudi to se dogaja. In vsaka takšna pridobitev pomeni novo obogatitev za to knjižnico, tega največjega hranilišča slovenskih knjižnih zakladov.

Da bi Slovincem dali vpogled v knjižne dragocenosti, je vodstvo NUK vse svoje knjižne zaklade za nekaj tednov razstavilo v novem kulturnem domu, poimenovanem po Ivanu Cankarju, v Ljubljani. Bil je to dogodek, kakršnega ni bilo še na Slovenskem. S te razstave je tudi tale bežni sprehod ob slovenskih knjižnih zakladih.

Božični večer v severni Franciji

Združenje Jugoslovanov v severni Franciji je 23. januarja priredilo tradicionalni praznik za naše otroke. Prireditelj je bila v dvorani Maurice Thorez v Sallauminesu. Tako otrokom kakor tudi starejšim članom smo pripravili domačo večerjo s klobasami in kislim zeljem, za zabavo pa so nam igrali domači muzikantje. Seveda je bila poleg vsega tudi dobra kapljica.

Med nami je bil tudi ta večer naš vsakoletni obiskovalec generalni konzul SFRJ iz Pariza Radovan Nešić, njegov spremljevalec Milutin Stefanović in drugi.

Predsednik Združenja je v sredino dvorane poklical vse otroke, ki jim je nato dedek Mraz (pêre Noel) razdelil veliko daril ter sladkorčkov. Za tem so bili obdarjeni tudi odrasli. Ob tej priložnosti smo razdelili tudi vsakoletno denarno pomoč našim najstarejšim in pomoči najbolj potrebnim. Ob tej priložnosti naj povem, da nam je Slovenska izseljenska matica podarila tudi nekaj Slovenskih koledarjev, za kar se ji lepo zahvaljujemo.

Štefan Gradišnik, Sallaumines

Umrli je Johan Kogovšek

V Aumetzu je 1. januarja 1982 umrl zaveden slovenski rojak Johan Kogovšek. Rojen je bil 21. oktobra 1921 v Zavratcu nad Idrijo kot najsta-

rejši otrok v družini, kjer se je pozneje rodilo še šest otrok. Že kot otrok je leta 1927 prišel s starši v Francijo. Leta 1950 se je poročil z Marico Leban. Imela sta dva otroka – Mimico, poročeno Lebrun, in Andreja, ki je član in dirigent moškega pevskega zbora. V rudniku je rojak Kogovšek delal do leta 1977, ko je bil upokojen.

Johan Kogovšek je bil ves čas aktivni član Slovenskega delavskega društva, dolgoletni član odbora in moškega pevskega zbora. Udeležil se je tudi prve turneje zbora po Sloveniji leta 1979. Ker mu je zaradi bolezni odpovedal glas, ni mogel sodelovati na zadnji turneji, kljub temu pa je potoval s pevci ter ob tej priložnosti še zadnjikrat obiskal svoje sorodnike v domovini.

Zavednega rojaka, prijatelja in očeta našega dirigenta smo pokopali. januarja na aumeškem pokopališču. Pogreba se je udeležilo veliko ljudi. Na zadnji poti so ga spremljali in nosili člani moškega pevskega zbora, ki so mu ob grobu tudi zapeli pesem »Lipa zelenela je.«

Želimo, da bi se vsi člani zgledovali po njem glede nenehne pripravljenosti za sodelovanje in dobre volje. Družini izrekamo naše iskreno sožalje.

Anton Pišlar, Aumetz, Francija

ŠVICA

Dedek Mraz v Kreuzlingenu

V torek, 15. decembra, je tudi Kreuzlingen obiskal dedek Mraz. Po-

BELGIJA

Občni zbor društva Sv. Barbare

Jugoslovansko društvo Sv. Barbara je imelo 13. februarja redni letni občni zbor z volitvami. Predsednik društva Franc Gostiša je pozdravil vse navzoče, ki so se občnega zbora udeležili v kar lepem številu. Ker je prejšnje leto umrlo veliko starih članov društva, so navzoči njihov spomin počastili z enominutnim molkom. Potem sta prebrala svoja poročila tajnik Alojz Rak in blagajnik Alojz Rak ml. Za tem je občni zbor razrešil stari odbor in začeli smo z volitvami novega odbora. Volilno komisijo sta predstavljala Rudi Čepin in učiteljica Milena Savič. Volitve so potekale brez zastojev. Izvoljeni so bili naslednji člani, ki sestavljajo novi odbor društva Sv. Barbara:

predsednik Franc Gostiša, podpredsednik Franc Kanduzer, tajnik Andrej Stradovnik, podtajnica Brigitte Pezdevšek, blagajnik Andrej Kukovič, podblagajnica Hilda Gracer, preglednika računov Franc Pezdevšek in Jože Martinšek, za obiske bolnikov sta zadolženi Lizika Kukovič in Marija Konduzer, za kulturno prosvetno delo pa skrbi Jožica Stradovnik.

Ob tej priložnosti se lepo zahvaljujem vsem dosedanjim odbornikom, ki so se dolga leta trudili, da je društvo tako napredovalo. Prepričan sem, da se bo tudi novi odbor trudil, da bo društveno delo teklo naprej, kot od nas pričakujejo člani.

Omenim naj še, da je društvo lani začelo graditi društveni dom. Pri delih so se doslej izkazali tudi že dosedanj in novoizvoljeni odborniki. Ker dela potekajo po načrtih, predvidevamo, da bo dom dokončan v maju letos. V tem domu bomo imeli društveno sobo, kuhinjo in manjšo dvorano z okrog 100 sedeži. V času, odkar gradimo društveni dom, se je precej povečalo število članov, želimo pa, da bi se nam pridružili še številni drugi.

Andrej Stradovnik, tajnik



Božični večer Združenja Jugoslovanov v severni Franciji – na odru društveni ansambel, v ospredju sedijo, od leve proti desni: član društva Zimzak, predsednik Štefan Gradišnik, jug. gen. konzul Radovan Nešić, častni predsednik Združenja Justin Čebul, spremljevalca gen. konzula Milutin Stefanović in Milanović ter preglednik blagajne Gradimir Nedeljkić

vabili so ga »Štajerci« – sekcija SD Planike. Pa ne mislite, da so mu prišli naproti samo otroci slovenskih staršev, ki so na začasnem delu v Švici. Pridružili so se jim tudi otroci drugih jugoslovanskih republik. Dobro, da je imel dedk Mraz zvrhan koš daril in jih je bilo dovolj za vsakega prisotnega. Pohvaliti je treba to akcijo »Štajercev«, saj se že dolgo časa pripravljajo, da bi ustanovili svoje lastno društvo. Po vseh prizadevanjih, ki so jih pokazali v zadnjih dveh letih na družabnih in športnih prireditvah, bi jim zaželeli samo še: »Veliko uspeha!«

Barbara Turk-Smrekar



Dedek Mraz med jugoslovanskimi otroki v Kreuzlingnu

5. jubilejno smučarsko prvenstvo jug. mladine

V nedeljo, 31. januarja zjutraj, ko so evropske radijske postaje poročale o močnih snežnih padavinah in prometnih zastojih v Avstriji, je na Švico legla megla. Deževalo je. Vrsta osebnih avtomobilov se je vila proti Unteribergeru, potniki, predvsem najmlajši, so potrži zrlji v mokre šipe. Prav oni so to nedeljo željno pričakovali, saj so se nanjo že nekaj časa temeljito pripravljali.

Vendar jih Unteriberger ni razočaral. Veliko parkirišče je bilo že skoraj polno in že od daleč je bilo videti nad smučiščem razpete velike slavoloke z napisi Lek in Elan. Tovarna farmacevtskih izdelkov Lek iz Ljubljane je bila pokrovitelj tudi letošnjega jubilejnega smučarskega tekmovanja jugoslovanske mladine v Švici. In tako, kot že vrsto let, so tudi letos sodelovali številni učenci jugoslovanskih dopolnilnih šol in pa seveda tudi mlajši člani naših društev v Švici. Sicer se je vnaprej prijavilo nad stotrideset tekmovalcev, vendar jih je tekmovalo le okrog sto, saj je brezupno vreme marsikatero družino zadržalo doma.

Vsi oni pa, ki so se tekmovanja udeležili, so bili veseli, da niso na poti obupali, saj je petindvajset članov na-

ših društev in smučarskih strokovnjakov poskrbelo, da je bilo v nedeljo vse tako pripravljeno, kot je treba. Stari prijatelj naših smučarjev g. Konstantin Marty iz Unteribergera je ponovno poskrbel za to, da je njegova ekipa tekmovalno progo nekajkrat utrdila in jo za tekmovalce dodobra usposobila.

Štarterji, časomerilci, sodniki in kontrolorji so bili ob napovedanem času naréd in natančno ob deseti uri se je začelo tekmovalstvo. Številni gledalci, med njimi starši tekmovalcev, so z napetostjo zrlji proti vrhu hriba, od koder so se spuščali v nižino njihovi otroci, gospod Marty pa, ki je tekmovalstvo zvesto spremljal, je zmajeval z glavo in se čudil, kako dobro naši mladi smučarji že vozijo.

Za najmlajše je bila pripravljena krajša proga, ki je merila 650 metrov, z višinsko razliko 150 metrov in 20 vratci, starejši pa so se morali boriti na daljši progi 850 metrov, z višinsko razliko 170 metrov in 28 vratci. Po besedah vodje tekmovanja Ivana Bernika, ki je hkrati tudi predsednik organizacije JU-SKI, bo od sedaj naprej najlažje organizirati in izpeljati prav ta tekmovanja, saj so otroci disciplinirani v veliko pomoč organizatorju pa je tudi nadvse uspešno sodelovanje učiteljc dopolnilnih šol. Te so s pravočasnim in pravilnim obveščanjem otrok prispevale k temu, da je bila večina tekmovalcev prijavljenih ob pravem času.

Ob razglasitvi rezultatov je bil mikrofon v rokah najmlajših, ki so pozdravili goste tekmovanja, med katerimi sta bila tudi jugoslovanski generalni konzul Gustav Kranjc in konzulka Sonja Ledinekova, ter izrekli zahvalo za pokroviteljstvo in lepe pokale tovarni Lek, pa tudi Ljubljanski banki, ki je tudi tokrat sodelovala.

Nato pa so se na zmagovalnem odru pod ciljem zvrstili mladi tekmovalci, vsenaokrog pa so zatem celo uro ali še več vztrajno bliskali fotografski aparati staršev in novinarjev.

Breda Stepič-Cechich

BERLIN

Smučanje v domovini

Učenci slovenskega dopolnilnega pouka iz Berlina in nekaj njihovih staršev so preživeli letošnje zimske počitnice na smučanju v Zgornjih Gorjah. Skupno s tremi smučarskimi vaditelji nas je bilo ravno 50.

Ko smo načrtovali 7 dnevno bivanje v domovini, smo upoštevali zlasti naslednje cilje:

- poglobljanje ljubezni do domovine,
- razvijanje materinega jezika,
- zblíževanje otrok, ki obiskujejo slovenski pouk v tujini, z otroki v domovini,
- spoznavanje in seznanjanje z lepoto domovine,
- pridobivanje smučarskih veščin.

Organizatorji tega zimskega letovanja s smo upoštevali vse te smotre pri načrtovanju programa. Tako so učenci poleg tega, da so se smučali, hodili tudi na izlete v lepo okolico in so obiskali bližnjo šolo, kjer jih je skupaj z učenci te šole obdaril tudi dedek Mraz. Ob večerih in ob prostem času so igrali družabne igre, plesali so in tekmovali v kvizu znanja. Prav gotovo pa bo vsem ostalo najbolj v spominu praznovanje novega leta, ki je bilo res prijetno in enkratno.

Dnevi v domovini so hitro minili in kljub željam, da bi še ostali, smo se morali vrniti. Z nami pa se je vrnila tudi želja, da bomo naslednje počitnice ponovno preživeli v naših lepih planinah.

Marija Kuster



Na Silvestrovo so bili učenci iz Berlina obdarjeni z lepimi spominki z Bleda. V lepo okrašeni sobi – okrasili so jo sami šolarji s svojimi risbami – smo čudovito praznovali »novoletno jelko«

ŠVEDSKA

Kako se imamo v SKD LIPA v Landskroni

Redni letni občni zbor za leto 1982 je za nami. Udeležilo se ga je 39 članov, seveda pa smo še marsikoga pogrešali. V Landskroni so rojaki, ki se že več let niso približali društvenim prostorom, včasih so bili pa redni gostje in večina še aktivni po vrhu. Sprašujemo še, kje tiče vzroki za popolno odtujitev teh bivših članov, saj je želja nas, ki že celo vrsto let »hočeš nočeš

moraš« s kratkimi intervali ostajamo v upravnem odboru LIPE, če sploh hočemo, da bo društvo še imelo vodstvo! Najbrž bi se prav vsem bivšim in sedanjim članom milo storilo, če bi se nekoga dne razširila novica o rušečih se temeljih SKD v Landskroni! Kot pa je bilo že omenjeno, se zaenkrat tega še ni bati. Bivši predsednik je s prisrčnim pismom pred občnim zborom apeliral na vse člane in prijatelje društva v Landskroni in okolici, naj se sestanka iz važnih razlogov v čim večjem številu udeležijo, vendar je bilo vse, žal tako rekoč bob ob steno. No, pa ne mislimo sedaj radi tega več jadikovati, upamo namreč, da bo delo novega UO obradilo sad in da bo na občnem zboru čez leto dni zasedba številnejša!



Ob dnevu mladosti pri SKD Lipa v Landskroni

V UO za leto 1982 je bilo izvoljenih osem članov in sicer: predsednik je Franc Novak, podpredsednica Jelka Karlin, blagajnik Peter Bernardi, tajnica Gusta Budja, kulturni Olga Kostanjevec ter športni referent Jožek Ivič, nabavni Toni Jedrejčič in gospodar Jožica Bračič. V nadzornem odboru sta Zvonko Bencek in Leopold Karlin, rezervna člana, ki ju predpisuje naš statut, sta pa Magdalena Ivič in Mirko Kunc.

UO je že imel prvi redni sestanek, na katerem so se dogovorili za organizacijo maškarade, dne 20. februarja v obliki družabnega večera. Večina otrok je bila takrat na študijskem potovanju v Sloveniji, ki ga je organiziral s pomočjo šolske uprave v Landskroni učitelj slovenskega dop. pouka Franc Šprah.

Otroci so si ogledali ptujsko kurenovanje, spomenik padlih borcev, obiskali so o. š. »Borcev za severno mejo« v Mariboru in še marsikaj. SKD LIPA je k potovanju prispevala z manjšim denarnim prispevkom, nastopila je s kulturnim programom na bazarju, ki je bil organiziran v to svrhu, podarili smo nekaj preostalih značk s 6. slov. kulturnega festivala, ki so jih naši za spomin razdelili otrokom v do-

movini. Dobršen del potujočih otrok je bilo Švedov, saj je eden od nameinov potovanja, da slovenski otroci pokažejo del domovine svojih staršev svojim švedskim prijateljem. Vročje upamo, da bo ekspedicija, prva te vrste, lepo uspeła.

UO LIPE je določil tudi proslavo in veselico za dan žena, ki bo dne 13. marca v prostorih društva. Določili smo praznovanje dneva mladosti, ki bo 22. maja v dvorani Landskronahem na Pilängstorgetu. Takrat bi naj tudi podelili nagrade tekmovalcem klubskega prvenstva v namiznem tenisu, šahu in biljardu. Tekmovanje bo v kratkem v teku, čimprej se prijavite!

Kulturna sekcija bo imela še naprej mešani pevski zbor, kot glavno izhodiščno točko. Poleg tega je tu še trio sester Budja, Martin Pečovnik s svojimi nadarjenimi sinovi, sestrice Lazukič ob spremljavi na kitaro svoje mame Cirile, recitatorke iz Őrje, kulturnemu referentu pa se zdi potrebno tudi vsaj poskusiti ustanoviti novo glasbeno skupino, ki bi bila po potrebi na razpolago.

Martin Pečovnik skupno s svojimi sinovi in člani orkestra zasluži še posebno priznanje, saj ob različnih priložnostih v društvu, kadar smo sicer podvrženi ploščam, poživi družbo z izvajanjem žive muzike in pesmi! Poskočne viže njegove harmonike prav posebej vžigajo pete našim rojakom, zato menimo, da zasluži posebno pohvalo! Tudi Jožica Bračič gre priznanje za trud; da je v društvenih prostorih vse na mestu, je njena zasluga. Ivanka, Štefka, Marinka, Cvetka in druge ji sicer pridno pomagajo, vendar je Jožica glavni organizator. Jože Ivič poskrbi za kruh domače oblike in okusa, večkrat napeče žemljic in makovih rogljičev, tako da se nam zazdi, da sedimo v eni izmed domačih zajtrkovalnic. K sreči pa živi tudi Cigutov Milan v bližini Landskrone in oskrbuje naše rojake z izvrstnimi kranjskimi klobasami, salamami ter povojenimi rebrcami, ki jih gostje na društvenih prireditvah posebno cenijo. Prikolico za različne potrebe posoja za društvo brezplačno Slavko Turk, Toni Jedrejčič odgovarja za nabavo, ki je največkrat precej zahtevna, v glavnem odgovarja tudi za dežurstvo ob odpiralnih dnevih v društvu, ki so še vedno torki, petki in nedelje.

Na občnem zboru, dne 9. januarja je bila podelitev pokalov tekmovalcem za klubske prvenstvo v šahu, namiznem tenisu za juniorje in seniorje in biljardu. Prvo, drugo in tretje mesto v šahu so zasedli: Zvonko Bencek, Darko Andjelič in Beno Lakota, v namiznem tenisu (seniori) Jože Ivič, Alojz Fanel in Mirko Kunc. (Juniori) mladinci pa: prvo Tomas Fanel, drugo Dejan Borko in tretje Darko An-

djelič jr. V biljardu je na prvem Mirko Kunc, na drugem Franc Novak in na tretjem mestu Drago Kostanjevec. Čestitamo vsem tekmovalcem z željo, da bi se klubskega tekmovanja tudi še v naprej v tako lepem številu udeleževali! V šahu in biljardu sodelujejo tudi ženske, žal tokrat ni prišla nobena med prve tri tekmovalce, vendar upanje in vztrajnost omogoča tudi uspehe!

V preteklem letu smo za najuspešnejše priznali organiziranje kulturnega večera, ki je bil dne 21. novembra. Povabili smo tri slovenska kulturna društva k sodelovanju v kulturnem programu, PLANIKO iz Malmöja, IVAN CANKAR iz Halmstada ter SLOVENIJO iz Olofströma. V naše veliko veselje so se člani društev polnoštevilno odzvali našemu vabilu, prispevali so z odličnim programom v kulturnem ter z židano voljo v zabavnem delu. Ob zvokih orkestra VIKIS so naši rojaki rajali tja v pozno noč. Naša kulturna sekcija, ki sta jo takrat vodila Štefka Bergh in Drago Kostanjevec, je nastopila s komornim zborom LIPA pod vodstvom Olge Kostanjevec ter za kulisami očeta Avgusta Budje. Cirila Lazukič je s svojimi delicami Heidi, Natali in Anne-Marie ob ploskanju navdušene publike morala točko ponoviti, zapele so tudi sestre Budja, Zvonko Bencek pa je recitiral pesmi Marije Hriberškove in Avguštine Budja. Ponosni smo bili na izvajalce pestrega programa, saj so bili med poslušalci predstavniki jugoslovanskega konzulata iz Malmöja ter predstavniki Landskronške komune, ki tudi niso prikrivali svojega zadovoljstva. Hvala vsem sodelujočim društvom in posameznikom! Komorni zbor LIPA je sodeloval na osrednji proslavi 29. novembra dne 28. nov. v Malmöju.

Vokalni tercet sester Budja pa je naslednji dan nastopil na glavni proslavi dneva republike v koncertni dvorani v Stockholmu. Sestre so edine zastopale SR Slovenijo, ostale republike pa so zastopali artisti iz domovine, kot so Tereza Kesovija, Lepa Lukič in drugi.

Kakšnih posebnih načrtov zaenkrat še nimamo. Letos slovenskega kulturnega festivala ne bo, zato pričakujemo srečanja v enem slovenskih društev v južni Švedski v obliki kulturnega večera, podobnega novembrskemu v Landskroni. Veselimo se tudi verjetne selitve v nove društvene prostore jeseni, ki nam jih Landskrona Fritidsnämnden že nekaj let obljublja.

Zaenkrat bi bilo to vse, kar imamo povedati v UO SKD LIPA v Landskroni.

Avgušтина Budja

Pomoč korziškim žrtvam

Rdečemu križu Slovenije je bil pred nekaj tedni poslan znesek 500.– ameriških dolarjev, ki ga je 25 slovenskih društev iz Clevelanda namenilo kot pomoč otrokom, katerih starši so izgubili življenja v letalski nesreči na Korziki. Že v prejšnji številki smo poročali, da je v isti namen daroval tudi glavni odbor SNPJ znesek 1000 dolarjev, hkrati pa so pozvali tudi svoje člane, naj prispevajo v poseben sklad.



Predstavnice slovenskih društev v Clevelandu so ček s pomočjo za žrtve korziške nesreče izročile jugoslovanskemu generalnemu konzulu v Clevelandu Zofki Klemen-Krek, ki ga je posredovala Rdečemu križu Slovenije

Ob tem naj omenimo, da so podrobnosti o nesreči na Korziki sproti objavljali vsi izseljenski listi, kakor tudi radijske ure, našim konzulatom pa so izrekli sožalja ob nesreči tudi številni posamezniki.

Stoti rojstni dan

Ob vzhodnem vznožju Gorjancev leži majhna gručasta vasica Mihovo. Znana je po lepih terasastih njivah, sadovnjakih in vinogradih. Vsakemu obiskovalcu ponuja lep razgled proti samostanu Pleterje, Šentjerneju, Orehovici, Tolstemu vrhu in Trški gori.

Na skrajnem robu te vasice, v tihi samoti, je nekdaj stala kmečka domačija Škedljevih, ki jih sedaj poznamo kot Marčeve, ker je domačijo prevzel France Marc, ki se je priženil k hiši.

V domačiji Škedljevih se je pred stotimi leti, dne 9. marca 1882, rodila

Jožica Škedelj, zdaj poročena Josephine Okelson, ki živi v CLEVELANDU, OHIO.

Okelsonova je mati osmih otrok: Ana, Angelca, Edvard, Olga, Harold ter pok. Joseph, Peter in Rudolf. Ima 11 vnukov in vnukinj. Kljub visokim letom je jubilančka zdrava, veliko bere, rada posluša vse o svoji matični domovini. Veseli se srečanj s svojo družino.

V tujini živi že 70 let. Ves čas pa je povezana z matično domovino. Velikokrat piše svoji sestri Mariji Marc, ki je tudi že v visoki starosti in živi pri svoji hčerki Nežki v sosednjem Vrhpolju.

Čeprav ima Okelsonova sama veliko družino, je bila vedno zelo radodarna do svoje sestre Marije. Mnogokrat ji je poslala pakete z različnimi oblačili in tudi denar. Marsikdaj je na ta način pomagala premostiti težave Marijine družine, ki tudi ni majhna, saj je bilo devet otrok. Še trdnjša vez pa se je med sestrama oblikovala po končani vojni, ko je Okelsonova spoznala, da je bila Marijina družina vsa aktivno udeležena v NOB in da Marijo poznajo kot skrbno partizansko mamo.



Stoletnica Josephine Okelson

Hvaležni smo Okelsonovi za njen spoštljiv odnos do rojstne domovine in za vso pomoč in skrb, ki jo je nesebično dajala svojim domačim v rojstni domovini.

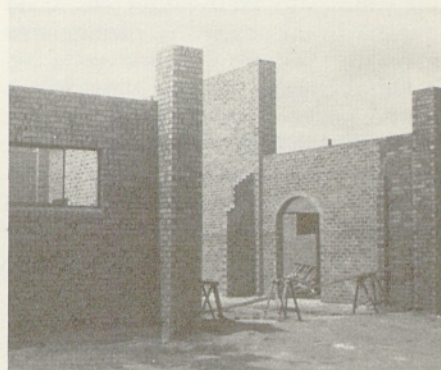
Ob njenem visokem življenjskem jubileju ji čestitajo in ji želijo še mnogo zdravih in zadovoljnih let njena sestra Marija in njene hčerke: Marija, Nežka, Jožica, Anica, Fanika in Tilka z družinami.

Želeli bi, da sestra in teta obišče domači kraj. Seveda je tej želji težko ustreči zaradi spoštljive visoke starosti. Srečni pa bomo, če nas obiščejo njeni otroci z družinami.

Marija in vsi njeni

Triglav v Sydneyu pod streho

V dneh, ko smo zaključevali priučujočo številko Rodne grude, smo prejeli poročilo, da je novi dom slovenskega kluba Triglav v Sydneyu že dobil streho, pod katero so organizirali tudi že veseli slovenski pustni piknik, 21. februarja. Dela v domu, zagotavljajo, potekajo po načrtih in do septembra bo zagotovo nared. Ob slovesnem odprtju novega doma naj bi pripravili tudi veliko kulturno in družabno srečanje kar največjega števila avstralskih Slovencev, tako iz Novega južnega Walesa, kakor tudi iz drugih avstralskih zveznih držav, od povsod tam, kjer delujejo slovenska društva. Novi dom naj bi predstavljal tako novo vez med rojaki, hkrati pa tudi spodbudo za še aktivnejše delovanje na kulturnem in sploh narodnostnem področju. Upamo, da nam bodo tudi sami člani Triglava poslali podrobnejše poročilo tako o zidavi kakor tudi o načrtih.



Del zidov Triglavskega doma v Sydneyu v času zidave



Lanski maturantski ples v Sydneyu – na levi učiteljica slovensčine Marisa Ličan, v ozadju maturantje, za govorniškimi pultom pa Jože Čuješ, ki je maturantom izročil tudi knjižna darila Slovenske izseljenske matice

Deželica kot mama

V tej deželi sem spoznala čudovite stvari, ki so našle v meni prostor in jih nič drugega ne more nadomestiti. Še več, čutim, da moram to povedati goram, vsem, ki hodijo v to čudovito naravo, in zelo bom hvaležna, če bom izvedela, da so moje besede našle odmev, ujele vsaj lahen dih gore in da je oko zaslutilo obris njenega obraza.

Kadar je mama dobivala pisma, ni bila nikoli tako razburjena in nikoli jih ni tako nestrpno pričakovala kot zadnje mesece prejšnjega leta. To so bila pisma naših sorodnikov iz Evrope. Meni in sestrici je veliko pripovedovala o svoji domovini. Z Anito nisva mogli nikoli razumeti, kako da se lahko počuti še kaj drugega kot Avstralko.

No, zdaj, po devetih mesecih bivanja v Sloveniji, ko to pišem (slovnične napake so mi popravili), razumem že marsikaj.

Od Avstralije smo se s sestrico in mamo poslovile pred novim letom v veliki vročini nad 40 stopinj Celzija, ki se ji beli priseljenci še niso privadili. Po treh dneh vožnje in enem dnevu nepotrebnega čakanja v Londonu po krivdi neprijaznega in neinformiranega uslužbenca Jata smo le zagledale čudovite zasnežene Kamniške Alpe.

Na spremembo letnega časa se nismo takoj privadile. Posebno šestletna sestra je bila takrat za to okolje še prešibka. Že po nekaj minutah hoje na smučeh je omedlela. Omedlela pa je tudi nekaj dni pozneje, ko smo v Logu pod Mangartom pri -10 stopinjah stopali proti smučišču. Toda to so bili šele prvi stiki z zimo. S kratkimi igricami na snegu in vedno daljšimi izleti k vznožju okoliških gora se je moč in volja gibanja v naravi naglo večala. Začeli sva obiskovati šolski pouk. Najhitreje sva se vklopili v telovadbo, zato sva hodili še k društveni vadbi. Takoj, ko se je spomladi ogrelo, so bile mimo vse težave. Nabiranje spomladanskega cvetja, hoja po gozdovih na svežem zraku med prepevanjem ptic in tolikšnim zelenjem je bila za nas pesem in klic k naravi. Za kopnečim snegom smo lezle prav pod hrib in že smo se ozirale navzgor.

Z žičnico smo se peljale na Kanin in spomladanska smuka v toplem soncu

mi je postala veliko veselje. Takrat smo se zazrle v vrhove gora, prepadne stene, doline pod seboj, Sočo med snežno belim prodrom... Vprašala sem, če je že kdo splezal na ta ali oni vrh. Takrat sta nama mama in teta Olga začeli pripovedovati o planinstvu. Večkrat sva hoteli slišati kaj iz pravljičice o Zlatorogu, zdaj pa tudi sama že pokukam v kako planinsko knjigo. Teta Olga mi je pokazala knjižico že pred leti prehojene slovenske planinske transverzale in tudi tri planinske izkaznice, polne žigov iz domačih in tujih gora. Tudi moji mlajši sestrični sta že bili na nekaj vrhovih.

Mama je takrat s solznimi očmi povedala, da tudi ne bo vzdržala dolgo, ker bi morala zaradi bolne noge gore gledati le od daleč. Takrat je bilo z nogo tako hudo, da se ji je še v kuhinji spahnilo koleno, takšna revica je bila, toda z veliko voljo smo začeli s pravo naravno terapijo, ki je bila na sporedu dvakrat na dan. Vse tri smo se okrepi-

le in dosegle to, kar smo smatrale za nedosegljive sanje. Vpisale smo se v planinsko društvo in si nabavile tudi knjižice slovenske planinske transverzale ter izkoristile vsako lepo soboto in nedeljo za hojo, sprva le pod vznožje hribov, pozneje do planin in že po nekaj mesecih na prve vrhove.

Gore so nas vedno bolj prevzemale. Čudovito je bilo po naporni hoji gledati po dolini, kaj pojesti in popiti. Začele smo razglabljati o naravi in celo za počitek smo bile hvaležne. Tam gori je vse bolj okusno kot v dolini. Čudovito je s prijatelji in drugimi planinci deliti to in ono iz nahrbtnika.

Vsaka kapljica vode je dragocena, vsake mrvice kruha je škoda. Tudi naravo je treba varovati, zato mama ni dovolila puščati odpadkov na gori, vse smo prinesle nazaj v dolino. Mama je pobirala tudi za drugimi in nesnago skrivala pod kamenje.

Spomnila sem jo, da mi je v Avstraliji pripovedovala, da v njeni deželici ni nesnage v naravi. Čudila sem se tudi, zakaj ljudje spijejo toliko alkohola tudi v hribih. Zakaj ga nosijo sploh gor! Vedno sem mislila, da ljudje pijejo alkohol zato, da bi ne videli okrog sebe tistega, kar jih moti. Tako pa oni motijo druge, ki ne pijejo. Narave pijan vendar ne moreš občutiti. Brž mi je pojasnila, da je tukaj v gorah vedno nekaj novincev, ki še niso spoznali pravega obraza gore in še ne vedo, po kaj so pravzaprav prišli. Nekateri tega odgovora pač ne bodo nikoli od-



Izlet na gore (foto: Ančka Tomšič)

Šola angleškega jezika

krili. Na žalost je bilo nekaj tega videti tudi na naši sicer najlepši poti h kralju naših gora – Triglavu. Vzpon na sam vrh pa se mi je zdel veličasten. Mama je ob vrnitvi rekla, da ni premagala Triglava, ampak svoje predsodke, da ne bo nikoli zmogla pravih gora. Nesmiselno bi bilo govoriti o premagani lepoti, simbolu. Lahko pa z voljo premagamo strah in nemoč ob misli, da nečemu nismo kos. Moje prijateljice iz Sydneya bi gotovo omedlevale, če bi me videle, kako stopam ob robu sten.

Tako iz mestnih punčk postajava pravi planinki, neločljivi del narave gorskega sveta, posebno okoli Triglava.

Na vrhu nas je dohitela megla in na žalost ni bilo razgleda. Hitro smo se stopili in odšli prespat v čudovito urejeno kočjo na Prehodavcih, ki bi jo dala za vzgled vsem našim kočam. Ta je kot nekakšna prijazna kmečka domačija, ki redi ovce in ponudi sveže mleko, kislo mleko, predvsem pa prijazno besedo. Mama je rekla, da se je bala, da tega po dvajsetih letih ne bo več našla.

Zjutraj smo vstali, ko se je delal čudoviti dan, še eno plačilo za včerajšnji trud: hoja navzdol po lahki poti med tisočbarvnimi planinskimi cvetkami ob Sedmerih jezerih v Bohinj. Med potjo je mama pokazala nad jezero Ledvica in rekla: »Ko za vedno odmaknem pogled od gora, me upepeljeno odnesite na mojo zadnjo pot sem gor in položite v zemljo pod tisti mah ob macesnih...«

Mama in sestra sta potem kmalu odšli nazaj v Avstralijo, jaz pa bom tukaj še nekaj mesecev. Dolina Triglavskih jezer je res izjemno lepa. Pred odhodom si jih želim še enkrat ogledati in si jih še bolj vtisniti v spomin. Kaj lepšega gotovo ne bom videla, dokler se ne vrnem spet tja gor.

Začela se je jesen in hoja v hribe postaja še bolj zanimiva. Sedim sama pred kočjo in prisluhnem v mrak. Spomnim se na sestrico in mamo. Kaj neki delata zdaj? Se kaj spomnita name? Doli v dolini že nekaj časa ni kresničk, ne sliši se več murnčkov, ki smo jih poslušale v toplih poletnih nočeh na sprehodih. Nedaleč spodaj v gozdu vleče gorski veter skozi krošnje dreves in travnate šope na skalah. V dolini piha še bolj zmerno in še vedno toplo, a dan že oznanja zaspano jesen, nara-va se odeva v čudovito rjave, zlate, rumene barve...

Hvala ti, mama, ker imaš tako lepo domovino! Zdaj vem, da bi bila to lahko tudi moja deželica. Primerjam jo s teboj. Tudi meni je hudo po tebi, zato te razumem, kako ti je, kadar si daleč stran od svoje domovine, dežele svoje matere.

Pepek Dermolja je prišel v Kanado v svojih najboljših letih. Komaj toliko je bil star, da je lahko v trgovini kupil zaboj piva, medtem ko je nataricam v gostilnah moral dokazovati svojo starost z osebno izkaznico. Angleščine ni znal. Kadar se je pogovarjal s tujci, je govoril čudno mešanico nemščine in hrvaščine, še največ pa se je sporazumeval z rokami.

Da se s tem svojim besednim zakladom ne bo kaj dosti uveljavil v Kanadi, je uvidel že po nekaj mesecih, ko je delal šoferski izpit. Na vprašanja je odgovarjal samo z »DA« ali »NE«, pa še to je bilo težko, ker ni razumel vprašanj. Rešilo ga je samo to, da je naletel na dobrega uradnika, ki je vsako vprašanje, ki ga je Pepek napačno odgovoril, še enkrat ponovil. Pepek, ki ni bil tako neumen, da ne bi vedel, da ga je uradnik že prvič dobro slišal, je drugič glasno povedal pravilen odgovor.

»Že tu so takšni problemi, kaj pa še bo,« si je mislil Pepek. »Najbolje je, da grem v šolo.«

Še isti teden se je vpisal v tečaj angleščine.

Naslednjih nekaj dni je vsak večer z veseljem zahajal v šolo. Sprva je kot navdušen prvošolček ponavljal angleške besede tako, kot je narekovala gospodična Mary, potem pa mu je vsa stvar postala precej dolgočasna. Nekega dne, ko so drugi sošolci – povečini Italijani in Portugalski – gulili spregatev glagolov, je Pepek v svojem jeziku napol glasno občudoval gospodično Mary: »O, Mary! Škoda te je, da se s temi trdoglavci mučiš tukaj. Ne bi bilo bolj zanimivo, če bi šla z mano v kino?!«

Ko je ob koncu pouka tudi Pepek pozdravil Mary z »Good-by«, mu je le-ta odvrnila: »Lahko noč, Pepek! Kdaj pa greva v kino?«

Pepek je pošteno zardel – še sreča, da je bilo konec pouka in že je izginil po stopnicah. Pri glavnih vratih se je še tisti večer za vedno poslovil od šole.

Njegovi sodelavci, ki so ga odtlej poučevali angleščino, so bili še bolj neusmiljeni kot gospodična Mary. Ko jih je Pepek nekega dne vprašal, kaj pomeni beseda »stupid«, ki so jo delavci zelo pogosto uporabljali, so mu

pač razložili, da se tako reče gospodarju, kadar pride naokrog.

Ob prvi priliki se je res Pepek poklonil gospodarju in smehljalje dejal. »You stupid!«

Po njegovem začudenem obrazu in po krohotu sodelavcev je spoznal, da je napravil veliko napako. Gospodar, ki je bil tudi sam priseljenc, ga je samo potrepljal po rami rekoč: »Pepek, you are not stupid. (Pepek, ti nisi neumen.)«

Pepek je uvidel, da se ne bo mogel vedno ogibati napak. Kot papiga je začel pobirati angleške besede od sodelavcev – nekatere bolj, druge manj pravilno izgovorjene; tudi nekaj angleških in italijanskih kletvic se je mimogrede naučil od njih.

Po nekaj mesecih je že kar dobro govoril angleško, tako da mu v mesariji ni bilo več treba s prstom kazati, kaj bi rad. Zataknilo se je le pri bolj kompliciranih proizvodih, kot na primer tisti dan, ko je Pepek rekel prodajalcu: »One language please.«

»Mi tega ne prodajamo; imamo pa goveji jezik – beef tongue.«

S prstom je prodajalec pokazal na goveji jezik, ki je visel na kavljju, Pepku pa je bilo tako nerodno, da je samo prikimal in niti v oči ni upal pogledati prodajalca.

Vse te izkušnje še niso bile nič v primerjavi s tistim, kar se mu je zgodilo nekaj mesecev pozneje. V mehanični delavnici je popravljal tovornjak naložen z opeko. Nič hudega sluteč je povlekel ročico z napisom: UNLOAD. Pozneje, ko je zlagal opeko nazaj na tovornjak, je precej razmišljal o tem, kako se človek ne more vedno zanesti na svoj instinkt.

»če besede ne razumeš, je bolje, da koga vprašaš, kot da se takole prena-gliš,« je mislil sam pri sebi. Spet ga je prijelo, da bi se bolje naučil angleščine.

Večkrat je že slišal, da se fant najprej in najbolje nauči angleško, če si najde angleško dekle. Pepku, ki ni bil tako grd na pogled, se je to kar hitro posrečilo; žal pa je bila zanj to najdražja šola. Cherry, ki je Pepka nekaj mesecev učila angleško, je za svoj trud zahtevala zlat prstan in Pepkovo do-smrtno zvestobo.

C. Kocjančič

za mlade

po srcu

Rubriko ureja: MIHA MATÈ
Ilustrirala: IRENA MAJČEN

Predstavljamo vam pisateljico ELO PEROCI

Znana slovenska pisateljica Ela Peroci se je rodila leta 1922 v Sv. Križu pri Rogaški Slatini. Dolgo časa je kot učiteljica poučevala v svojem domačem kraju, v Kočevju in v Kamniku. Med narodnoosvobodilno vojno je živel v Kočevju, kjer je delala v tekstilni tovarni in sodelovala z OF. Po vojni je bila novinarka v mladinskem uredništvu radia Ljubljana, nato pa je postala urednica radijskih šolskih ur. Mnoge njene pravljice so prevedene v več tujih jezikov, največ sveta pa je obšla knjiga Moj dežnik je lahko balon. Cela vrsta njenih pravljič je bila tudi prirejena za televizijo.

Njene pomembnejše knjige so: Moj dežnik je lahko balon, Majhno kot mezinec, Tisočkrat lepa, Muca copatarica, Breskve, Hišica iz kock, Za lahko noč, Tacek in druge zgodbe, Očala tete Bajavaje, Na oni strani srebrne črte, Modri zajec, Lalala, Reci sonce, reci luna in dve pesniški zbirki za otroke Rišem dan in Ko živim.

Kakšna je šola, če so učitelji otroci in učenci starejši, pa boste zvedeli v njeni kratki zgodbici, ki smo jo izbrali za vas.



Ela Peroci

Ko so otroci...

Ko so otroci v neki šoli učili starše in dedke in babice, so očetje vsi po vrsti sedeli v zadnji vrsti in so najraje brali časopis. Ko so ga prebrali, so si iz časopisnih listov naredili aviončke in ladjice in jih spuščali po razredu in po mizi. Tako so imeli otroci veliko dela, ko so aviončke in ladjice pobirali in jih očetom za kazen zaklepali v predal.

Mame so neprestano klepetale. Nobeno opozorilo ni nič zaleglo. Dedki v drugi vrsti so dremali in kar ves pouk predremali. Le včasih je kateri pogledal na uro, ali bo odmor.

V prvi vrsti so sedele babice in pletle rokavice, nogavice, kape, jopice, šale ali pa čisto majhne vzorčke. Klobki volne so se kotalili po tleh, da so se niti zapletle v vozle in babice v kreg.

Otroci so potem reševali vozle teh volnenih niti in babice mirili. Ob koncu pouka so rekli:

»Sola za starše je naporna stvar.«

»Prav nič ni naporno,« so rekli starši. »Jutri pridemo spet.«

Marija Vogelnikova

Bajka o lipi

Drevesa so različna med seboj, prav kot ljudje.

Nekatera so na primer lena, pa se jim pomladi sploh nikamor ne mudi z delom; s popki čakajo tja do poletja. Druga so spet vse prezaupljiva in kar predrzna, ker ob vsaki prvi zimski sončni slutnji razpustijo popke in odpro cvetove. Tretja plašno trepetajo cele dneve in se tresejo pred najbolj rahlo sapico, ki jih poboža.

Nekatera so koketna pa se kitijo in kitijo in spogledujejo na vse strani.

Nekatera so vesele volje pa se smejejo soncu in luni, nočnim zvezdam.

Nekatera žalostno žalujejo, noč in dan povešajo otožne veje in sklanjajo obraz do tal.

Tako je pač.

Nekoč, na primer, je nekje raslo drevo, ki je imelo mehko srce. Premehko, ker se mu je od tega še les zmehčal in ga je že navaden pipec lahko rezljal po mili volji.

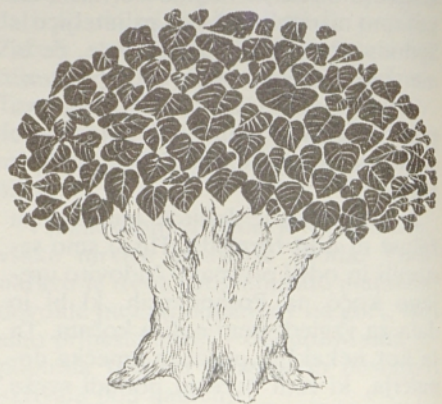
Pa zaljubljeno je bilo vedno znova; v vse na vse strani.

Zaljubljeno v marjetico, ki mu je rasla pod nogami. Pa v oblak, ki je preplaval sonce. Zaljubilo se je v ptico, ki je sedla na vejo. V veter, ki je privihral mimo. Zaljubilo se je v hrošča, ki je pri njem gostoval. In seveda v metulja, ki se je prizibal skozi trave. Zaljubilo se je v komarja, ki je plesal v večernem roju.

V mesec se je zaljubilo vsak večer posebej.

Kadarkoli se je zaljubilo, vsakokrat mu je pognalo in na tenkem peclju v vejah obviselo novo srce. Tenko, nežno srce, zeleno srce.

Pri drevesih je zelena barva tista prava, ki prihaja od srca.



Vsaka nova ljubezen novo zeleno srce. Vedno več src po vejah, vedno bolj polne veje.

O ti zaljubljeno drevo!

Nekega izredno zaljubljenega leta pa je na vejah zmanjkalo prostora; srce pri srcu, srce ob srcu, srce nad srcem in pod srcem, sama srca.

Sama zelena srca, polne polne veje, za nobeno novo srce ni več prostora.

Zaljubljeno drevo je vzdihnilo. Ob vsaki novi ljubezni je vzdihnilo. Vzdih se je spreletel naokrog in zadehtel sladko in prijetno, kot le more zadišati zaljubljeni vzdih.

Tudi ljudje so vzdihnili. Kako lepo!

In so drevo imenovali LIPA.

Basen

Jež in lisica

Lisica je prišla k ježu in rekla:

»Stric, kje pa dobiš toliko in tako dobrih hrušk, in kako jih spravljaš domov? Saj menda nimaš koška?«

»Pojdi z menoj, tetka,« je rekel jež, »da ti pokažem, kako se hruške dobe.«



Šla sta v log.

Ko sta dospela tja, se je začel jež valjati po zemlji in tako se je nabodlo mnogo hrušk na igle. Ko jih je bilo dovolj, jih je odnesel v svojo luknjo.

Ko je jež odšel, se je začela valjati tudi lisica po hruškah. Na nesrečo pa je raslo ravno tam mnogo trnja in kopriv, da je kmalu začelo lisico skeleti po vsem telesu. Zato je zbežala, a po hruškah ni dobila nikoli več skomin.

Včasih se tudi goljuf ogoljufa.

Zapisal F. Štingl

Morda še ne veste ...

da je največja še živeča kopenska žival afriški slon. Povprečen samec meri do ramena 3,20 m in tehta 5,7 tone. Največji primerek vseh časov so uplenili novembra 1955 77 km severozahodno od Macussa v Angoli. Ležeč na boku je slon meril 4,01 m, to pomeni, da je bil stoje visok približno 3,8 m. Njegovo težo so ocenili na 10,9 tone. Marca leta 1959. so ga nagačnega razstavili v rotundi Nacionalnega muzeja v Washingtonu.

da je najmanjši kopenski sesalec bezobza pritlikava rovka. Živi ob severnih obalah Sredozemlja in na jugu do rta Province v Južni Afriki. Glava in telo odraslega primerka merita v dolžino 36–52 mm, rep pa 24–29 mm. Žival tehta od 1,5 do 2,5 g.

Vojan Tihomir Arhar

Pred prvim majem

Zagoreli so kresovi,
zažareli na vso moč;
na dolino, nad gozdovi
plamen razsvetljuje noč.

Ogenj naš rumeno rdeči
pleše, greje, prasketa;
vej nameči, da bo večji,
naj do zvezd zaplapola.

Pesem vre iz ust vesela.
Kdo bi silil spat že zdaj,
saj je jutri praznik dela,
Praznik dela, Prvi maj!



Josip Stritar

Uganke

Prirohni in prisopiha,
vendar nima pljuč, da diha;
brez jezika kakor med,
sneg polize nam in led.

južni veter

Kot sneg najprej sem bela,
in nato ozelenela;
slednjič kakor kri žarim,
tudi tebi prav dišim.

črna

Škoda, da nisem malo večji,
ko bi mogel še to doseči,
vse bi reklo: Vidiš jelena?
Zdaj mu nisem še do kolena.

rogač

Nimam nog in vendar tekam
sem ter tja, da se praši;
grizem grizem, da pregrizem
klado z ostrimi zobmi.

zaga

Vsak dan po opravih grem,
in vendar to pač reči smem,
ostanem vedno v svoji hiši.
Kako se čudi, kdor to sliši!

poliz

Tehniški slovar

Vsako leto nam prinese v jezikovnem pogledu kaj lepega, dragocenega.

V zadnjem času je za take praznike poskrbljeno z izidi posameznih knjig *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*, ki izhajajo za večino čakajočih prepočasi: prva knjiga (A do H) 1970, druga knjiga (I do Na) 1975, tretja knjiga (Ne do Pren) 1979, za vse, ki pri njem sodelujejo pa prehitro. Vmesne letnice zapolnjujejo drugi veliki dogodki na tem področju, recimo izidi posameznih knjig *Krajevnege leksikona Slovenije*: prva knjiga 1968, druga knjiga 1971, tretja knjiga 1976, četrta knjiga 1980.

Za leto 1981 gre na slovenskem jezikovnem področju gotovo posebna pozornost knjigi *Splošni tehniški slovar*, ki je v drugi izdaji izšel v dveh delih, prvi del (A do O) 1978, drugi del (P do Ž) 1981, skupno na sto tiskovnih polah (1600 straneh).

Slovenski tehniški slovar je veliko in nujno potrebno delo.

Že samo hitra druga izdaja (prva je ravno tako izšla v dveh delih – prvi del 1962, drugi del 1964 – vendar na »pičlih« 1300 straneh veliko manjšega formata) govori o nujni potrebi takega priročnika, hkrati pa o zaslužnosti in požrtvovalnosti njenih avtorjev in založnikov: knjigo je izdala in založila Zveza inženirjev in tehnikov SR Slovenije v sodelovanju s Tehniško sekcijo terminološke komisije Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Druga izdaja je tako razširjena, spremenjena in dopolnjena, da je prav gotovo treba govoriti o povsem **samostojni** izdaji. Dolgoletno delo posameznih strokovnjakov na bogato razvejenih tehniških področjih se je tako obrestovalo in njihova prizadevanja so zbrana v tako rekoč normativnem slovarju, ki je v marsičem tudi razlagalen, da so pojmi jasneje razvidni.

Tako obsežno delo priča ne le o hitri rasti sodobnih strokovnih poimenovanj, temveč tudi o hitrem odzivanju slovenskih strokovnjakov ne le na glavne in bistvene tehniške izpopolnitve in novosti sodobnega časa, temveč tudi na drobne finese, na poimenovanja vseh tisočev in tisočev posameznih delov in delčkov strojev, priprav in sestavin.

Med sodelavci *Splošnega tehniškega slovarja* je treba posebej imenovati profesorja dr. Alberta Struno, ker je zbral tako odlično skupino strokovnjakov, da so kar najbolj pokrite vse tehniške panoge in da je delo opravljeno s tolikšnim poslušom za slovenski jezik in za strokovno raven.

V zvezi s tem se mi zdijo ne le značilne, temveč programsko pomembne besede, zapisane v uvodu: »Presledek med natisom prvega dela od A do O in natisom

tega so povzročile nekatere nepremostljive ovire, zlasti pa povečana prizadevnost pri dopolnjevanju in sestavljanju kolikor mogoče brezhibnega besedila. Vendar nam ni uspelo zajeti vsega besedja, ki je medtem obogatilo nekatere tehniške stroke. Tembolj pa je vredna priznanja posredna pobuda komisije, da so si posamezne področne terminološke komisije pripravile (ali še pripravljajo) strokovne slovarje z lastnega strokovnega področja z ohranjenimi osnovnimi in že uveljavljenimi gesli iz našega splošnega slovarja. Kljub prizadevanju ostajajo v slovarju nesoglasja in nedoslednosti, kakršne so tudi v vsakem drugačnem slovarju, leksikonu, glosariju ali pravopisu domačega ali tujega jezika. Na koncu knjige so o teh in drugih neskladnostih zbrani popravki in dodatki. Tehniki, ki jim je slovar predvsem namenjen, si bodo morali pomagati z analogijo, vednostjo ali z lastnim preudarkom, če se ne bodo zatekli kakor vsak povprečen bralec k **Slovarju slovenskega knjižnega jezika**, ki ga izdaja Slovenska akademija znanosti in umetnosti.«

V tem je pa deloma tudi že odgovor na vprašanje, ki sem ga dobil od bralca *Rodne grude* iz Argentine: »Ko sem iskal razlago nekaterih bolj splošnih strokovnih izrazov, sem ugotovil, da se *Splošni tehniški slovar I* (druga izdaja) ne sklada povsem s *Slovarjem slovenskega knjižnega jezika*. Ne mislim tu na količino obdelanih izrazov, ampak na pomen tistih, ki so v obeh slovarjih. Iz tega bi sklepal, da je naše strokovno izrazje še precej neustaljeno.«

Mogoče niti ne gre toliko za neustaljenost kolikor za *različne namene*, ki jih imata oba slovarja, za različna izhodišča, pa čeprav so za tehniško področje pri obeh slovarjih deloma sodelovali mogoče celo isti ljudje. Sem sodi predvsem različni tehniški opis ali definicija posameznih pojmov. Tako popolnoma samosvoje opredeljevanje je značilno tudi za druge jezike in za druga podobna dela.

Splošni tehniški slovar z obsegom zajetih pojmov in z njihovo jezikovno in stvarno obdelavo neposredno in zelo uspešno nadaljuje vsa nešteta prizadevanja za slovensko tehniško izrazoslovje, ki je eden od dokazov in pričevanj zmoglosti in živosti slovenskega jezika, da hitro in ustrezno sledi sodobnemu razvoju življenja na vseh področjih.

Ker je tehnika tako mednarodna, bo najbrž ena prihodnjih nalog tudi večjezični slovar, kjer bo slovenščina eden enakovrednih jezikov.

Janko Moder

Ivo Zorman: Dom človekov

Novo knjižno besedilo Iva Zorman, izdala ga je Državna založba Slovenije, se veže na njegova dva romana **SONČNICA NAVADNA** in **STRIC BENJAMIN**; v obeh je namreč pisatelj umetniško upodobil življenje in usodo posameznih članov Baumanove družine. Dom človekov zaokrožuje to družinsko kroniko, ki zajema skoraj stoletno časovno obdobje. V novem romanu opisuje avtor vzpon in zaton Matije Baumana, zidarja, ki se s izjemno voljo in vztrajnostjo povzpne iz socialnih nižin do gradbenega podjetnika, dokler na koncu življenja spet ne ostane praznih rok.

Roman je napisan neposredno, živo, v sočnem jeziku in razgibano te predstavlja pomemben pisateljski dosežek. Knjigo je lepo opremil Vili Vrhovec.

Prvo polletje na šolskem odru

MILENA BATIČ, naša stara znanca, je ponovno v samozaložbi izdala nov priročnik za učiteljice, ki pripravljajo šolske proslave in ga naslovila *Prvo polletje na šolskem odru*.

Smiselno je avtorica ta priročnik razdelila v nekaj skupin: uvod velja začetku šolskega leta, sledijo pa igrice, namenjene proslavam ob dnevu pionirjev, dnevu mrtvih, sprejemu v pionirsko organizacijo, dnevu republike, dnevu JLA, Novem letu in dedku Mrazu. Le nekaj izmed 36 naslovov igrice: Pozdravljen, september, Drevesa se pogovarjajo, Domovini naj bo v čast, Zakaj ime Jugoslavija?, Moja domovina, Stražijo naši vojaki, Janko in Metka, Rdeča kapica in Sneguljčica čakata na dedka Mraza...

Priročnik za proslavljanje Milene Batičeve bo dobrodošel učiteljicam v domovini, zlasti pa vsem tistim, ki vodijo po evropskih deželah dopolnilne šole slovenskega jezika. Naročite ga lahko pri avtorici Mileni Batič, 62000 Maribor, Koseskega 44

Kardeljevi spomini v kitajščini

V pekiških knjigarnah je konec februarja izšla knjiga Edvarda Kardelja **SPOMINI**, ki jo je izdal založniški oddelek agencije Xinhua. Prevod je pripravilo pet strokovnjakov. To je prva izdaja, tiskana v 10 tisoč izvodih, v kratkem pa je pričakovati še drugo.

Založniška hiša v Pekingu je objavila Kardeljevo knjigo z naslovom **SOCIALIZEM IN DEMOKRACIJA** (prevedeno iz angleščine) v 7500 izvodih.

Objava Kardeljevih knjig na Kitajskem potrjuje veliko zanimanje znanstvenih in političnih krogov za njegovo znanstveno misel, za teorijo in prakso jugoslovanskega socialističnega samoupravljanja.

Izbrana mladinska beseda

Tako so pred tremi leti naslovili eno od zbirk pri založbi Mladinska knjiga, v kateri so pred kratkim izšle tri knjige.

ANTON SLODNJAK je izbral najustreznejša besedila **FRANA LEVSTIKA** in jih naslovil **IZBRANE PESMI IN PROZA**. V knjigi ne manjka povesti Martin Krpan z Vrha, Popotovanja iz Litije do Čateža in tudi ne Desetega brata pa Junteza in odlomek iz petega dejanja drame Tugomer.

GREGOR KOCIJAN je uredil knjigo, ki prinaša deset bajk in povesti **JANEZA TRDINE**, **MIRAN HLAJDNIK** pa je izbral pripovedi o dogodivščinah Kekca in drugih junakov **JOSIPA VANDOTA** ter napisal spremno besedo o pisatelju in njegovem delu.

Moja domovina SFRJ

Upamo lahko, da bodo otroci Slovencev, ki živijo in delajo na tujem, imeli že prihodnje leto v rokah posebno knjigo z naslovom **MOJA DOMOVINA SOCIALISTIČNA FEDERATIVNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA**. Avtorji so že prevzeli delo. Vsebina bi naj bila razdeljena na tri enote: Moja domovina, SFRJ danes in Kulturna bogastva narodov in narodnosti SFRJ. Vsaka od teh enot bo obdelana za najmlajše otroke, za srednje in doraščajoče.

Knjiga **MOJA DOMOVINA SFRJ** bo prevedena na jezike vseh narodov in narodnosti Jugoslavije.

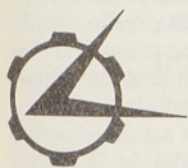
Slovenska zvrstna besedila

Seminar slovenskega jezika, literature in kulture pri filozofski fakulteti v Ljubljani je izdal knjigo z naslovom Slovenska zvrstna besedila. Knjigo je uredil Jože Toporišič (sourednik je Velemir Gjurin), nastala pa je kot skupno delo kolektiva na katedri za slovenski jezik in književnost in s pomočjo Seminarja.

Delo je razdeljeno v štiri raznovrstna poglavja. Zgodovinska besedila segajo od Brižinskih spomenikov do konca 19. stoletja, zvrsti v sodobnem jeziku pa imajo pomembno uporabno vrednost, saj zajemajo vse od dopisov, obrazcev, publicističnih besedil do vzorcev slenga, žargona in rokovernjskega jezika (argoja).

Slovenska zvrstna besedila so namenjena tujcem, ki se ob študiju našega jezika želijo seznaniti z njegovo raznovrstnostjo, hkrati pa bodo rabila srednješolskim profesorjem kot pripomoček pri pouku slovenščine.

INDUSTRIJA TRANSPORTNIH SREDSTEV IN OPREME n.sol.o. KOČEVJE SLOVENIJA – JUGOSLAVIJA



ITAS

61330 KOČEVJE
Reška cesta 13

Telefon: h.c. 061/851-511
Telex: 31-147 YU ITAS

Telegram: »ITAS«

PROIZVODNI PROGRAM:

- prikolice in polprikolice,
- kiper prikolice in polprikolice,
- polprikolice za prevoz kontejnerjev,
- avtomešalci za prevoz betona,
- cisterne za prevoz materialov v razsutem stanju,
- betonarne,
- oprema za prevoz in vskladiščenje živinske krme,
- stabilni silosi za žitarice in druge materiale v razsutem stanju,
- pretovarne postaje za materiale v razsutem stanju,
- kompletna oprema za pnevmatski transport materialov v razsutem stanju,
- kontejner-cisterne za prevoz materialov v razsutem stanju.

PREDSTAVNIŠTVA:

11000 BEOGRAD, Zmaj Jovina 7, tel. 011/636-821; 637-946

41000 ZAGREB, Mrazovičeva 5, tel. 041/441-727

61000 LJUBLJANA, Trg komandanta Staneta 4, tel. 061/557-512

78000 BANJA LUKA, Branka Radičevića 20, tel. 078/32-745



Silos ITAS za skladiščenje žitaric, kapaciteta objekta 20.000 ton izdelujemo silosne celice od 50 m³-2500 m³

mislimo

na glas

Opora

Tako drobna beseda je to, preprosta, nezatna, pa ima kar velik pomen.

Če si zlomiš roko ali nogo, ti naredi oporo iz mavca, da se kosti spet zarastejo. Če greš na daljši izlet, vzameš s seboj palico, da ti bo v oporo pri hoji. Mlado drevo podpre s količim, da bo zraslo ravno in visoko. Družino imaš, prijatelje imaš in si prepričan, da ti bodo v oporo, kadar bi te doletelo kaj hudega. Če bo res tako, si lahko srečen. V težavah ne boš sam. Lahko pa si se tudi zmotil. Lahko se zgodi, da bodo tisti, ki so ti najbližje, tvojo stisko najmanj razumeli. In to bridko spoznanje bo stiska vseh stisk.

Tam v haloških bregačah je majhna hišica. Že od lanske jeseni so njena vrata zaklenjena. Rože na oknih so se posušile. Psi čuvaja je odpeljal lovec.

Nekoč je tam živela družina. Mati, vdova s šestimi otroki. Garala je na njivi in hodila v dnino, da je bilo za sproti. Ko so otroci malo zrasli, so ji seveda pomagali. Ko pa so dorasli, so odšli. Drug za drugim, vseh šest. Pet onstran morja, šesti na Koroško. Ni se pritoževala, ko je ostala sama. Vedela je, da tako pač mora biti. Ko mladiči dorasejo, zlete iz gnezda. Vesela je bila redkih pisem, ki so ji jih pošiljali. Vesela je bila novic, sporočil o vnukih. Bila je vedra, zelo delavna ženička.

Toda leta so se nakopičila in je obnemogla. Potem je še zbolela. Morala je v bolnišnico. Ozdravela je, a sama odslej ni mogla več ostati v tisti samotni bajtici, saj bi pozimi zmrznila, ko si ni mogla sama kuriti. Obiskala jo je socialna delavka in ji predlagala, da bi šla v dom za ostarele, tam ji bo toplo, imela bo hrano in nego. Seveda se je težko odločila za dom, a drugega ji ni kazalo. Socialna delavka jo je vprašala za naslove otrok in če bodo kaj prispevali za njeno oskrbo. O seveda bodo, je bila mamka prepričana, saj jim kar dobro gre.

Pet pisem je odšlo k njenim otrokom prek morja, šesto na Koroško. Odgovorov dolgo ni bilo. Mamko so medtem odpeljali v dom. Hišico zaklenili. Na ponovna pisma so prispeli le trije odgovori polni izgovorov. Drug na drugega so se izgovarjali. Janez na Francelja, ta na Jožeta, Jože na Marijo – češ, naj za mater plačuje tisti, ki več zasluži. Nič niso mamki povedali o tej »veliki ljubezni« njenih otrok, da bi ne bila žalostna, saj se je že tako težko vživela v življenje v domu, čeprav ji je

tam toplo in lepo skrbe zanjo, a star človek se pač težko privadi spremeni- njenim razmeram. Pa so prišli prazniki. Drugi so dobivali obiske in veliko pošte.

Tudi ona je prosila sestro, da ji je kupila kartice in jih pravočasno napisala za vesel božič in srečno novo leto. Dan za dnem je čakala potem voščil od svojih otrok. Pa nič. Potem se je mamka spomnila, da otroci najbrž ne vedo, da je ona v domu in so ji pisali domov. Spet je prosila sestro, da ji napiše dopisnico za sosedove, naj pogledajo, če je doma kaj pošte. Soseda jo je obiskala, prinesla ji je potice in povedala, da tudi doma ni bilo nič pošte zanjo. Zdaj mamka tuhta žalostna in zaskrbljena: Moralo se je nekaj zgoditi! Nekaj hudega. Ubogi njeni otroci.

Da, res se je, a ona pač ni slutila. Šest otrok se je prestrašilo, da bi si nakopali stroške za mater, za teh nekaj mesecev, ki so ji še usojeni na tem svetu. Pa so se potuhnil in »utonili« tam zunaj v svetu.

Spominjam se dogodka iz prvih povojnih let. Bili smo na izletu po dolenskih partizanskih krajih. Popoldne smo se ustavili na samotni kmetiji, kjer so med vojno prijazno sprejemali partizanske borce. Kakor nekoč borce nas je gospodinja postregla s kislim mlekom in domačim kruhom. Ko smo pojedli, smo se razgledali po domačiji. Za hišo so bila gospodarska poslopja. Na skladovnici drv je sedela siva tigrasta muca in se umivala. Osivel možak iz naše družine je pohitel k mački in jo poklical: Lizika, Lizika! in že jo je dvignil v naročje.

Zasmejali smo se. Bila sta kaj smešen par. Tedaj se je od nekod prikazal gospodar in vzkliknil veselo začuden: Ja, Peter, kaj si res ti? Kdo pa drug, je zaklical ta z mačko in že sta se začela objemati, mačka pa je predla pri nju- nih nogah.: Je to Lizika? je potem vprašal obiskovalec. Gospodar je od- kimal: Lizike ni več, ta pa je njena ta prava hčerka. Potem smo izvedeli zgodbo o Petru in mački Liziki.

Bilo je med neko hajko, ko so se morali vsak zase prebiti iz sovražnega obroča. Peter je bil ranjen v nogo in ramo. Z zadnjimi močmi se je privlekel do ruševin neke požgane kmetije, se zaril v listje in zmanjkalo ga je. Kako dolgo je bil brez zavesti, ni vedel. Zbudil se je ponoči. Čeprav je bilo poleti, ga je stresal mraz od bolečin, ki so kljuvale v rami in nogi. Hotel je vstati, pa ni mogel. Ranjena noga je bila kot otrpla. Zatipal je krog sebe z zdravo roko in ugotovil, da je puško izgubil. Ostala mu je le bomba. Stisnil jo je k sebi. Če pridejo, živega ne bodo dobili. In spet ga je zmanjkalo.

Ko se je zbudil, je sijalo sonce. Nekaj toplega mu je objemalo vrat in ga

z vlažnimi toplimi prsti božalo po obrazu, Kaj bi to bilo? Ni si upal odpreti oči. Ko je le pogledal, se je skoraj sam v sebi nasmehnil. Ob njem je ležala tigrasta muca in ga lizala. Z zdravo roko jo je pobožal in muca je začela prestiti. Oh, je pomislil, zdaj nisem več tako sam. Zatipal je pod seboj krušnjak in našel v njem skorjo starega kruha in nekaj suhih krhljev. Kruh sta si z muco delila, a on skorje sploh ni mogel prežvečiti, ker je imel čisto suha usta. Dal je v usta krhelj in ga začel žvečiti.

Muca ga je spet začela lizati. Pobožal jo je in šepetal: ti si res prava Lizika, pridna Lizika. Tako je muca dobila ime. In spet je utonil v dremez, ki je bil napol nezavest. Ko se je zbudil, muce ni bilo. Spet ga je zeblo, bolečina v ranah je kljuvala. Ves obupan in samotni je razmišljal, da bi odvil bombo in se ubil. Bojši hiter konec kakor pa to počasno umiranje v bolečinah. Že je segel po bombi, ko je prišla muca. V gobčku je prinesla mrtvo miško in mu jo spustila na prsa. Spet bi se skoraj posmejal. Oh, Lizika, to pa sama pojej, je rekel in vrgel miško daleč proč. Muca je razumela, stekla je po miško, jo pohrustala in se potem vrnila k njemu. Legla mu je k vratu, ga grela in predla. In spet je bila noč in spet je bil dan. Bolečina je kljuvala, usta so bila suha. Tudi krhljev ni imel več. Črn obup ga je grizel. Mislil je na tovariše. Kdove kje so. Mislijo, da je padel. Pa saj tudi je, kaj ni že razpadajoče truplo. Spet je segel po bombi. A Lizika je ležala ob njem in tako zadovoljno predla. Pojdi proč, jo je rotil, pojdi, ne maram, da bi umrla z menoj. A muca je zadovoljno predla in se vsa topla stiskala k njemu. Potem so prišli. Temna senca je padla po sončni trati. Zagledal je škornje. En par, dva para. Tu so, ga je spreletelo. Ne bodo me dobili. Zagrabil je bombo in jo odvil, tedaj pa je zaslišal znan glas: Peter, kaj si še živ?

Odnegli so ga in vzeli s seboj tudi muco, ker je to tako želel. Tone jo je pobasal v nahrbtnik. Ni se branila. Na samotni kmetiji, pri dobrih ljudeh, so ju odložili. Prišel je zdravnik, kimal, ko je videl rane in godel nekaj o zadnji minuti. Naredil je vse, kolikor je pač mogel. Naredil je dobro, po nekaj mesecih je Peter okreval in se poslovil od dobrih ljudi in Lizike, ki mu je rešila življenje.

Ja, tako je bilo, je rekel možak in z močnimi rokami, s katerimi je stregel stroju v železarni, dvignil v naročje sivo tigrasto muco. Tvoja mama Lizika mi je rešila življenje. Bila mi je v oporo v najhujših trenutkih. Opora – tako drobna beseda je to, pa ima kar velik pomen.

INA

filatelija

19. februarja je Skupnost jugoslovanskih PTT počastila 60-letnico izdaje prve številke »Borbe« z dvobarvno znamko za 3.50 din.

Prva številka lista »Borbe« je izšla 19. februarja 1922 v Zagrebu. Izhajala je do januarja 1929, ko je bilo njeno izhajanje prepovedano. Kot organ KPJ je ponovno začela izhajati 19. 10. 1941 v Užicah, urejal pa jo je Edvard Kardelj. Do 27. 11. 1941 je izšlo 18 števil, dočim je 19. številka ostala nedokončana zaradi nemške ofenzive na Užiško republiko. Ponovno je začela izhajati 1. 10. 1942 v Driničih pri Bosanskem Petrovcu. Izšlo je 21 števil, nakar je 27. 2. 1943 zopet prenehala izhajati zaradi IV. okupatorjeve ofenzive. »Borbin« četrti »rojstni dan« je bil 19. 11. 1944, ko je začela izhajati v osvobojenem Beogradu. Od leta 1948 naprej izhaja Borba v dveh izdajah (beograjski in zagrebški), 9. 6. 1954 pa je postala glasilo Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. Ves čas »Borba« aktivno sodeluje v vseh revolucionarnih dogajanjih pri nas kot glasilo partije in sedaj fronte, kot tolmač ljudskih teženj za svobodo, pravico in družbeni napredek.

Osnutek za znamko (glave prvih števil iz let 1922, 1941, 1942 in današnje izdaje) je narisal akad. slikar Dušan Lučić iz Beograda. Ofsetni tisk v prodajnih polah po 25 kosov je oskrbel Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu. Naklada 750.000 kosov.

V počastitev 500-letnice mesta Cetinja pa je izšla 10. marca dvobarvna znamka za 3.50 din s pogledom na del mesta.



Cetinje (ime je dobilo po ponikalnici Cetini) se pojavi v politični zgodovini Črne gore koncem 15. stoletja, ko je Ivan Crnojević na umiku pred Turki preselil svojo prestolnico na Cetinjsko polje. Leta 1482 je zgradil dvor, 2 leti kasneje pa še samostan, kamor se je preselil zetski oziroma črnogorski metropolit. Cetine se je kot mesto razvijalo zelo počasi, saj je še leta 1860

imelo poleg omenjenih in nekaj upravnih zgradb komaj 34 hišic, večinom kritih s slamo. Po Berlinskem kongresu (leta 1878), ki je Črni gori priznal državno suverenost, pa se je mesto začelo naglo razvijati. Gradili so nove stavbe, urejali ulice, uvedli vodovod in električno napeljavo. Cetine je bilo politično, kulturno in cerkveno središče Črne gore vse do izgradnje Titograda po II. svetovni vojni.

Tudi to pot je osnutek narisal akad. slikar. Dušan Lučić. V ofsetnem tisku je znamke natisnil Zavod za izdelavo bankovcev. Naklada 750.000 kosov v prodajnih polah po 25. Ob obeh izdajah je dala Jugomarka v prodajo običajna ovitka prvega dne, ob zadnji pa tudi analogično razglednico.

vaš kotiček

Prodajam dva lokala v izmeri 168 m² za mehanično delavnico in avtopralnico ter osem opremljenih turističnih sob, vse podkleteno ob glavni cesti Zagreb-Ljubljana v Čatežu pri Brežicah. Informacije: **Alojz Strman, Čatež 4 a, 68250 Brežice, tel. 068 61-770**

V bližini Domžal (Homec) prodajam staro hišo z manjšim gospodarskim poslopjem in vrtom, skupaj 1117 m². Možnosti gradnje so: adaptacija hiše v stanovanjske ali obrtne namene. Možnost je tudi postavitev še ene hiše ali drugega objekta. Ponudbe pošljite pod šifro »Devize – gotovina«

Ugodno prodajam starejšo, podkleteo, adaptirano in vseljivo hišo. Poleg hiše je 30 arov zemljišča – njiva, sadovnjak, – hribovito območje, dovozna cesta, tri kilometre oddaljeno od Šentjurja pri Celju – »Rifnik«.

Informacije se dobijo na naslovu: **Marija Pristovnik, Rifnik 39, Šentjur pri Celju, tel. 063 28-411, interno 133.**

Intelektualka iz Slovenije je pripravljena biti družabnica in nuditi pomoč intelektualni družini ali samski osebi v tujini. Ponudbe pod šifro »Nemško govoreča tujina«.

Poizvedba

Justina Stupnikar-Šribar, 61000 Ljubljana, Poljanska 13, Jugoslavija, prosi rojake v Avstraliji, naj ji sporočijo, če kaj vedo o njenem sinu, ki je

odšel v Avstralijo leta 1967. Drago Stupnikar je bil rojen leta 1945, po poklicu je gradbeni inženir. Njegov zadnji naslov, od koder pa se materina pisma že nekaj časa vračajo, je bil: **7 Bruce St., Kingsford, N.S.W., Sydney, Australia.** Na sliki je Drago Stupnikar z ženo, ki je po rodu Dalmatinka in se je spoznal z njo v Avstraliji.



slovenski lonec

Medeni nadev za potice

Zamesimo testo za potico in ga damo vzhajati. Nato pripravimo nadev: V kozici zavremo 1/2 kg medu. Vre naj 7 minut. Med odstavimo in mu primešamo žlico masla, 2 žlici ruma, žličko nastrgane limonine lupine, ščep cimeta in dišečih klinčkov in 1/4 litra zmlatih orehov. Ko se med ohladi, nadev enakomerno namažemo na razvaljano testo ter potresemo s 1/2 litra zmlatih orehov in z nekaj žlicami kruhovih drobtin. Nato testo tesno zvijemo in damo v omaščen model, da ponovno vzhaja. Zatem potico spečemo.

Medena orehovka

V topli vodi segrejemo 1/2 kg medu, da postane tekoč. Primešamo 1/2 kg bele moke, 1/4 sladkorne sipe, 15 dkg debelo zrezanih orehovih jederc, žličko cimeta in pol žličke dišečih klinčkov. Stepemo v mehko testo in pustimo, da testo počiva do naslednjega dne. Takrat mu primešamo dve stepeni jajci, 4 do 5 žlic ruma, nekaj nastrgane limonine lupine in 1 pecilni prašek. Testo stepamo 20 minut, nato ga stresemo v pomaščen in pomokan model. Segajemo do polovice, ker naraste. Pečemo v ne preveč vroči pečici tri četrt ure.

krožek mladih dopisnikov

Moja nona

Moja nona je Slovenka in živi že 45 let v Italiji. Ima 4 otroke, vsi znajo slovensko. Nono in tata sta Italijana. Jaz govorim z nono in mamu slovensko. Nona misli vedno na Jugoslavijo, poslušaja slovenski radio in plošče, čita Rodno grudo. Tudi moj bratec Bruno zna že malo slovensko. Z nono gremo radi v Miren, tam so moje tete in bratrance.

Silvija Canessa,

III. r. osnovne šole Livorno, Italija

Moji zajčki

Pri stari mami imam osemnajst zajčkov. Eni so beli, drugi rjavi, nekateri pa sivi. Med njimi so nekateri še čisto majhni. Moja zajklja je dobila sedem mladičev: štirje so čisto rjavi, trije pa sivi kot moja zajklja. Dva tedna so bili v gnezdu, zdaj pa so že šli ven. Zelo radi jedo solato in kruh. Stara mama jih hrani zjutraj in zvečer. Ko je šla na počitnice, pa sem jih hranila jaz. Moji zajčki so zelo lepi.

Nathalie Pišlar, 10 let, slov. dop. pouk, Aumetz, Francija

Letne počitnice

Letne počitnice sem preživela v Stari Baški. Stara Baška je majhno mesto na otoku Krku. Tam smo stanovali v hiši, ki jo je lastnik sezidal samo za turiste. Lastnik te hiše je Jugoslovan, ki je prej živel v New Yorku. Zato so bile jedilna posoda, preobleke za postelje in mnoge druge stvari ameriške.

Tam, v Stari Baški, je bila samo ena trgovina, v kateri smo kupili lahko skoraj vse, tudi mleko, samo kruha in mesa ni bilo. Zato smo se z našim čolnom večkrat odpeljali v Novo Baško. Z avtom se nismo vozili veliko, ker cesta ni bila asfaltirana.

Na morju je bilo zelo lepo, ker ni bilo veliko ljudi. Mi in tri druge družine smo bili edini, poleg domačinov. Te tri druge družine so bile nemške, tako da se z njimi nismo veliko družili.

Veliko smo se vozili s čolnom. Z očetom sva šla zvečer večkrat lovit ribe. Ulovila pa nisva skoraj ničesar, tako da je mamica morala pripraviti za večerjo kaj drugega.

Tokrat nismo videli v morju niti ene meduze. Mogoče je bila prehladna voda, ker je bila nekatere dni prav hladna. Z morja pa smo seveda vsi trije prišli z lepo rjavo barvo.

Irena Šavrič, 8. r. slov. dop. pouka, Berlin

Slovenska šola v Münchnu

Poleg nemške šole obiskujem enkrat na teden tudi slovensko šolo. Uči me slovenska učiteljica Velena Bulog-Gortnar, ki je prišla iz Ljubljane. V slovenski šoli se učimo o svoji domovini in izpopolnjujemo slovenski jezik. Naša učiteljica je zelo prijazna in velikokrat organizira lepe prireditve, na katerih se dobro zabavamo. Letos smo nastopali ob veseli jeseni, ob dnevu republike in ob prihodu dedka Mraza.

Še pred kratkim sem hodila v šolo v četrtek skupaj s prijateljico Tatjano Tavčar, s katero se še nikoli nisem skregala. Poznam jo že 6 let in zdaj, ko ni več v moji novi skupini, jo zelo pogrešam. Verjetno bom tudi tu našla prijateljico, vendar nisem prepričana.

Simona Goršak, 6. razred

Moja dobra babica

Moja babica živi v mali hišici v Sloveniji. Okrog hišice so polja, kjer raste kuruza. Včasih jo obiščem. Še večkrat pa pride ona k nam. Prinese nam mleko in se z nami, vnuki pogovarja. Zelo jo imam rada.

Karmen Zavratnik, 2. razred

Svoboda

Ponosni smo na našo zlato domovino Jugoslavijo. Naše srce je polno ljubezni do nje. Mi vsi v domovini smo dobri in prijazni, se skupno veselimo, življenja. Ponosni smo na svobodo, ki nam jo je zapustil tovariš Tito. Naj nas še naprej spremlja življenje brez trpljenja, v miru in veselju.

Iztok Klavžar, 5. razred

Bila sem bolna

Bil je mesec december. V švedski šoli smo praznovali Lucijo. Ravno tisti dan sem zbolela. Ker mi je bilo preveč hudo, sem šla domov. Doma sem legla v posteljo. Imela sem vročino. Ponoči mi je bilo tako hudo, da so me morali peljati v bolnišnico. Tam sem ostala dva dni. V šolo nisem šla deset dni. Sošolci v slovenski šoli so se me spomnili in mi poslali lepe risbice, ki so jih sami narisali. Bila sem zelo vesela.

Magdalena Bestjak, slov. dop. šola Köping, Švedska

Moje muce

Imam dve mucici. Obe se radi igrata. Eni je ime Miki, drugi pa Mica. Mica je črna in malo rumena, Miki pa je črna, bel in siv. Mica bo kmalu postala mamica. Mica je tudi zelo pridna, ker lovi miši. Miki pa je lenuh, saj najraje spi pri meni in Henriku. Mica pa se rada cartlja pri Elizabeti.

Aleksander Bajec, slov. dop. šola Köping

Moja stara mama

Moji stari mami je ime Terezija Višočnik. Imam jo zelo rada. Stara mama stanuje v Zgornji Kungoti. Ona ima veliko kokoši in enega muceka Ica. Jaz imam tam muceka Mikija. Stara mama je stara 72 let. Vsako leto je vesela, ko jo obiščem. Pomagam ji pobirati jajčka.

Aleksandra Hlep, slov. dop. šola Köping



Lama



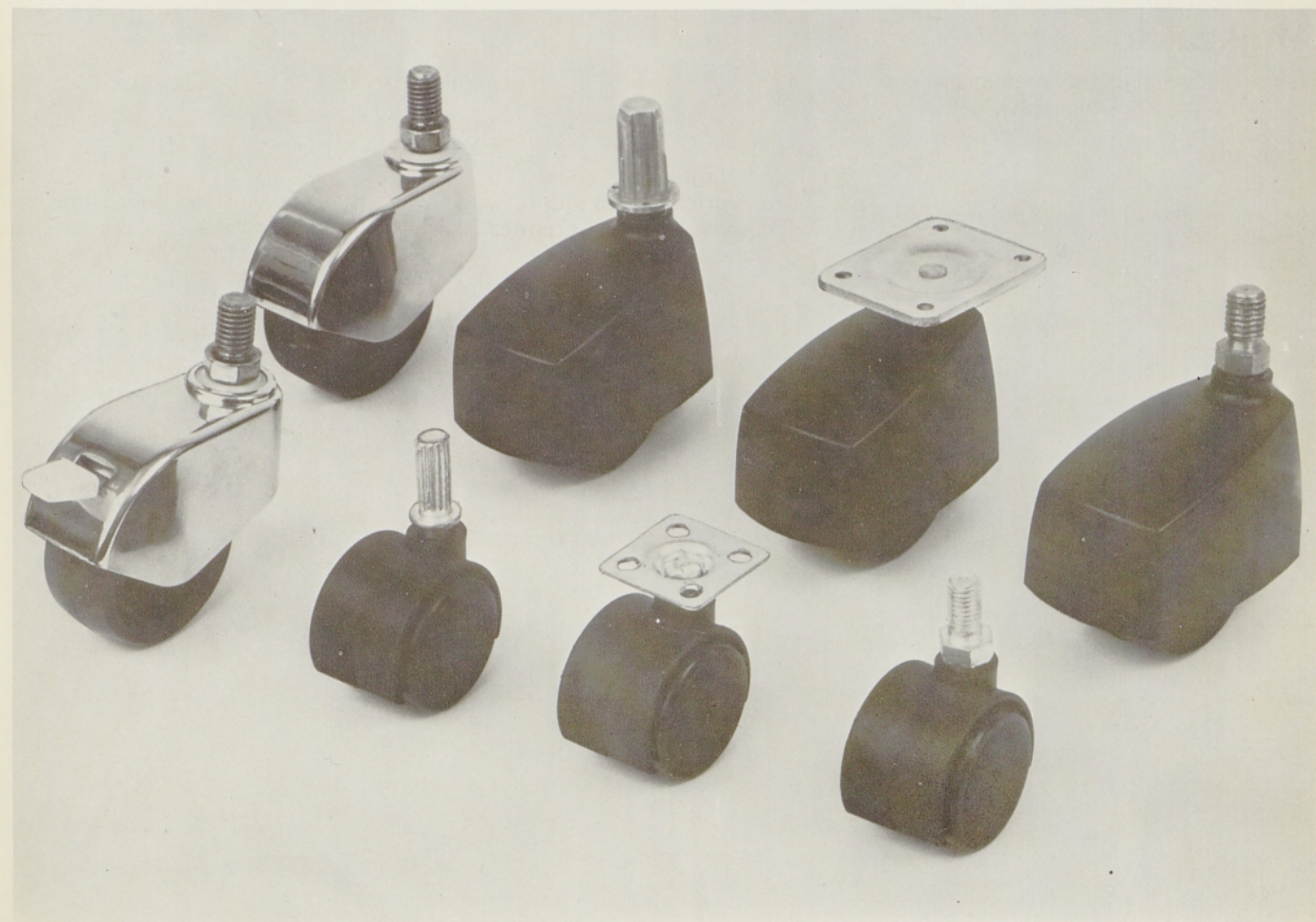
»Lama«

Dekani pri Kopru

Delovna organizacija za proizvodnjo in promet ključavnic ter okovja
»LAMA« p.o. 66271 Dekani pri Kopru, Jugoslavija.
Telefon: 066 54-100, telex 34183 Yu LAMA

Naš proizvodni program vam daje široko paleto
pohištenega okovja in nešteto kombinacij pri projektiranju
in sestavi pohištva.

- pohištvne ključavnice
- sklepne sponi
- odmične sponi
- kolesa in nogice
- vezni elementi
- drobno okovje
- dekorativno okovje



kovinotehna

63001 Celje
Jugoslavija

Z vsestransko ponudbo

vez med proizvodnjo in porabniki

naše ponudbe temeljijo na strokovnosti in
prizadevnosti mladega 1500 članskega
kolektiva

kovinotehna

